
EEN RECHTVAARDIGE OPLOSSING VOOR VERMOGENSONGELIJKHEID

Een onderzoek naar een optimale erf- en schenkbelasting

Naam Student: M. Van der Himst
Studentnummer: 453645
Begeleider: T.C. Hoogwout
Tweede beoordelaar: Prof. Dr. P. Kavelaars

Datum definitieve versie: 23-11-2022

Inhoudsopgave

Lijst van gebruikte afkortingen	3
Hoofdstuk 1: Inleiding.....	4
Hoofdstuk 1.2: Aanleiding	4
Hoofdstuk 1.3: Onderzoeksvraag en Toetsingskader	7
Hoofdstuk 1.4: Afbakening	8
Hoofdstuk 1.5: Opbouw	9
Hoofdstuk 2: de erf- en schenkbelasting in Nederland.....	10
Hoofdstuk 2.1: Inleiding.....	10
Hoofdstuk 2.2: Algemeen.....	10
Hoofdstuk 2.2.1: De Successiewet 1956	11
Hoofdstuk 2.2.2: De SW 1956 in het licht van het draagkrachtbeginsel.....	13
Hoofdstuk 2.3: Vrijstellingen en bijzondere regelingen.....	14
Hoofdstuk 2.3.1: Algemene vrijstellingen.....	14
Hoofdstuk 2.3.2: De Schenk vrijstelling voor de eigen woning.....	15
Hoofdstuk 2.3.3: De Bedrijfsopvolgingsregeling.....	17
Hoofdstuk 2.3.4: Kwijtscheldingen.....	21
Hoofdstuk 2.4: Effect op vermogensongelijkheid.....	22
Hoofdstuk 2.5: Fiscale controles	24
Hoofdstuk 2.6: Samenvatting en Conclusie	25
Hoofdstuk 3: Optimale erf- en schenkbelasting	27
Hoofdstuk 3.1: Inleiding.....	27
Hoofdstuk 3.2: Maatschappelijk optimale erfbelasting	28
Hoofdstuk 3.2.1: Inleiding.....	28
Hoofdstuk 3.2.2: Wel of niet belasten?	28
3.2.3: Recht op eigendom.....	32
Hoofdstuk 3.3: Economisch optimale erfbelasting.....	34
Hoofdstuk 3.3.1: wel of niet belasten? - Kaplow	35
Hoofdstuk 3.3.2: het model van Piketty en Saez.....	40
Hoofdstuk 3.3.3: De rol van de overheid	45
Hoofdstuk 3.4: Samenvatting & Conclusie	47
Hoofdstuk 3.4.1: Samenvatting	47
Hoofdstuk 3.4.2 Conclusie	49
Hoofdstuk 4: Buitenlandse erf- en schenkbelastingssystemen	50
Hoofdstuk 4.1: Inleiding.....	50
Hoofdstuk 4.2: Het Nederlandse systeem en vermogensongelijkheid ten opzichte van OESO- lidstaten.	50

Hoofdstuk 4.2.1: Inleiding.....	50
Hoofdstuk 4.2.2: Vermogensongelijkheid in OESO- lidstaten	51
Hoofdstuk 4.2.3: Erf- en schenkbelasting in OESO- lidstaten	53
Hoofdstuk 4.3: Buitenlandse Erf- en Schenkbelastingssystemen	54
Hoofdstuk 4.3.1: Inleiding.....	54
Hoofdstuk 4.3.2: Duitsland.....	54
Hoofdstuk 4.3.3: België.....	60
Hoofdstuk 4.3.4: Frankrijk	63
Hoofdstuk 4.3.5: Spanje	66
Hoofdstuk 4.4: Samenvatting en Conclusie	71
Hoofdstuk 5: Conclusie	73
Hoofdstuk 5.1: Samenvatting	73
Hoofdstuk 5.1.1 De erf- en schenkbelasting in Nederland.....	73
Hoofdstuk 5.1.2: De optimale erf- en schenkbelasting	74
Hoofdstuk 5.1.3: Buitenlandse erf- en schenkbelastingssystemen	75
Hoofdstuk 5.2: Conclusie	75
Hoofdstuk 5.3: Aanbevelingen.....	77
Bibliografie.....	79

Lijst van gebruikte afkortingen

Ab	Aanmerkelijk belang
AR	Auditdienst Rijk
AWR	Algemene Wet inzake Rijksbelastingen
BOR	Bedrijfsopvolgingsregeling
CBS	Centraal Bureau voor Statistiek
CPB	Centraal Planbureau
EHRM	Europees Hof voor de Rechten van de Mens
ErbStG	Erbschaftsteuer- und Schenkungsteuergesetz
EU	Europese Unie
EVRM	Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens
HR	Hoge Raad
IFS	Instituut voor Fiscale Studies
MKB	Midden- en Kleinbedrijf
NL	Nederland
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
SW 1956	SW 1956

Hoofdstuk 1: Inleiding

Hoofdstuk 1.2: Aanleiding

In 2014 is door de econoom Thomas Piketty¹ een boek uitgebracht, waarin het grote probleem van vermogensongelijkheid uiteen is gezet. Eén van de problemen rondom de ontwikkeling van de vermogensongelijkheid is het feit dat de kloof tussen de laagste vermogens en de topvermogens blijft groeien. Deze beweging wordt door Piketty uitgelegd aan de hand van twee mechanismen. Het eerste mechanisme houdt in dat individuen geboren in een vermogend huishouden de vruchten plukken van een betere vermogenspositie door bijvoorbeeld betere scholing. Daarnaast gaat dit vaak met het opgroeien in een betere leefomgeving (weinig te maken met criminaliteit etc.). Daardoor hebben kinderen van vermogende ouders aantoonbaar een grotere kans op een boven modaal inkomen, ten opzichte van kinderen met minder vermogende ouders. Dit leidt ertoe dat de kinderen uit vermogende families in een latere levensfase vaker verzekerd zijn van een goed inkomen en daardoor blijft de vermogensongelijkheid tussen deze verschillende bevolkingsgroepen verder doorgroeien. Het tweede mechanisme wat Piketty noemt voor de groeiende kloof van vermogen wordt aangeduid als $R > G$. Dit houdt in dat het rendement wat men haalt op vermogen over tijd groter is dan de economische groei. Het zorgt er zodoende voor dat een rijk geboren persoon door rendement (R) te behalen op zijn vermogen, (wat hij bijvoorbeeld door vererving heeft bemachtigt) zijn vermogen kan laten aangroeien tegen een hoger rendement dan het percentage waartegen de lonen in het land stijgen, waardoor de kloof in vermogen blijft bestaan (zelfs al zouden armere bevolkingsgroepen meer inkomen uit arbeid verwerven). Om dit argument te versterken benoemt Piketty dat de aanname van $R > G$ werkelijkheid bleek in de 20ste eeuw en dat dit ook het vooruitzicht is voor de 21ste eeuw.² Kortom, zonder verder ingrijpen zal de vermogensongelijkheid verder toenemen.

De conclusies getrokken in het werk van Piketty bereikte Nederland al snel en dit leidde dan ook bij Jacobs³ tot de vraag hoe kapitaalinkomen in Nederland dient te worden belast. Allereerst zette hij uiteen op basis van de (op dat moment) meest recente cijfers hoe de vermogensverdeling er in Nederland uit zag. Daarin benadrukt hij dat de eigen woning en de pensioenaanspraken binnen de private sector de grootste vermogensbestanddelen zijn (opgeteld ongeveer 2000 miljard euro in 2015, daar moet nog wel de hypotheekschulden vanaf à 500 miljard euro). Daarnaast lieten cijfers zien hoe vermogen is verdeeld in 2015 en specifiek hoeveel daarvan in handen is van de rijkste 1%. De actuele

¹ Piketty, T., 2014, *Capital in the twenty-first century*.

² Piketty, T., 2014, *Capital in the twenty-first century*, p. 20- 25

³ Jacobs, B., 2015, *hoe moet kapitaalinkomen worden belast*

cijfers hiervan staan weergegeven in de twee onderstaande tabellen en zijn sinds het artikel van Jacobs niet veel veranderd.

Vermogensverdeling NL 2021

xxxxxxxxxxx	Huishouden *1000	Aandeel in %	Vermogen in miljarden	Aandeel in %
<i>Totaal</i>	7 892,4	100,0	1 830,1	100,0
<i>tot 25 jaar</i>	346,4	4,4	2,8	0,2
<i>25 tot 45 jaar</i>	2 405,8	30,5	241,0	13,2
<i>45 tot 65 jaar</i>	2 941,9	37,3	877,8	48,0
<i>65 jaar of ouder</i>	2 198,3	27,9	708,5	38,7
<i>25 tot 35 jaar</i>	1 197,5	15,2	66,6	3,6
<i>35 tot 45 jaar</i>	1 208,3	15,3	174,4	9,5
<i>45 tot 55 jaar</i>	1 492,8	18,9	396,9	21,7
<i>55 tot 65 jaar</i>	1 449,1	18,4	480,9	26,3
<i>65 tot 75 jaar</i>	1 201,4	15,2	412,8	22,6
<i>75 tot 85 jaar</i>	730,4	9,3	228,3	12,5
<i>85 jaar of ouder</i>	266,4	3,4	67,4	3,7

Top 1% vermogens in NL

xxxxxxxxxxx	Huishoudens *1000	Aandeel in %	Vermogen in miljarden	Aandeel in %
<i>Totaal</i>	78,9	100,0	481,2	100,0
<i>tot 25 jaar</i>	0,1	0,2	1,2	0,2
<i>25 tot 45 jaar</i>	7,7	9,8	47,7	9,9
<i>45 tot 65 jaar</i>	43,0	54,5	261,9	54,4
<i>65 jaar of ouder</i>	28,0	35,5	170,5	35,4

4

⁴ Cijfers van het CBS 2021, *Vermogensverdeling en vermogensopbouw, 2006-2020*

Op basis van de bovenste 2 tabellen wordt zichtbaar dat het meest vermogende percentiel van de huishoudens in Nederland meer dan 26% van het totale vermogen in handen heeft. Daarbij valt verder op dat de grootste groep grotere vermogens bestaat uit huishoudens waarvan de kostwinner een leeftijd heeft van boven de 45 jaar. Dit is, mijns inziens, logisch aangezien deze mensen meer tijd hebben gehad om te sparen. Daarnaast is ook van belang dat in deze groep de meeste erfenissen worden ontvangen.⁵

Het probleem van vermogensongelijkheid heeft Jacobs aan het denken gezet over het belasten van kapitaalinkomen. Hij komt Jacobs met vier rechtvaardigheidsoverwegingen om kapitaal te belasten:

- Individuen met meer verdientalent, blijkt uit onderzoek, zijn in staat om meer te sparen tegenover mensen die minder verdientalent hebben. Dit koppelt Jacobs aan economische theorieën waarin wordt gesteld dat de meest efficiënte vorm van belasting een belasting zou zijn op verdientalent.⁶ Aangezien de hoeveelheid vermogen iets zegt over het verdientalent van een individu, is het optimaal om naast arbeidsinkomen ook vermogen te belasten.

- Individuen met rijkere ouders ontvangen een grotere erfenis en hebben over het algemeen een groter verdientalent. Op grond daarvan en overige economische onderzoeken naar verdientalent in relatie tot erfenissen, concludeert Jacobs dat een belasting op erfenissen deels een belasting op verdientalent is.

- Individuen met meer verdientalent zijn over het algemeen in staat een hoger rendement te behalen op het opgebouwde vermogen. Daardoor zal een belasting over het rendement, behaald op dit vermogen, indirect een belasting zijn op het verdientalent van een individu.

- Ten slotte kan worden geconcludeerd dat vermogende individuen over het algemeen meer geluk hebben op de arbeidsmarkt als op de kapitaalmarkt. Dit is voor Jacobs ook een reden om vermogensinkomsten te belasten naast arbeidsinkomen.⁷

Naast de bovenstaande rechtvaardigheidsoverwegingen noemt Jacobs ook nog zes doelmatigheidsredenen om kapitaalinkomen te belasten. Deze zal ik niet allemaal bespreken, maar één doelmatigheidsreden genoemd door Jacobs wil ik nog aanhalen. Zo stelt Jacobs dat met een belasting op vermogen ook onverdiend inkomen wordt belast, ten aanzien van een belasting op dit onverdiende inkomen stelt Jacobs het volgende: *“Dat is namelijk niet verstorend, want er zijn geen economische inspanningen verricht — uitstel van consumptie of dragen van risico — om dat inkomen te genereren.”*

In mijn ogen is een additionele belasting op kapitaal, naast een belasting op arbeid, wenselijk. Eén van de manieren voor het belasten van kapitaal is het belasten van erfenissen. Dit is in mijn ogen een belasting die goed aansluit bij de rechtvaardigingsgronden genoemd door Jacobs. Zo wordt bij het belasten van een erfenis, een belasting geheven op een verkrijging van vermogen als op het rendement

⁵ Gebaseerd op de gemiddelde levensverwachting (ongeveer 80) - de gemiddelde leeftijd dat mensen een kind krijgen (ongeveer 30) = 50 jaar. Op basis daarvan is de aanname dat de meeste verkrachtingen krachtens erfrecht plaatsvinden op een leeftijd rond de 50 jaar.

⁶ Economisch onderzoek van o.a. Black & Diamond (2010) en Gordon & Kopzuck (2014)

⁷ Jacobs, B., 2015, *hoe moet kapitaalinkomen worden belast*, p. 10- 12

wat met dat vermogen is behaald in het verleden. Verder sluit het ook goed aan bij de doelmatigheidsreden om kapitaal te belasten; het belasten van onverdiende inkomsten, wat voor mij ook een belangrijke overweging is om erfenissen te belasten.

Ook internationaal wordt over het probleem van vermogensongelijkheid nagedacht, dat blijkt uit het rapport van de Organisatie van Europese Samenwerking en Ontwikkeling (hierna: OESO)⁸ dat adviseert om de herverdelende werking van een erfbelasting te analyseren. Van de OESO-lidstaten maken 20 van de 36 (inmiddels 38) landen gebruik van een belasting op erfenis. Van de 20 landen die een belasting op erfenis kennen is Nederland een middenmoter als het gaat om de opbrengst van deze belasting (ongeveer 0,5% van de totale belastingopbrengsten). In dit rapport komt onder anderen naar voren dat rijke families rijk blijven, doordat hun (gerendeerde) vermogens constant doorschuiven naar latere generaties. Dit kan worden opgelost door een goed ingerichte erf- en schenkbelasting, wordt in het onderzoek van de OESO geconcludeerd.⁹ Dit is mijns inziens evident; wanneer wordt gezorgd dat een vermogensverschil bij de geboorte van individuen wordt geminimaliseerd, zal de verdeling van het totale vermogen evenwichtiger worden. De vermogensongelijkheid zal dus dalen aan de hand van een efficiënt ingerichte erfbelasting.

Dat het probleem van vermogensongelijkheid in Nederland bestaat kan al worden opgemaakt uit deze inleiding, maar zal verder worden onderbouwd in het verdere verloop van deze scriptie. Het idee dat vermogensongelijkheid dient te worden opgelost komt voort uit enerzijds economische overwegingen, maar ook overige overwegingen.¹⁰ Zo vind ik ook van belang dat voor het ontvangen van een erfenis geen tegenprestatie staat. Een individu ontvangt een erfenis (maar ook een schenking) zonder dat hij daarvoor iets heeft hoeven doen. Zo zit er in mijn ogen een ook groot rechtsvaardigheidsargument aan verbonden.

Hoofdstuk 1.3: Onderzoeksvraag en Toetsingskader

Ter aanvulling op het vorige onderdeel is het nog van belang te veronderstellen dat een belasting op alleen erfenissen niet werkt, zonder een evenredige belasting op schenkingen. In het geval deze twee belastingen niet gelijk zijn, is het mijns inziens te gemakkelijk om erfbelasting te ontlopen door veel te schenken of andersom.

⁸ OESO 2021.

⁹ OESO 2021, p. 73-100.

¹⁰ Zoals politieke en filosofische overwegingen

Op basis van het bovenstaande heb ik voor dit onderzoek volgende onderzoeksvraag geformuleerd:
Wat is een optimale inrichting van de erf- en schenkbelasting in Nederland, in het kader van vermogensongelijkheid?

Om een antwoord te geven wat de optimale inrichting is van de erf- en schenkbelasting in Nederland wordt dit onderzoek op kwalitatieve wijze uitgevoerd. In dit onderzoek staan daarin 3 vraagstukken centraal. Ten eerste, is hiervoor van belang om te begrijpen hoe het Nederlandse erf- en schenkbelastingstelsel is ingericht en wat de opvallende aspecten zijn in het licht van vermogensongelijkheid. Ten tweede wordt beoordeeld wat een optimale inrichting is van de erf- en schenkbelasting in Nederland door analyse van maatschappelijk en economisch onderzoek. Daarin zal de nadruk liggen op een optimaal tarief, waartegen verkrijgingen krachtens erf- of schenkrecht zouden moeten worden belast. Ten derde wordt een uiteenzetting gegeven van de inrichting van de erf- en schenkbelasting in de omliggende landen: België, Frankrijk, Duitsland en Spanje. De toevoeging van dit onderdeel aan de scriptie zal in eerste instantie zijn om het optimale tarief te toetsen aan de tarieven die worden gehanteerd in de omliggende landen. Het werkt, mijns inziens, namelijk niet om het tarief voor de Nederlandse erf- en schenkbelasting disproportioneel te verhogen ten opzichte van de landen om ons heen. Dit zal naar verwachting leiden tot een kapitaalvlucht naar omliggende landen van de meest vermogende mensen. Verder zullen de bijzonderheden in deze landen worden uitgelicht en besproken in hoeverre deze een invloed kunnen hebben op de vermogensongelijkheid in Nederland en of zij rechtvaardig zijn om in te voeren.

Hoofdstuk 1.4: Afbakening

In dit onderzoek zal de optimale inrichting van de erf- en schenkbelasting centraal staan, maar een algehele analyse van artikel 1 tot 84 van de Nederlandse Successiewet 1956 (hierna: SW 1956) is gezien de omvang van het onderzoek niet mogelijk. Ook is niet elke bepaling relevant ten aanzien van de vermogensongelijkheid. Vandaar dat het onderzoek zich toe zal spitsen op het optimale tarief (in het bijzonder het toptarief) en de grote vrijstellingen die het effectieve tarief dusdanig beïnvloeden dat ze voor de analyse onmisbaar zijn.

Ook is het niet mogelijk gezien de omvang van het onderzoek om de precieze invloed van de vrijstellingen te toetsen. Daarom zullen deze vrijstellingen globaal worden getoetst en zal worden geoordeeld of zij overwegend te ruim zijn ingericht. Een precieze analyse over hoe deze vrijstellingen zouden moeten worden heringericht zal niet aan bod komen in deze scriptie.

Verder wil ik de lezer erop attenderen dat het een onderzoek betreft naar de optimale erfbelasting, maar daarmee ook naar de optimale schenkbelasting. Het kan voorkomen dat in de scriptie het idee

wordt gewekt dat alléén de erfbelasting relevant is, maar dat is niet de waarheid. De waarheid is dat ik denk dat het tarief in de erfbelasting niet kan worden verhoogd/ verlaagd, zonder dat daarbij een proportionele verhoging/ verlaging van de schenkbelasting plaatsvindt.

Hoofdstuk 1.5: Opbouw

Om een antwoord op de onderzoeksvraag te formuleren is het onderzoek opgedeeld in 5 hoofdstukken, met de inleiding en conclusie inbegrepen.

Het eerste inhoudelijke hoofdstuk is hoofdstuk 2. In dit hoofdstuk zal de inrichting van de Nederlandse erf- en schenkbelasting centraal staan. Daarbij zal in het eerste deelhoofdstuk een achtergrond worden gegeven van het ontstaan van de SW 1956. Vervolgens wordt de SW 1956 uiteengezet met speciale toelichting van de belangrijke erf en schenkvrijstellingen.

In hoofdstuk 3 wordt besproken wat een optimaal tarief is voor de erf- en schenkbelasting. Het gaat hierbij voornamelijk over het toptarief waartegen erfenissen en schenkingen dienen te worden belast. In het eerste deel van het hoofdstuk zullen maatschappelijke opvattingen van de erf- en schenkbelasting worden besproken en welk tarief maatschappelijk als toegankelijk wordt gezien. In het tweede deel zal de optimale erf- en schenkbelasting op economisch gebied centraal staan. Dit zal worden getoetst aan de hand van drie grootschalige economische onderzoeken.

Het vierde hoofdstuk zal in het teken staan van de erf- en schenkbelasting in de internationale omgeving. In het eerste onderdeel zal globaal worden uiteengezet in hoeverre de erf- en schenkbelasting internationaal een rol speelt en zal een vergelijking worden gemaakt tussen de Nederlandse erf- en schenkbelasting op het gebied van tarief en opbrengst. Daarnaast zal worden uitgelegd dat vermogensongelijkheid in Nederland relatief een groter probleem is dan in de meeste westerse landen. In het tweede onderdeel zal vervolgens dieper worden ingegaan op de inrichting van de erf- en schenkbelasting in een aantal omliggende landen. Dit zal van belang zijn om te kunnen bepalen of de in hoofdstuk 3 gekozen benadering past ten aanzien van de inrichting van de erf- en schenkbelasting in de omliggende landen.

In hoofdstuk 5 zal het onderzoek worden afgesloten met een samenvatting en een conclusie, daarnaast zullen aanbevelingen voor vervolgonderzoek worden gedaan.

Hoofdstuk 2: de erf- en schenkbelasting in Nederland

Hoofdstuk 2.1: Inleiding

Woont een erflater (fictief) in Nederland, dan is de volledige waarde van hetgeen op basis van het erfrecht is verkregen belast in Nederland, zo luidt artikel 1 lid 1 van de SW 1956. In artikel 5 lid 1 wordt nog aanvullend aangegeven dat de erfbelasting wordt geheven over hetgeen ieder verkrijgt, eventueel verminderd met de in aanmerking komende schulden, legaten en lasten.

In dit hoofdstuk zal allereerst in onderdeel 2.2 de erfbelasting in grote lijnen uiteen worden gezet. Het idee is dat na dit hoofdstuk de basis van de erfbelasting zal zijn Nederland besproken.

Vervolgens wordt in onderdeel 2.3 de vrijstellingen uit de SW 1956 die van belang kunnen zijn in deze scriptie besproken. Hierin zullen voornamelijk de grotere vrijstellingen, zoals de BOR en de schenkvrijstelling voor eigen woning worden besproken.

Onderdeel 2.4 wordt gewijd aan een overzicht van de mogelijkheid die de belastingdienst heeft tot het doen van fiscale controles en in hoeverre een probleem ontstaat door een eventuele lastenverzwaring op het gebied van de erf- en schenkbelasting. Hier wordt beknopt aangegeven wat de positie is van de Belastingdienst en in hoeverre zij in staat is een eventuele lastenverzwaring op te vangen.

In Onderdeel 2.5 wordt het effect van erfenissen en schenkingen op de vermogensongelijkheid besproken. Daarbij zal een onderscheid worden gemaakt tussen vermogensongelijkheid in het algemeen en vermogensongelijkheid tussen verschillende families (op de lange termijn). De reden hiertoe is dat een schenking/ erfenis van ouder op kind meestal leidt tot een daling van de vermogensongelijkheid. Eén ouder heeft logischerwijs meer tijd gehad om vermogen op te bouwen uit zijn arbeidsinkomen of om zijn vermogen te laten renderen.

Het hoofdstuk zal worden afgesloten met een samenvatting en een conclusie, waarin de belangrijkste onderwerpen voorbijkomen en eventuele conclusies zullen worden herhaald.

Hoofdstuk 2.2: Algemeen

In dit onderdeel wordt de SW 1956 in zijn algemeenheid besproken. Om dit onderdeel in te leiden wordt allereerst ingegaan op de geschiedenis van de regeling. Hierdoor wordt een beeld geschetst van de veranderlijkheid van de SW 1956 en worden inzichten gedaan over hoe de SW 1956 voorheen was opgebouwd en zich heeft ontwikkeld. Vervolgens wordt stilgestaan bij de huidige vormgeving van de SW 1956. Dit hoofdstuk is voornamelijk beschrijvend, maar daarmee niet minder belangrijk.

Hoofdstuk 2.2.1: De Successiewet 1956

Na de Bataafse omwenteling in 1795 veranderde de republiek der zeven verenigde Nederlanden in een nieuwe staat; de Bataafse republiek. De Bataafse republiek publiceerde hierbij haar nieuwe belastingstelsel in de grondwet. Deze werd gepubliceerd als staatsregeling 1798. In de nieuwe staatsregeling werd geregeld dat belasting van het collateraal¹¹ werd geheven in de gehele republiek over het gehele ‘saldo der boedels’.¹² Hier vloeide de Ordonnantie¹³ van 1805 uit voort, die geïntroduceerd werd door Alexander Gögel.¹⁴ Deze belasting was een zogenaamde boedelbelasting¹⁵, omdat deze was aan te merken als een belasting op nalatenschap als zodanig. De belasting was zo ingericht dat deze werd geheven over de gehele nalatenschap verminderd met de schulden en de begrafeniskosten. De ingevoerde belasting had een tarief van 10%, tenzij de erfenis werd verkregen door een grootouder, broer of zus, dan gold een tarief van 5%. Voor andere bloedverwanten gold een tarief van 7,5%. Verder gold een algemene vrijstelling aan de voet van 300 gulden, waarover geen belasting hoefde te worden betaald. Daarnaast waren verkrijgingen in recht neerdalende lijn volledig vrijgesteld van belasting.

De Ordonnantie van 1805 werd opgevolgd door de SW 1817. De nieuwe SW 1817 vertoonde veel gelijkenissen met de Ordonnantie, maar nam steeds meer de vorm aan van een verkrijgingsbelasting¹⁶ (in plaats van een boedelbelasting). Vanaf de invoering van de SW 1817 waren alle erfenissen in rechte lijn vrijgesteld van belastingheffing. Vervolgens werd in 1859 weer een nieuwe SW geïntroduceerd, waarna in 1956 de huidige SW 1956 tot stand is gekomen, die nu nog steeds geldig is.

¹⁷

In het vorige gedeelte bleek dat de SW 1956 oorspronkelijk kon worden aangemerkt als een boedelbelasting, maar gaandeweg steeds meer de vorm kreeg van een verkrijgingsbelasting. De belasting op successie zoals geregeld in de SW 1956 neemt dan ook de vorm aan van een verkrijgingsbelasting. Het is, met behulp van de vrijstellingen en ficties, een belasting die wordt geheven op basis van de relatie tussen de erflater/ schenker ten opzichte van de verkrijger. Zo is de

¹¹ De belasting op het collateraal is de voorloper van de belasting op Successie.

¹² Art. 210 f, Acte van staatsregeling 1798.

¹³ Ordonnantie eener Belasting op het Regt van Successie van 4 oktober 1805.

¹⁴ Gögel I.J.A., 1844, *Memoriën en correspondentiën betrekkelijk den staat van 's Rijks geldmiddelen in de jaren 1820*, p. 55-56

¹⁵ Bij een boedelheffing wordt aangesloten bij het object van de heffing. In het geval van een erfenis zal het dan gaan om het vermogen dat overgaat.

¹⁶ Een verkrijgingsbelasting wordt gekenmerkt door het feit dat de belasting wordt geheven op het deel dat door elke verkrijger wordt verkregen. In het geval van een erfenis, gaat het dus om het deel van de erfenis wat per individu wordt verkregen.

¹⁷ Sonneveldt F., 2021, *Wegwijs in de Successiewet*, p. 2-3

verwantschap van de verkrijger tot de erflater bepalend voor het tarief dat wordt gehanteerd en de toepassing van een aantal vrijstellingen hangt hier ook vanaf.¹⁸

Ook de huidige versie van de SW 1956 is constant aan wijzigingen onderworpen. Vlak na de invoering bleek dat de nieuwe SW 1956 niet voldeed aan de geldende normen. Er werden daardoor een aantal technische veranderingen doorgevoerd, de wet bleef echter wel in grote lijnen overeind. Al dacht menig fiscalist daar destijds anders over, deze bleven kritiek uitoefenen op het systeem van de SW 1956, dit had ermee te maken dat de sommige fictiebepalingen nog steeds niet in lijn waren met de rechtsgrond van de wet nieuwe wet uit 1956. Deze rechtsgrond hield in dat belasting dient te worden geheven op grond van de draagkrachtvermeerdering die optreedt bij de verkrijger.¹⁹ Al met al kan worden geconcludeerd dat de SW 1956 in het verleden dermate vaak gewijzigd is, dat een verandering in de toekomst geen vreemde ontwikkeling zou zijn.²⁰

De erfbelasting wordt geheven bij de verkrijger ter zake van een verkrijging krachtens erfrecht. Een schenking wordt overeenkomstig bij de verkrijger belast. Deze verkrijging moet zijn verkregen van een erflater die ten tijde van overlijden in Nederland (fictief) woont.²¹ Een verkrijger is in de meeste gevallen een erfgenaam, maar kan ook een legitimaris of lastbevoordeelde zijn. Ingeval een erflater in een situatie met een derden erfbelasting wilt voorkomen, kan een overeenkomst worden aangegaan bij leven. Op die manier zou de erfbelasting kunnen worden omzeilt, maar daarvoor zijn een aantal ficties opgenomen in de wet.²²

Het maakt voor de SW 1956 niet uit waar de verkrijger woont, maar het is van belang waar de erflater woont. Waar iemand woont moet worden vastgesteld aan de hand van Artikel 4 Algemene wet Inzake Rijksbelastingen (Hierna: AWR). Verder kent de Nederlandse SW 1956 in artikel 3 lid 1 nog een uitzondering die luidt: *“Een Nederlander die in Nederland heeft gewoond en binnen tien jaren nadat hij Nederland metterwoon heeft verlaten, is overleden of een schenking heeft gedaan, wordt geacht ten tijde van zijn overlijden of van het doen van de schenking in Nederland te hebben gewoond.”*, ook wel bekend als de woonplaatsfictie. Dit is een antiontgaansbepaling, die onder anderen ervoor zorgt dat Nederland belasting kan blijven heffen over een erfenis, ook al is de erflater niet meer woonachtig in Nederland. De motivatie achter deze regeling is dat binnen tien jaar na emigratie nog een zodanige band bestaat met het vaderland (Nederland), dat de belastingheffing in het vaderland gerechtvaardigd is.²³ De tienjarenregeling geldt alléén voor erfslaters die zowel voor het vertrek uit Nederland, als bij overlijden de Nederlandse nationaliteit bezitten.²⁴ Dezelfde fictie geldt ook voor schenkingen.

¹⁸ Boelens, G.G.B., 2015, *Boedel- en/of verkrijgingsbelasting*, onderdeel II.6.2.2

¹⁹ Jacobs B.C.M., 2003, *van collaterale impost tot successiebelasting*

²⁰ Zie Sonneveldt F., et al. 2021, *Wegwijs in de Successiewet*, p. 6-12. Hierin staan alle belangrijke wijzigingen van de SW 1956 opgesomd van 1980 tot en met 2021

²¹ Artikel 1 lid 1 en art. 3 SW 1956

²² De meeste fictiebepalingen zijn terug te vinden in art. 6 tot en met 17a SW 1956

²³ Kamerstukken II, 1935-1936, 355, nr. 3, p. 1.

²⁴ Besluit van de staatssecretaris van Financiën van 15 oktober 2014

Wanneer vermogen krachtens schenking/ erfenis overgaat wordt men in Nederland belast aan de hand van de tarieven die staan in artikel 24 van de SW 1956. De tarieftabel ziet er als volgt uit:

Gedeelte van de belaste verkrijging tussen	en	I. indien verkregen door partner of afstammelingen in de rechte lijn¹⁾	II. in overige gevallen
€ 0	€ 130.425	10%	30%
€ 130.425 en hoger		20%	40%

¹⁾Voor afstammelingen in de tweede of verdere graad bedraagt de belasting het ingevolge van deze kolom verschuldigde vermeerderd met 80% daarvan.

Wat voor deze scriptie van belang is om te benoemen is, is dat het toptarief al vrij snel bereikt wordt. Zo is voor het deel van de erfenis/schenking die in rechte lijn krachten erf- of schenkrecht wordt verkregen, boven de 130,425 euro (los van een eventuele vrijstelling) al belast tegen het toptarief van 20%. Verder is er geen differentiatie meer, voor wat betreft het tarief.

Hoofdstuk 2.2.2: De SW 1956 in het licht van het draagkrachtbeginsel

De rechtsgrond voor een belasting op erfenissen en schenkingen is het draagkrachtsbeginsel.²⁵ Dit beginsel houdt in dat de sterkste schouders de zwaarste lasten dragen.²⁶ In het geval van erfenissen en schenkingen vertaald dat zich in het (gematigde) progressieve tarief in de SW 1956 1965.²⁷ De vraag die je kan stellen is of de erf- en schenkbelasting in Nederland wel daadwerkelijk gebaseerd is op het draagkrachtbeginsel. Het aanknopingspunt voor de heffing zou in dat geval de draagkrachtvermeerdering van de verkrijger moeten zijn. In de SW 1956 zien we echter terug dat dezelfde draagkrachtvermeerdering bij verschillende verkrijgers vaak verschillend wordt belast, afhankelijk van de relatie met de schenker/ erflater.²⁸ Verder geven van Vijfeijken en Gubbels²⁹ het voorbeeld van een verkrijging van 50.000 euro uit een erfenis versus een verkrijging van 50.000 euro uit inkomen. De draagkrachtvermeerdering is in beide situaties identiek, alleen de verkrijging van 50.000 euro als erfenis wordt niet tot het inkomen van de verkrijger gerekend. Dit is in het licht van

²⁵ Van Vijfeijken, I.J.F.A., Gubbels, N.C.G., 2022, *Cursus belastingrecht S&E*, H. 1.1.0.A

²⁶ Van Vliegen, S.J., 2012, *Coulant compenseren?*, H, 22.1

²⁷ Zie oplopend tarief in artikel 24 lid 1 SW 1956,

²⁸ Zie artikel 24 lid 1 SW, het tarief hangt af van de relatie tussen de verkrijger en de schenker/ erflater.

²⁹ Van Vijfeijken, I.J.F.A., Gubbels, N.C.G., 2022, *Cursus belastingrecht S&E*, H. 1.1.0.A

het draagkrachtbeginsel niet te rechtvaardigen hun ogen. Dit wordt nog versterkt door het feit dat de 50.000 euro die wel als inkomen wordt beschouwd wordt verdiend met ‘noeste’ arbeid, terwijl voor de verkrijging van de erfenis geen enkele moeite is gedaan. Daarnaast geven zij nog het voorbeeld van een verkrijging van een erfenis, waarbij de verkrijger in Nederland woont, maar de erflater al jaren in het buitenland. In die situatie wordt in Nederland geen erfbelasting geheven, terwijl een verkrijging krachtens erfrecht van een erflater die in Nederland woont wél belast wordt in de wet SW.³⁰ Op basis van het bovenstaande kan worden geconcludeerd dat de SW 1956 slechts in geringe mate overeenkomt met het draagkrachtbeginsel. Het zou in het licht van het draagkrachtbeginsel eerlijker zijn om na te denken over het aanknopingspunt voor de belastingheffing en om de tarieven meer gelijk te trekken met de tarieven van de inkomstenbelasting. Dit zal ertoe leiden dat dezelfde draagkrachtvermeerdering nagenoeg hetzelfde zal worden belast.

Hoofdstuk 2.3: Vrijstellingen en bijzondere regelingen

In dit onderdeel worden de vrijstellingen en de bijzondere regelingen ten aanzien van de erf- en schenkbelasting in Nederland besproken. Allereerst een beschrijvend deel over een aantal algemene vrijstellingen die de SW 1956 kent. Vervolgens zal dieper worden ingegaan op de bedrijfsopvolgingsregeling en de schenkvrijstelling voor de eigen woning.

Naast vrijstellingen en bijzondere regelingen die zijn opgenomen in de SW 1956 zijn constructies denkbaar waardoor erf- of schenkbelasting kan worden voorkomen. Zo kan er worden geschonken op papier, ter hoogte van de jaarlijkse schenkvrijstelling, om op die manier erfbelasting te drukken bij overlijden. Daarnaast kan een renteloze of laagrentende lening worden verstrekt.³¹³²

Hoofdstuk 2.3.1: Algemene vrijstellingen

Artikel 32 SW 1956 geeft een opsomming van algemene vrijstellingen die met het oog op het onderzoek relevant zijn:

³⁰ Deze situatie doet zich alleen voor ingeval de erflater al lang genoeg in het buitenland woont, anders loopt hij tegen de woonplaatsfictie aan van artikel 3 lid 1 wet SW 1956.

³¹ Voor meer inzicht in de constructies zie bijvoorbeeld: F. Sonneveldt, *Internationale aspecten van estate planning*

- Verkrijgingen door de Staat, provincie, gemeente en de openbare lichamen van Bonaire, Sint-Eustatius en Saba. De verkrijgingen van de Staat zijn geheel vrijgesteld. Aan de andere verkrijgingen zit de voorwaarde verbonden dat aan de making geen bijzondere opdracht verbonden is, als dat wel zo is dan mag de bijzondere opdracht verbonden aan de making niet het karakter ontnemen van te zijn geschied in het openbaar belang.
- Een verkrijging door een algemeen nut beogende instelling, voor zover de verkrijging niet tot stand is gekomen door een opdracht, die het karakter van de verkrijging ontnemt als te zijn geschied in algemeen belang.
- De partnervrijstelling biedt een vrijstelling aan de partner van 680.645 euro. Het algemene partnerbegrip vinden we terug in artikel 5a AWR, maar in artikel 1 onderdeel a SW 1956 is een afwijkende regeling opgenomen.
- Een vrijstelling voor kinderen ter waarde van: 21.559 euro, voor zover de kinderen niet op kosten van de erflater worden onderhouden door ziekte of gebreken. Wanneer dit laatste het geval is, geldt de vrijstelling van 64.666 euro. Kleinkinderen hebben een vrijstelling tot 21.559 euro per kleinkind, ouders van de erflater 51.053 euro en overige verkrijgers een vrijstelling van 2.274 euro.

Hoofdstuk 2.3.2: De Schenkervrijstelling voor de eigen woning

In Artikel 33 sub 5 onderdeel (voor een schenking van ouder aan kind) en sub 7 (voor andere gevallen) van de SW 1956 staat een schenkervrijstelling ter hoogte van 106.671 euro. Van deze vrijstelling kan gebruik worden gemaakt, Indien hetgeen dat wordt verkregen wordt aangewend ten behoeve van een eigen woning. Een andere voorwaarde die hieraan verbonden zit, is dat de ontvanger van deze schenking een leeftijd heeft van tussen de 18 en de 40 jaar. Deze schenking is dermate groot dat zij een significante invloed kan hebben op het effectieve tarief van de erf- en schenkbelasting en daarmee een invloed kan hebben op de vermogensongelijkheid.

In 2019 is aan het licht gekomen dat er misbruik zou worden gemaakt van deze genereuze regeling door ‘kruislings’ te schenken. Dat houdt in dat twee paar ouders onderling afspreken om aan elkaars kinderen te schenken. Dit heeft als gevolg dat er sprake is van een derdenbeding en de kruislingse betaling aan elkaars kinderen niet kan worden aangemerkt als vrijgevigheid. Dit wordt namelijk aangemerkt als een betaling als gevolg van een overeenkomst. Hierover heeft de staatssecretaris gesteld dat dit niet de bedoeling was en aangekondigd dat over een dergelijke tweede schenking schenkbelasting is verschuldigd.³³

³³ Brief van het Ministerie van Financiën van 11 maart 2019, nr. 2019-0000036740.

In het rapport van het ministerie van Financiën kwam naar voren dat de rechtsgrond voor de schenkvrijstelling, die ten doel staat tot de aankoop van een eigen woning, twijfelachtig was. Zo werd het volgende over de vrijstelling geoordeeld: *‘Ook het afschaffen van de verruimde schenkingsvrijstelling maakt het mogelijk dat starters zonder vermogende ouders meer kans maken op een (koop)woning.*³⁴ Hierbij is in mijn ogen enige nuance noodzakelijk; het is immers nog steeds mogelijk voor vermogende ouders om een kind bij de aanschaf van een eigen woning te ondersteunen, bijvoorbeeld door het uitgeven van een (laagrentende) lening.

Het Ministerie van Financiën had in het kader van de schenkvrijstelling voor eigen woning een verzoek gedaan aan het SEO Economisch Onderzoek³⁵. Er werd verzocht de doelmatigheid en de doeltreffendheid van de verhoging van de schenkvrijstelling uit Artikel 33 van de SW 1956 te onderzoeken. Deze verhoging had plaatsgevonden in 2017 en hield in dat de vrijstelling werd verhoogd van 53.000 euro naar 100.000 euro. Bij de verhoging waren een aantal doelstellingen gesteld, zoals het proberen te verlagen van de gemiddelde hypotheekschuld in Nederland. Daarnaast was het de bedoeling dat de verhoogde schenkvrijstelling ervoor zou zorgen dat het aantal huishoudens met een eigenwoningschuld die hoger was dan de waarde van de woning (onder water stond) zou gaan dalen.

Het is aangetoond dat de hoogte van het totaalbedrag aan schenkingen in 2017 ten opzichte van 2016 met meer dan één miljard euro is gestegen onder de schenkvrijstelling eigen woning. Deze schenkingen werden voornamelijk gebruikt om een huis te kopen en iets minder dan een kwart van de gebruikers heeft de vrijstelling gebruikt om zijn hypothecaire schuld geheel of gedeeltelijk af te lossen. Dat houdt in dat het gedeelte van de gebruikers wat de vrijstelling heeft gebruikt voor het aflossen van de hypotheekschuld relatief gestegen is, sinds de verruiming van de regeling.³⁶

Op het gebied van doeltreffendheid van de verruiming van de regeling is de uitkomst niet (volkomen) positief te noemen. De vrijstelling is voornamelijk benut in rijkere kringen die het extra geld hebben gebruikt voor een hoger bod op schaars beschikbare woningen, zodat hierdoor de prijzen stegen en kinderen zonder financiële steun van hun ouders nauwelijks een betaalbare woning konden verwerven. De vrijstelling wordt dus op grote schaal niet gebruikt voor het aflossen van de hypotheekschuld.³⁷ Daarnaast is de doelmatigheid onderzocht. Allereerst wordt gesteld dat de doelmatigheid van de regeling wordt bepaald door te kijken naar de kosten en ongewenste neveneffecten van de regeling, om deze vervolgens af te wegen tegen het optimale resultaat. Met andere woorden: kan hetzelfde doel met minder kosten en ongewenste neveneffecten ook worden gerealiseerd? Hierover wordt opgemerkt dat de verruiming van de regeling in 2017 en 2018 heeft geleid tot een verlaging van de inkomsten uit

³⁴ Ministerie van Financiën 2020, *Belasten van vermogen – Bouwstenen voor een beter belastingstelsel*, p.53

³⁵ SEO Economisch onderzoek, *Hulp voor huiseigenaren met vermogende ouders*, 2021

³⁶ SEO Economisch onderzoek 2021, *Hulp voor huiseigenaren met vermogende ouders*, p. 19

³⁷ SEO Economisch onderzoek 2021, *Hulp voor huiseigenaren met vermogende ouders*, p. 23

de schenkbelasting van ongeveer honderd miljoen euro. Daarnaast leidt de regeling tot meer vermogensongelijkheid binnen generaties, maar minder vermogensongelijkheid over de gehele populatie gemeten. Dat heeft er mee te maken dat als een relatief ‘rijke’ ouder schenkt aan een ‘arm’ kind, de vermogensongelijkheid weliswaar afneemt, maar het vermogen wél geconcentreerd blijft in de rijke familie. De conclusie over de doelmatigheid van de schenkvrijstelling voor de eigen woning ten aanzien van de verlaging van de hypotheekschuld is niet positief. Dat heeft te maken met het feit dat de kosten niet opwegen tegen de uiteindelijke positieve effecten van de regeling, omdat de regeling voor het grootste deel niet leidt tot een significante verlaging van de hypotheekschuld. Daardoor zijn er andere invullingen van de schenkvrijstelling voor de eigen woning denkbaar die beter zouden werken ten aanzien van de hypotheekschulden. SEO geeft een voorzet door in te gaan op de maximale leeftijd die aan de schenking is gesteld. Zij verwacht dat mensen boven de 40 die de schenking ontvangen eerder geneigd zijn deze te gebruiken ter aflossing van de hypotheekschuld dan mensen onder de 40. De mensen onder de 40 gebruiken de schenking veelal om een duur huis mee aan te schaffen, terwijl mensen van boven de 40 vaak al een eigen woning in bezit hebben, met een hypotheekschuld.³⁸

Hoofdstuk 2.3.3: De Bedrijfsopvolgingsregeling

Aangekomen bij artikel 35b t/m 35f SW 1956 vindt men de bedrijfsopvolgingsregeling (hierna: BOR). Een bijzondere vrijstelling in de SW 1956 die geldt als een voorwaardelijke vrijstelling voor zowel de schenkbelasting als de erfbelasting. Voor dit onderdeel zal de nadruk liggen op de aspecten van de BOR die voor deze scriptie van belang zijn. Hierbij worden verschillende onderzoeken en meningen uit de literatuur meegenomen. Verder wordt alleen de versie van de BOR na de herziening³⁹ van de SW 1956 in 2010 besproken, de versies daarvoor acht ik met het oog op dit onderzoek niet relevant.

Hoofdstuk 2.3.2.1: De werking van de BOR

De vrijstelling die de BOR biedt is opgenomen in artikel 35b lid 1 van de SW 1956 en luidt als volgt:

- 1. Indien tot de verkrijging ondernemingsvermogen behoort als bedoeld in artikel 35c, dat wordt verkregen in het kader van een bedrijfsopvolging als bedoeld in het vijfde lid, wordt op verzoek van de verkrijger een voorwaardelijke vrijstelling verleend van:*

³⁸ SEO Economisch Onderzoek 2021, *Hulp voor huiseigenaren met vermogende ouders*, p. 57

³⁹ Kamerstukken II, 2008-2009, 31390 nr. 3

a. Indien de totale waarde van het ondernemingsvermogen van de objectieve onderneming waarop de verkrijging betrekking heeft € 1.134.403 niet te boven gaat: 100%;

b. In alle overige gevallen:

- o 1°. Indien de liquidatiewaarde van het ondernemingsvermogen van de objectieve onderneming waarop de verkrijging betrekking heeft hoger is dan de waarde going concern: 100 percent van het verschil tussen liquidatiewaarde en lagere waarde going concern;
- o 2°. Voor zover de totale waarde van het ondernemingsvermogen van de objectieve onderneming waarop de verkrijging betrekking heeft, na toepassing van hetgeen is bepaald onder 1°, € 1.134.403 niet te boven gaat: 100%, en
- o 3°. Voor zover de totale waarde van het ondernemingsvermogen van de objectieve onderneming waarop de verkrijging betrekking heeft, na toepassing van hetgeen is bepaald onder 1°, € 1.134.403 te boven gaat: 83%.

Om in aanmerking te komen voor de BOR moet voldaan worden aan een drietal vereisten. Zo moet worden voldaan aan de eis dat sprake is van een kwalificerend ondernemingsvermogen. Daarnaast moet voldaan worden aan zowel een bezitseis als een voortzettingsvereiste.⁴⁰

Allereest moet voor de toepassing van de BOR sprake zijn van kwalificerend ondernemingsvermogen, zoals bedoeld in artikel 35c SW 1956. Dit brengt met zich mee dat onderdeel van hetgeen dat krachtens erfrecht verkregen is, onderdeel moet zijn van een materiele onderneming, zoals bedoeld in artikel 3.2 wet IB. Ten slotte kunnen ook aandelenbelangen worden gerekend tot kwalificerend ondernemingsvermogen voor de BOR, maar dan moeten de aandelen in principe wel onderdeel uitmaken van een aanmerkelijk belang, zoals bedoeld in artikel 4.6 IB. De staatssecretaris heeft verduidelijkt dat een meetrekbelang niet kwalificeert, omdat deze aandeelhouders feitelijk geen ondernemers zijn.⁴¹ Verder kunnen fictief aanmerkelijkbelanghouders wel in aanmerking komen, als zij eerst een ‘echt aanmerkelijk belang hebben.’⁴² Ten slotte heeft de Hoge Raad (hierna: HR) geoordeeld dat een indirect belang van minder dan 5% (geen aanmerkelijk belang) kan kwalificeren tot het ondernemingsvermogen. In de casus betrof het een houdstervenootschap met een indirect belang van 4,86%. De overweging van de HR was, dat de activiteiten van het desbetreffende belang in het verlengde lagen van de activiteiten van de overige deelnemingen van de houdstervenootschap.⁴³ Het feit of er materieel sprake is van een onderneming is dus belangrijker dan dat er formeel sprake is van een onderneming, dit is inmiddels opgenomen als bepaling in artikel 35c, lid 6 wet SW.

⁴⁰ Zie SW 1956, artikel 35b lid 5.

⁴¹ Kamerstukken II 2008-2009, 31930, nr. 9, p. 20-21

⁴² Kamerstukken II 2008-2009, 31930, nr. 9, p. 21

⁴³ HR 22-04-2016, ECLI:NL:HR:2016:705

Nadat voldaan is aan de voorwaarde van het kwalificerend ondernemingsvermogen, moet nog worden voldaan aan de bezitseis. De bezitseis wordt uitgewerkt in artikel 35d SW. In lid 1 van dit artikel staat omschreven dat het deel wat verkregen is, in bezit van de erflater of schenker moet zijn geweest voor minimaal één jaar bij vererving, of als het een schenking betreft minimaal vijf jaren.

Een andere voorwaarde voor het gebruik van de BOR is het voortzettingsvereiste van artikel 35e SW. Deze voorwaarde houdt in dat de voortzetter de onderneming tenminste vijf jaar voortzet of de aandelen in een lichaam voor tenminste vijf jaar aanhoudt en gedurende die periode het lichaam de materiele onderneming blijft drijven.⁴⁴

Hoofdstuk 2.3.2.2: Opvattingen over de BOR

Met de herziening van de BOR in 2010 is gepoogd te bereiken dat alleen reële bedrijfsopvolgingen zullen worden gefaciliteerd met behulp van de regeling.⁴⁵ Dit zou een vooruitgang zijn voor de vermogensongelijkheid, aangezien de huidige BOR voornamelijk gebruikt wordt voor schenkingen en erfenissen gedaan door meer vermogende mensen.⁴⁶ De verkrijgers die meer dan 5.000.000 euro verkrijgen uit successie leggen voor 40% beslag op het volledige budgettaire effect van de BOR.⁴⁷ Dit houdt dus kortgezegd in dat de BOR voornamelijk ten goede komt aan de meer vermogende families. Enige nuance is hier wel op zijn plaats. Het is logisch dat in de regeling meer wordt gebruikt door rijkere individuen, aangezien dit vaak mensen zijn die een aanmerkelijk belang in bezit hebben, ten opzichte van de armere individuen.⁴⁸

De vraag is echter of de poging om alleen reële bedrijfsopvolgingen te faciliteren geslaagd is. Volgens de Beer en Hoogeveen⁴⁹ valt dat te bezien. Zij schetsen bijvoorbeeld een situatie waarin ouders eerder verkochte aandelen terugkopen om deze vervolgens te schenken of te laten vererven. Het kan ook dat ouders een aanmerkelijk belang aanhouden in de werkmaatschappij van een van de kinderen om ervoor te zorgen dat de (mits van toepassing uiteraard) verhuurde panden onderdeel uit gaan maken van het kwalificerend ondernemingsvermogen. Verder is het mogelijk dat bij een reële bedrijfsopvolging geen gebruik kan worden gemaakt van de faciliteit. Dit komt voor in het geval dat een belastingplichtige, die een onderneming start, kort daarna komt te overlijden, waardoor niet aan de

⁴⁴ Artikel 35e lid 1 wet SW 1956.

⁴⁵ Kamerstukken II 2008-2009, 31930, nr. 3, p. 4-5.

⁴⁶ De groep ab houders zijn naar mijn verwachting voornamelijk vermogende individuen.

⁴⁷ Ministerie van Financiën 2020, *Belasten van (inkomen uit) aanmerkelijk belang – Bouwstenen voor een beter belastingstelsel*, par. 7.3

⁴⁸ Zie ter onderbouwing ook Hoogwout, T.C., *Politiek 'framing' van de bedrijfsopvolgingsregeling in de Successiewet*. Dit wordt onderbouwd met cijfer van het CBS over nalatenschappen in Nederland.

⁴⁹ De Beer, A.M.A & Hoogeveen M.J., 2018, *Een zoektocht naar de reële bedrijfsopvolging*.

bezitseis van een jaar wordt voldaan. Volgens de Beer en Hoogeveen wekt dit de suggestie dat de maatregelen niet het gewenste effect hebben gehad.

De BOR is zoals hierboven beschreven niet 100% efficiënt, enige kritiek op de regeling vanuit de literatuur mag dan ook geen verrassing heten. Zo schrijft Van Vijfeijken⁵⁰ dat een stevige versobering van de maatregel op zijn plaats zou zijn. Om haar standpunt te verdedigen gebruikt zij het argument dat slechts drie procent van alle erfenissen boven de 500.000 euro uitgaat en cijfers tonen aan dat binnen deze groep het effectieve belastingpercentage het meest is gedaald. De BOR is daar de grootste oorzaak van.⁵¹ Zij stelt dat de regeling opnieuw moet worden vormgegeven zodat zij beter aansluit op de doelen die de regeling met zich meebrengt. Het doel zou volgens haar moeten zijn dat de regeling liquiditeitsproblemen voorkomt, die ontstaan door de heffing van de erf- en schenkbelasting over een vererfde of geschonken onderneming. Hiermee sluit zij aan op de mening van de Beer en Hoogeveen dat moet worden gepoogd de BOR beter aan te laten sluiten op reële bedrijfsopvolgingen.

Al met al kan voorzichtig worden gesteld dat de BOR een maatregel is die voornamelijk ten goede komt aan de rijkere huishoudens en daardoor een negatief effect heeft op vermogensongelijkheid. Verder is de doeltreffendheid van de regeling twijfelachtig, aangezien situaties denkbaar zijn waarin een reële bedrijfsovergang niet kan worden gefaciliteerd en andersom zijn situaties waarin een niet-reële bedrijfsoverdracht wél kan worden gefaciliteerd met de regeling.⁵²

De bovenstaande argumenten zetten de BOR voornamelijk in een negatief daglicht, maar er zijn ook andere meningen in de literatuur. Om een voorbeeld te geven concluderen Kuivenhoven en Nieuwenhuizen⁵³ dat de BOR objectief en gerechtvaardigd is. In het artikel wordt de BOR als positief beschreven en begint de onderbouwing door te stellen dat de BOR in 30-68% van de gevallen een belangrijke factor is voor de continuïteit van een geschonken of geërfde onderneming. Verder wordt geconcludeerd dat de BOR een objectieve vrijstelling is, vanwege het feit dat ieder persoon die een kwalificerend belang van meer dan 5% van een onderneming verkrijgt en voldoet aan de overige voorwaarden aanspraak kan maken op de regeling. Dit geldt overigens niet voor een geschonken ab aan een werknemer, deze valt namelijk onder artikel 9 van de wet op Loonbelasting.⁵⁴ Vervolgens wordt de BOR getoetst aan het draagkrachtbeginsel, hetgeen één van de rechtsgronden is van de erf- en schenkbelasting. Om dat te onderbouwen dragen zij het argument aan dat familiebedrijven niet veel dividend uitkeren aan latere generaties, waardoor de verkrijging van het ondernemingsvermogen niet gezien kan worden als draagkrachtvermindering. De redentatie hierachter is, dat de verkrijging van de aandelen in het familiebedrijf vaak geen cashflow oplevert bij de verkrijgers, omdat het grootste

⁵⁰ Van Vijfeijken I.J.F.A., 2020, *Bouwstenen voor een betere Successiewet*, onderdeel 8

⁵¹ ADR 2020, *Ontwikkeling raming en realisatie Schenk- en Erfbelasting*, p. 55

⁵² Voorbeelden worden in de 2de alinea van dit deelhoofdstuk gegeven.

⁵³ Kuivenhoven, L.C.H.N. & Nieuwenhuizen, J.H.M., 2020, *De bedrijfsopvolgingsregeling (BOR) is objectief en gerechtvaardigd*.

⁵⁴ Zie Rechtbank Den Haag 19 juni 2018, ECLI:NL:RBDHA:2018:9041

deel van de winst in het familiebedrijf geherinvesteerd wordt. Op basis van die redenering is het dan ook gerechtvaardigd om daarover niet volledig te heffen. Het argument dat hier wordt aangevoerd door Kuivenhoven en Nieuwenhuizen is in mijn ogen niet sterk. Er is immers sprake van een draagkrachtvermeerdering, maar in hoeverre dat cash oplevert is een individuele keuze en er is, mijns inziens, geen ruimte om daar rekening mee te houden.⁵⁵ Om af te sluiten wordt aangekaart dat Nederland met de BOR bijdraagt aan de hegemonie in de Europese wetgeving, omdat de meeste Europese landen een soortgelijke maatregel kennen.

Over het bovenstaande valt het volgende op te merken. Zo wordt 30-68%, doelend op het aantal gevallen waarin de BOR effectief is, positief aangemerkt, terwijl het de vraag is of dit percentage als positief valt aan te merken. Daarnaast is de BOR in theorie toegankelijk voor iedereen⁵⁶, maar komt zij in de realiteit voornamelijk ten goede aan de welgestelden, waardoor de regeling in de praktijk anders uitpakt. Verder wordt een opmerking gemaakt over familiebedrijven, echter voorziet de BOR ook in andere soorten van bedrijfsopvolgingen. Zo hoeft van een familiebedrijf geen sprake te zijn, aangezien daar geen aparte voorwaarde voor is opgenomen in de SW 1956. Toch wil ik het belang van een BOR in de SW niet wegcijferen, maar een andere invulling van deze wet lijkt mij het overwegen waard.

Hoofdstuk 2.3.4: Kwijtscheldingen

Naast de hiervoor genoemde vrijstellingen kent de SW 1956 ook een aantal kwijtscheldingen. De belangrijkste kwijtscheldingen, met het oog op vermogensongelijkheid, staan in artikel 67 lid 4: *“Onze Minister kan, in bij algemene maatregel van bestuur te bepalen gevallen en volgens daarbij te stellen regels, geheel of gedeeltelijk kwijtschelding verlenen van de verschuldigde erfbelasting en de evenredig met deze gehele of gedeeltelijke kwijtschelding samenhangende belastingrente indien voorwerpen uit de nalatenschap met een nationaal cultuurhistorisch of kunsthistorisch belang, door de verkrijger in eigendom worden overgedragen aan de Staat. Het bedrag van de kwijtschelding beloopt 120 percent van de waarde van de overgedragen voorwerpen maar niet meer dan de verschuldigde belasting en de in rekening gebrachte belastingrente.”*

Artikel 67 lid 4 biedt een (gedeeltelijke) kwijtschelding van belasting, dit betreft alleen goederen die voldoen aan de voorwaarden van artikel 15 Uitvoeringsbesluit SW:

Kwijtschelding van erfbelasting kan slechts worden verleend ter zake van de overdracht van cultuurgoederen of verzamelingen van cultuurgoederen aan de Staat die:

a. zijn opgenomen in het register van de beschermde cultuurgoederen en beschermde verzamelingen, bedoeld in artikel 3.11, eerste lid, van de Erfgoedwet;

⁵⁵ Met het oog op de controleerbaarheid

⁵⁶ Mits het om een schenking of vererving van een ab gaat althans.

b. niet voorkomen op het register bedoeld in onderdeel a, maar wel als onvervangbaar en onmisbaar kunnen worden aangemerkt in de zin van artikel 3.7 van de Erfgoedwet, of,

c. op grond van één of meer van de volgende criteria van groot nationaal cultuurhistorisch of kunsthistorisch belang zijn:

- *1°.presentatie- of attractiewaarde,*
- *2°.artistieke waarde,*
- *3°.herkomstwaarde,*
- *4°.ensemblewaarde, of, in combinatie met een of meer andere criteria in dit onderdeel,*
- *5°.documentatiewaarde.*

Deze vrijstelling betreft in grote lijnen voornamelijk kunst en landgoederen die voldoen aan artikel 2a van de Natuurschoonwet 1928.

De relevantie van dit onderdeel is in mijn ogen dat deze kwijtscheldingen alleen ten goede komen aan de rijkere bevolking in Nederland. Het is immers niet aannemelijk dat verkrijgers van kleinere erfenissen te maken krijgen met de verkrijging van een voorwerp met een groot nationaal cultuurhistorisch of kunsthistorisch belang. Vandaar ligt het in mijn verwachting dat deze kwijtscheldingen nagenoeg alléén ten goede komen aan de meest vermogenden. Daarnaast kan de vraag worden gesteld in hoeverre deze kwijtscheldingen nut opleveren bij de gehele populatie. Het belastingvrij laten vererven van een landgoed of een kunststuk is in vele situaties, naar mijn verwachting, geen gebeurtenis waar de maatschappij van profiteert. In dit geval ligt het nutsvoordeel dan, nagenoeg volledig bij degene die een beroep kan doen op de vrijstelling en niet bij de samenleving als geheel.

Hoofdstuk 2.4: Effect op vermogensongelijkheid

In 2019 heeft het CPB⁵⁷ onderzoek gedaan naar de invloed van erfenissen en schenkingen op vermogensongelijkheid. Voor het onderzoek zijn cijfers gebruikt die bekend zijn bij het CBS uit de periode 2007 tot en met 2015. De enige data die voor het onderzoek worden gebruikt is registerdata, waardoor het onderzoek representatief is voor alle huishoudens in Nederland.

⁵⁷ CPB, 2019, *Effect van erfenissen en schenkingen op vermogensongelijkheid en de rol van belastingen*.

Allereerst wordt geconcludeerd dat de vermogensongelijkheid in Nederland groter is dan de inkomensongelijkheid. De reden die hiervoor wordt gegeven is dat ouderen meer vermogen hebben dan jongeren, omdat zij met hun inkomen al langer vermogen hebben kunnen opbouwen dan jongeren. Verder kan vanaf de leeftijd van zeventig jaar een daling in vermogen worden aangemerkt, maar dat heeft voornamelijk te maken met de karakteristieken van die generatie, wordt door het CPB gesteld.⁵⁸ De daling in vermogen op latere leeftijd (>70) behoeft verder geen aandacht, vooralsnog kan worden gesteld dat de vermogens het hele leven blijven groeien.

Op basis van het bovenstaande zou kunnen worden beargumenteerd dat erfenissen een relatief herverdelend effect hebben, omdat erfenissen in de meeste gevallen (uiteindelijk) ten goede komen aan kinderen van de erflater. Ingegeven dat oudere generaties over het algemeen vermogender zijn dan jongere generaties, zullen erfenissen over het algemeen een herverdelend effect opleveren.⁵⁹ Daarnaast is in een Zweeds onderzoek⁶⁰ geconcludeerd dat erfenissen de vermogensongelijkheid in Zweden positief beïnvloeden. Dit heeft ook te maken met het feit dat negatieve vermogens vaak niet vererven en de positieve vermogens wel. Verder komt uit het onderzoek naar voren dat de impact van erfenissen op minder vermogende huishoudens groter is dan de erfenissen achtergelaten door vermogendere huishoudens. Dit heeft er mee te maken dat de erfgenamen van rijkere ouders relatief vermogend zijn ten opzichte van erfgenamen van minder rijke ouders.

Aan de andere kant wordt door Piketty⁶¹ geconcludeerd dat de erfbelasting een herverdelend effect zou kunnen hebben, wanneer de hogere vermogens zwaarder worden belast. Daarnaast geeft de OESO⁶² ook aan dat een verzwaring van de belasting op erfenis een herverdelende werking zou kunnen hebben.

Aan het einde van het rapport van de OESO worden een aantal aanbevelingen gedaan om het probleem van de vermogensongelijkheid op te lossen. Zij stelt dat een goed ingerichte erf- en schenkbelasting een geschikt instrument kan zijn voor het bestrijden van vermogensongelijkheid, vooral op het gebied van efficiëntie en administratieve kosten. De OESO onderschrijft dat een erf- en schenkbelasting die wordt geheven bij de verkrijger en met lage vrijstellingen de voorkeur heeft. Dit zal daarentegen gaan leiden tot belastingplanning en eventueel zelfs migratie. Daarom is het van belang dat het systeem van de erfbelasting dusdanig goed wordt ingericht dat belastingplanning gedemotiveerd zal worden.⁶³

Wat valt af te leiden uit het onderzoek van het CPB is dat erfenissen voornamelijk een herverdelend effect hebben, terwijl Piketty en de OESO iets anders suggereren op het gebied van een verhoging van

⁵⁸ CPB, 2019, *Effect van erfenissen en schenkingen op vermogensongelijkheid en de rol van belastingen*, p.5

⁵⁹ Een overzicht van de exacte cijfers is te vinden in tabel 2 (in de bijlagen).

⁶⁰ Elinder et al. 2019, p. 17-30

⁶¹ Piketty, T., 2014, *Capital in the Twenty-First Century*.

⁶² OESO, 2021, *Inheritance Tax in OECD Countries*.

⁶³ OESO 2021, *Inheritance Tax in OECD Countries*

de erfbelasting. Het één hoeft het ander in deze niet uit te sluiten, omdat de OESO en Piketty nadenken over de herverdelende factor van een verhoging van de erfbelasting en het CPB een onderzoek doet naar de herverdelende factor van erfenissen zelf. Verder valt op te merken dat het onderzoek van het CPB gebaseerd is op binnenlandse cijfers en daarom voor Nederland relevanter kan zijn, aangezien de onderzoeken van Piketty en de OESO meer in globale zin hebben plaatsgevonden.

Ten slotte is de insteek van dit onderzoek dat de vermogensongelijkheid binnen een generatie moet worden gemeten. Al met al blijkt dat erfenissen een herverdelend effect hebben, maar het geld blijft in dezelfde familie. Dit heeft het effect dat op de korte termijn erfenissen een herverdelend effect opleveren, maar op de lange termijn blijft de situatie onveranderd; het geld blijft binnen dezelfde familie.

Hoofdstuk 2.5: Fiscale controles

In de ogen van de OESO is sprake van een administratief voordeel op het gebied van belastingheffing via een erf- en schenkbelasting ten opzichte van de inkomstenbelasting. Zo zou het alleen al een voordeel zijn dat de erf- en schenkbelasting slechts één keer hoeft te worden voldaan en de toetsing van de hoogte van de erfenis/schenking één keer hoeft plaats te vinden. Dit wordt in mijn ogen anders als sprake is van bijvoorbeeld kunstgoederen. Hiervoor is het noodzakelijk dat het vermogen van de schenker/erflater constant wordt gemonitord, of in ieder geval geregistreerd. Wanneer dit niet gebeurt, kan het aan het eind van het leven onduidelijk zijn voor de Belastingdienst hoeveel vermogen er daadwerkelijk over gaat.

Eind 2017 heeft de Belastingdienst aan de bel getrokken over de problemen die ontstonden met de automatisering van de Schenk- en Erfbelasting. Het oude systeem voldeed niet meer aan de eisen en er moest worden overgestapt naar een nieuw systeem. Het probleem wat ontstond, was dat het nieuwe systeem niet tijdig klaar was. Dit leidde tot achterstanden bij de Belastingdienst.⁶⁴ De kamer heeft naar aanleiding van het bovenstaande een brief gestuurd naar de Auditdienst Rijk (Hierna: AR), waarin werd gevraagd om een onderzoek naar de uitvoering van de Schenk- en Erfbelasting en de gevolgen op de kasstromen.⁶⁵

In het Rapport van de AR⁶⁶ is in kaart gebracht wat het verschil is tussen de geraamde bedragen en de gerealiseerde bedragen in de Schenk- en Erfbelasting en zijn de ontwikkelingen die zich hebben voorgedaan op dit gebied beschreven.

⁶⁴ ADR, 2020, *Ontwikkeling raming en realisatie Schenk- en Erfbelasting*, p. 4

⁶⁵ Kamerbrief ADR-onderzoek naar het uitnodigingen beleid bij de Erfbelasting kenmerk 2019- 0000108333

⁶⁶ ADR, 2020, *Ontwikkeling raming en realisatie Schenk- en Erfbelasting*

De uitkomst van dit rapport is aangeboden bij het Ministerie van Financiën en daar is een reactie⁶⁷ uit voortgekomen. De conclusie was dat de raming sterk afweek van de uiteindelijk gerealiseerde opbrengsten, omdat de uitvoeringsinformatie van de Belastingdienst onvoldoende was. Daarnaast wordt geconcludeerd dat er te weinig communicatie en afstemming is tussen de Belastingdienst en het kerndepartement. Om deze communicatie en uitvoeringsinformatie beter te regelen is een overleg geweest tussen het ministerie en de Belastingdienst. Een ander probleem was het ontbreken van bestuurlijke informatie bij de Belastingdienst. Dit had te maken met een probleem in capaciteit, dit probleem is door het ministerie geprioriteerd.

Ten slotte doet het AR nog een aanbeveling om onderzoek te doen met betrekking tot erfenissen om de zogeheten GA-brieven (geen-aangifte) te laten controleren. Dit is een brief die door de belastingdienst wordt verstuurd, wanneer geen aangifte schenk- of erfbelasting hoeft te worden voldaan. Dit is echter alleen een indicatie, want de belastingplichtige is nog steeds verplicht om schenk- en erfbelasting aan te geven als hij weet dat hij boven de vrijstelling uit komt. De Belastingdienst controleerde deze brieven al regelmatig voor erfenissen boven de 500.000 euro, maar het ADR heeft aangeraden dit ook voor erfenissen onder de 500.000 uit te voeren, met behulp van steekproeven.⁶⁸

De recente problemen in het controleren van de aangiftes erfbelasting zijn in mijn ogen een nuance op de opmerkingen van de OESO. Al met al ben ik deels overtuigd van de conclusie dat de erfbelasting administratieve voordelen oplevert, maar in hoeverre dat daadwerkelijk zal blijken is de vraag.

Hoofdstuk 2.6: Samenvatting en Conclusie

In Nederland kwam belasting op successie aan bod, toen de hoge kosten van de Tachtigjarige oorlog moesten worden gedekt. Dit werd het recht van collaterale successie genoemd en heeft na een constante stroom aan wijzigingen geleid tot de SW 1956.

Vervolgens is een korte schets geboden over de huidige vorm van de Successiewet en daarin zijn een aantal uitzonderingen en vrijstellingen kort besproken. Twee vrijstellingen zijn in het bijzonder uitgelicht, omdat deze voor het onderzoek een hogere relevantie hebben dan de overige vrijstellingen. Een daarvan is de schenkvrijstelling die ook wel bekend staat als de schenkvrijstelling voor eigen woning. Deze vrijstelling houdt in dat een eenmalige schenking ten aanzien van de aankoop van een huis of aflossing van de studieschuld belastingvrij kan worden gedoneerd tot de waarde van ongeveer één ton. Deze regeling is in de literatuur niet onomstreden en komt voornamelijk ten goede aan rijkere

⁶⁷ Ministerie van Financiën 2020, Managementreactie ontwikkeling raming en realisatie Schenk- en Erfbelasting.

⁶⁸ AR, 2020, *Ontwikkeling raming en realisatie Schenk- en Erfbelasting*, p. 20

verkrijgers. Daarnaast wordt de regeling nauwelijks gebruikt voor zijn doel; het aflossen van de hypotheek.

Daarnaast is de BOR uitvoerig besproken en kan de conclusie worden getrokken dat de BOR niet alleen voor reële bedrijfsopvolgingen kan worden gebruikt, maar ook als instrument om de belastinggrondslag uit te hollen. Daarnaast is de BOR, ten aanzien van het bestrijden van vermogensongelijkheid, een maatregel die voornamelijk ten goede komt aan vermogende families. Een eventuele stijging van het erf- en schenkbelastingpercentage moet daarom samenhangen met een wijziging (of eventuele afschaffing van) in de BOR, waardoor misbruik wordt bemoeilijkt.

Naast vrijstellingen kent de SW 1956 ook een aantal kwijtscheldingen voor goederen met een groot nationaal cultuurhistorisch of kunsthistorisch belang (specifiek voor erfbelasting). Deze tegemoetkomingen drukken naar verwachting alléén de erfbelasting voor grotere erfenissen. Het is immers onwaarschijnlijk dat de ‘armere’ bevolking een groot aandeel in goederen met een nationaal cultuurhistorisch of kunsthistorisch belang.

Verder is de invloed van de erf- en schenkbelasting op de vermogensongelijkheid duidelijk gemaakt door de OESO. Zo wordt er geconcludeerd dat een goed ingerichte erf- en schenkbelasting een efficiënte manier kan zijn voor het bestrijden van vermogensongelijkheid, daarnaast wordt als voordeel genoemd dat de administratieve kosten van de erf- en schenkbelasting ten opzichte van andere soorten belasting meevallen. Hetgeen de OESO concludeert staat haaks het onderzoek van het CPB, waaruit blijkt dat schenkingen en erfenissen leiden tot een lagere vermogensongelijkheid. Dat heeft voornamelijk te maken met het feit dat ouderen over het algemeen meer vermogen hebben dan jongeren. Hierover kan worden gesteld dat de erfenissen en schenkingen de vermogensongelijkheid binnen één generatie vergroten, maar in zijn totaliteit laten afnemen. Het grote gevolg van erfenissen en schenkingen is dan dat het vermogen in dezelfde familie blijft en het rendement over de erfenissen binnen de Inkomstenbelasting 2001 tegen lage tarieven in box 3 wordt belast.⁶⁹ Het vermogen pot zich op die manier op binnen families en zal van generatie op generatie worden doorgegeven, vermeerderd met het behaalde rendement.

Al met al kan worden geconcludeerd dat de SW 1956 een rol zou kunnen spelen in het oplossen van vermogensongelijkheid, daarvoor moet deze wet wel optimaal worden ingericht. De vraag over hoe de erf- en schenkbelasting optimaal in te richten wordt in de volgende hoofdstukken beantwoord.

⁶⁹ Voor de belastingheffing in box 3 wordt uitgegaan van een fictief rendement, waarover belasting wordt geheven. Zie hiervoor artikel 5.2 van de wet op inkomstenbelasting 2001.

Hoofdstuk 3: Optimale erf- en schenkbelasting

Hoofdstuk 3.1: Inleiding

In dit hoofdstuk zal aan de hand van een economisch en maatschappelijk onderzoek een antwoord worden geformuleerd op de vraag wat een optimale inrichting van de erf- en schenkbelasting zou zijn. Deze vraag zal worden beantwoord door literair onderzoek te doen binnen de maatschappij, politiek, filosofie en de economie.

Het hoofdstuk is opgedeeld in twee onderdelen: De maatschappelijke kijk op een erfbelasting en de economische kijk. Hieraan kan worden toegevoegd dat het economische onderdeel omvangrijker zal zijn dan het maatschappelijke onderdeel, omdat het economische onderdeel meer uitleg behoeft.

In het maatschappelijke deel van het hoofdstuk zal allereerst een overzicht worden gegeven van een aantal relevante onderzoeken die aantonen dat vermogensongelijkheid in meerdere landen problematisch is en waarom de erfbelasting een goed middel lijkt om daar wat aan te veranderen. Vervolgens zal er dieper worden ingegaan op twee wetenschappers die maatschappelijk onderzoek hebben gedaan naar de invloed van bepaalde factoren op een erf- en schenkbelastingpercentage. Ten slotte wordt dit deel van het hoofdstuk afgesloten met het recht op eigendom en de invloed daarvan op een optimaal erf- en schenkbelastingpercentage. Hetgeen wellicht opvallend is, is dat veel onderzoeken die worden gebruikt zien op het erfbelastingstelsel in Duitsland. Dit heeft er mee te maken dat het aantal Nederlandse onderzoeken zeer schaars is en de Duitse erf- en schenkbelasting relatief veel overeenkomsten kent met de Nederlandse.⁷⁰

Vervolgens zal de inhoud van het tweede deel van het hoofdstuk bestaan uit een uiteenzetting van de economische literatuur op het gebied van de erf- en schenkbelasting. Hierin worden 3 onderzoeken als leidraad genomen. Deze onderzoeken borduren als het ware voort op elkaar en zijn daarom interessant om in combinatie te analyseren. Het eerste onderzoek betreft het basis-onderzoek voor het belasting op erfenis, daarbij ligt de nadruk minder op een optimaal percentage, maar meer op of erfenissen al dan niet dienen te worden belast. Vervolgens wordt met de onderzoeken daarna in kaart gebracht in hoeverre erfenissen dienen te worden belast en wordt daarnaast ook nog invulling gegeven aan de vraag over hoe hoog het tarief erf- en schenkbelasting zou moeten zijn.

Het wordt gaandeweg het hoofdstuk al snel duidelijk dat de economische analyses afhangen van een aantal aannames, waarvan een deel niet altijd even waarschijnlijk lijkt. Vandaar wordt de utopische gedachte van het bereiken van één optimaal percentage aan erf- en schenkbelasting geen

⁷⁰ Zie de Duitse Erbschaftssteuer

werkelijkheid. Wel kan een richting worden aangegeven. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een samenvatting en een conclusie.

Hoofdstuk 3.2: Maatschappelijk optimale erfbelasting

Hoofdstuk 3.2.1: Inleiding

In dit onderdeel worden de maatschappelijke factoren besproken die spelen op het gebied van de erf- en schenkbelasting. Hiervoor zijn verschillende maatschappelijke onderzoeken gebruikt om tot een uiteindelijke conclusie te komen. Daarnaast is een onderdeel van dit hoofdstuk gericht op het recht van eigendom, wat meer ziet op de juridische kant.

Hoofdstuk 3.2.2: Wel of niet belasten?

Het in stand blijven van vermogensongelijkheid wordt mede veroorzaakt door schenkingen en verervingen. Schenkingen en erfenissen zorgen er namelijk gechargeerd voor dat geld altijd binnen dezelfde familie blijft, waardoor ongelijkheid binnen een generatie toeneemt.⁷¹ Verder concludeert Corak⁷² dat de ongelijkheid in inkomen zal stijgen in de toekomst en dat daardoor de afkomst van een individu nog bepalender zal zijn, aangezien individuen uit een welvarend gezin relatief meer kansen krijgen.⁷³ Op het moment dat dit vermogen blijft vererven ontstaat een groep binnen een bepaalde generatie die geboren zullen worden met een bepaald vermogen.

De combinatie tussen het krijgen van meer kansen en het ontvangen van meer middelen vanuit familiebanden zorgt voor een groeiende kloof tussen het kapitaal van verschillende families.⁷⁵

Mankiw⁷⁶ concludeert dat een efficiënt ingerichte erfbelasting een goed instrument zou zijn voor het oplossen van kansenongelijkheid. Een scherp ingerichte erfbelasting zou er, in zijn ogen, voor kunnen zorgen dat vermogen tussen mensen verdeeld wordt en dat welvaart van mensen meer afhankelijk zou zijn van hun talent en werkdrijf, anders dan van hun startkapitaal.

Op basis van verschillende onderzoeken kan worden geconcludeerd dat de persoonlijke voorkeur op het gebied van herverdeling het meest gebaseerd wordt op 3 invloeden: eigenbelang, sociale waardes én sociale gerechtigheid en familiebanden.⁷⁷ Uit onderzoek blijkt dat in Duitsland het grootste deel

⁷¹ Clark and Cummins 2015, *Intergenerational wealth mobility in England, 1858–2012: Surnames and social Mobility*, p. 61-85

⁷² Corak 2013, *Income inequality, equality of opportunity, and intergenerational mobility*. P. 79-102

⁷³ Dat leidt gemiddeld genomen tot een beter inkomen en een beter inkomen leidt tot meer vermogensopbouw

⁷⁴ Black and Devereux 2011, *Recent developments in intergenerational mobility*, p. 1487–1541.

⁷⁵ Albertini and Radl 2012, *Intergenerational transfers and social class: inter-vivos transfers as means of status reproduction*, p. 107-123

⁷⁶ Mankiw 2009, *Optimal taxation in theory and practice*, p. 147- 174

⁷⁷ Opgemaakte invloeden uit theoretisch en empirisch onderzoek door Alesina & Angeletos, 2005; Alesina & La Ferrara, 2005; Durante and Putterman, 2007.

(52%) van de bevolking tegen het heffen van een erfbelasting is⁷⁸, in Amerika blijkt hetzelfde uit onderzoek van Moon⁷⁹, het gaat daar echter om de Estate Tax, die nagenoeg dezelfde plaats inneemt als de erfbelasting in Duitsland. De Amerikanen zijn meer uitgesproken en daar is 68% tegen de Estate Tax. Volgens de auteurs een vreemde uitkomst, aangezien niet ieder individu te maken krijgt met erfbelasting, omdat zij simpelweg geen (of een te lage) erfenis verkrijgen om boven de vrijstellingen uit te komen. Je zou verwachten dat mensen die niet met erfenis te maken krijgen geen nadelen zien in een erfbelasting. Dat het grootste deel van de bevolking tegen erfbelasting is betekent mijns inziens niet dat de erfbelasting zou moeten worden afgeschaft. Ten eerste is de algemene opinie rondom belastingen al negatief. Daarnaast kan worden gedacht aan de extra nadelen die bij ongelijkheid brengt. Zo kan worden gedacht aan een slechtere gezondheid, een lager welzijn en meer criminaliteit.⁸⁰ Het voornaamste argument voor voorstanders van erfbelasting is het herverdelende karakter van de belasting en het feit dat een erfenis niet ‘verdiend’ is door de verkrijger. Daarnaast wordt als argument gebruik dat eenieder gelijke kansen moet krijgen bij het begin van zijn leven, wat inhoudt dat middelen eerlijker verdeeld zouden moeten worden⁸¹. Tegenstanders van erfbelasting dragen de argumenten aan dat het een vorm is van dubbele belasting en dat het schadelijk is voor kleinere bedrijven en familiebedrijven.

Hoofdstuk 3.2.2.1: Invloeden op het tarief

Verder is in Duitsland onderzoek gedaan naar de houding van mensen ten opzichte van de erfbelasting, uitgevoerd door Gross⁸². Het betreft voornamelijk hoogopgeleide mensen waarvan een kleine meerderheid vrouwelijk is. De participanten is gevraagd om te stemmen over een aantal onderwerpen. Voor het onderzoek zijn een aantal hypothesen gesteld en die zijn beantwoord aan de hand van de data geleverd door ongeveer 2.000 random geselecteerde deelnemers. Hieronder staan de hypothesen weergegeven en de uitkomsten hiervan:

1. Een onverwachte erfenis zorgt voor een hogere voorgestelde erfbelasting. Deze aanname lijkt op basis van het onderzoek niet op te gaan. Aangezien de mensen die geen erfenis verwachten over het algemeen niet veel afwijken van de mensen die wél een erfenis verwachten.
2. De intensiteit waarin een ondervraagde met zijn familie verbonden is zorgt voor een lagere optimale erfbelasting. Uit het onderzoek komt naar voren dat individuen die meer op hun

⁷⁸ Schrenker and Wegener 2007, *was ist gerecht? Ausgewählte Ergebnisse aus dem International Social Justice Project 1991–2007*,

⁷⁹ Moon 2009, *How Do Americans Feel About Taxes Today?*, p. 1

⁸⁰ Wilkinson and Pickett 2010, *The Spirit Level: Why Greater Equality Makes Societies Stronger*.

⁸¹ Alstott 2007, *Equal opportunity and inheritance taxation*, 469–542

⁸² Gross C et. al. 2017, *Attitudes towards inheritance taxation – results from a survey experiment*, p. 99- 109

familie georiënteerd zijn, over het algemeen kiezen voor een lager optimaal erfbelastingpercentage. Daardoor houdt deze hypothese stand.

3. De optimale erfbelasting stijgt, naarmate de ondervraagde persoon een hoger inkomen heeft. Deze hypothese wordt ondersteund door de resultaten van het onderzoek. Het inkomen van de ondervraagde zorgt ervoor dat hij zal kiezen voor een significant hoger percentage aan optimale erfbelasting.
4. De optimale erfbelasting stijgt, wanneer de erfenis groter is (progressieve belasting). De uitkomst van het onderzoek geeft een verschil in de hoogte van de erfbelasting voor verschillende hoogtes van de erfenis. Het verschil bedraagt 9.4 procent tussen een erfenis van 25.000 en een erfenis van 10 miljoen.
5. De optimale erfbelasting neemt toe naarmate de band tussen de erflater en de erfgenaam minder sterk is. De ondervraagden mogen kiezen ontvangen van een erfenis van een oom, grootvader of vader ten opzichte van dat zij deze ontvangen van een vriend. Hieruit volgt dat de belasting op erfenis verkregen van de oom 1.7%, van de grootvader 2.3% en van vader 3.9% lager zou moeten zijn, ten opzichte van een erfenis verkregen van een vriend (niet-gerelateerd).
6. De optimale erfbelasting wordt lager wanneer de erfenis bestaat uit een familiebedrijf. Het feit dat er een familiebedrijf in de erfenis zit, zorgt ervoor dat de erfgenaam zich meer verbonden voelt met de erfenis. Het onderzoek wijst dan ook uit dat de voorgestelde erfbelasting door de participanten 4.1% ingeval er een familiebedrijf vererfd.
7. Als de overheidsschuld hoog is, dan is de optimale erfbelasting ook hoger. Als de overheidsschuld hoog is stijgt het voorgestelde percentage erfbelasting met 1.6%.⁸³

De conclusie van het onderzoek luidt dat er voldoende basis is voor het heffen van een belasting op erfenis, maar dat deze op het gebied van familiebedrijven of bepaald eigendom waar een emotionele waarde aan ligt verbonden, laag zou moeten zijn. Verder maakt ook de relatie ten aanzien van de erflater uit, naar mening van de deelnemers aan het onderzoek. De erfbelasting zou moeten afhangen van de hoogte van de erfenis, de relatie t.a.v. de erflater en het inkomen van de erfgenaam op het moment van overlijden. Het laatste wordt in Nederland niet als factor gebruikt voor het bepalen van de optimale erfbelasting. Dit zou naar mijn mening geen goede oplossing zijn, op die manier zou het de erfgenaam demotiveren hard te werken, vooral als hij of zij een grote erfenis of schenking tegemoetziet. Daarnaast erven veel mensen in de nadagen van hun carrière, of zelfs ten tijde van pensioen. Door het salaris van de verkrijger mee te nemen, zullen de mensen wiens ouders eerder

⁸³ Zie: Gross C., et. al., 2017, *Attitudes towards inheritance taxation – results from a survey experiment*, p. 99- 109; de hypotheses worden door het artikel heen aangegeven met een R of een V tussen de pagina's 99 en 109.

overlijden tegen een hogere erfbelasting aan lopen. In het kader van de theorie van de afnemende marginale nutsopbrengsten zou het wél wenselijk zijn om het inkomen mee te nemen.

Ten slotte geldt voor mij nog het argument dat arbeidsinkomen in Nederland al fors wordt belast. De keuze om het percentage erfbelasting te laten stijgen afhankelijk van de hoogte van het inkomen van de verkrijger lijkt mij niet rechtvaardig. Met een dergelijke bepaling in de erfbelasting is het gevolg in mijn ogen, dat er een situatie ontstaat waarvan kan worden gesteld dat sprake is van een dubbele belasting op arbeidsinkomen. Het inkomen van een individu wordt immers al belast in de inkomstenbelasting/loonbelasting en ditzelfde inkomen zou er dan ook voor zorgen dat het percentage erf- en schenkbelasting stijgt.

Daarnaast is voor mij nog van belang dat belastingen die als gevolg hebben dat mensen een voorkeur geven om minder arbeid te leveren, moeten worden vermeden.

Hoofdstuk 3.2.2.2: Invloed van belastingplanning

Zoals in hoofdstuk 2 is opgemerkt biedt de Nederlandse SW 1956 een aantal mogelijkheden om de erf- en schenkbelasting te verlagen. Zo kan er gebruik worden gemaakt van bijvoorbeeld de bedrijfsopvolgingsregeling, het schenken/ laten vererven van kunst of het op papier schenken om de erfbelasting te drukken. Dit heeft als gevolg dat het effectieve tarief lager ligt dan het statutaire tarief.

Ook in Duitsland is belastingplanning mogelijk en onderzoek wijst uit hoe mensen daarop reageren. Wrede⁸⁴ geeft hiervan een voorbeeld dat generaties kunnen worden overgeslagen of trusts worden geschonken of vererfd. Dit geldt voor het Duitse systeem, in Nederland zal dit vergelijkbaar zijn als het laten vererven van aanmerkelijk-belang aandelen (bedrijfsopvolgingsregeling) of het bijvoorbeeld elk jaar op papier schenken van een bepaalde toelage om de erfbelasting te drukken.

Wrede onderzoekt wat het effect is van belastingplanning op de erfbelasting in Duitsland en in hoeverre dat wordt gezien als eerlijk. Wrede probeert op basis daarvan een conclusie te trekken in het licht van een optimale erf- en schenkbelasting. Om dit te onderzoeken is een groep van 550 ondervraagden opgesplitst in twee gelijke groepen. In beide groepen werd een scenario geschetst, één met belastingplanning en één zonder, met vervolgens de vraag welk erfbelastingpercentage eerlijk zou worden gevonden. In een situatie zonder belastingplanning kwam een percentage van 14,83% naar boven als optimaal belastingpercentage, terwijl in de situatie met belastingplanning een percentage van tussen de 20 en de 60% werd gekozen.

Wat ook duidelijk bleek uit het onderzoek van Wrede is dat de algemeen deelnemers aan het onderzoek over het algemeen familiebanden van belang vonden in het erf- en schenkproces. Dat zorgde voor een lagere gekozen belasting. Wanneer echter sprake was van belastingplanning, maakte het voor de deelnemers geen verschil of er sprake was van een familieband, dan bleef het gekozen

⁸⁴ Wrede M., *Fair inheritance taxation in the presence of tax planning*.

belastingpercentage even hoog. Hieruit kan dus voorzichtig worden geconcludeerd dat de mate van belastingontwijking invloed heeft op het maatschappelijk optimale belastingpercentage.

In mijn ogen zijn de resultaten van dit onderzoek interessant, maar dit geeft nog geen uitsluitsel in mijn ogen. Het maakt wel inzichtelijk dat het optimale belastingpercentage hoger dient te liggen, indien er sprake is van belastingplanning. Dit zal in de praktijk echter per individu lastig te analyseren zijn. Waar wel van kan worden uitgegaan is dat mensen die geen erfenis ontvangen, of een lagere erfenis ontvangen over het algemeen hun erfenissen minder plannen. Daarvoor levert het simpelweg te weinig op en voor deze bevolkingsgroep is een eventuele fiscaal adviseur waarschijnlijk te duur. Wanneer die aanname wordt gemaakt, zou het maatschappelijk optimaal zijn om de verkrijgers van grotere erfenissen zwaarder te belasten, omdat binnen die groep vaak belastingplanning plaatsvindt.

3.2.3: Recht op eigendom

Om de vraag te beantwoorden in hoeverre het tarief in de erf- en schenkbelasting verhoogd dient te worden, is het mijns inziens ook van belang om stil te staan bij het recht op eigendom. In 1954 trad het Europees verdrag tot bescherming van de rechten van de mensen en de fundamentele verkeersvrijheden (Hierna: EVRM) in werking.⁸⁵ In dit verdrag staan een aantal rechten van de mens opgesomd, waaronder het recht op eigendom, terug te vinden in artikel 1 van het protocol:

“Iedere natuurlijke of rechtspersoon heeft recht op het ongestoord genot van zijn eigendom. Aan niemand zal zijn eigendom worden ontnomen behalve in het algemeen belang en onder de voorwaarden voorzien in de wet en in de algemene beginselen van internationaal recht.

De voorgaande bepalingen tasten echter op geen enkele wijze het recht aan, dat een Staat heeft om die wetten toe te passen, die hij noodzakelijk oordeelt om het gebruik van eigendom te reguleren in overeenstemming met het algemeen belang of om de betaling van belastingen of andere heffingen of boeten te verzekeren.”

Wanneer de rechten in het EVRM niet worden gerespecteerd, wordt hiervoor een onderzoek ingesteld door het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (Hierna: EHRM) in Straatsburg. Het EHRM neemt alleen klachten van particulieren in behandeling en behandelt geen prejudiciële vragen.⁸⁶

In het kader van een verhoging van de erf- en schenkbelasting zou kunnen worden beargumenteerd dat dit in strijd is met het recht van eigendom. Zo wordt in de eerste zin van artikel 1 van het protocol duidelijk aangegeven dat ieder recht heeft op ongestoord genot van zijn eigendom. Een individu haalt ook genot uit zijn eigendom door het achterlaten van het eigendom aan zijn nageslacht, dit zal later in deze scriptie tevens worden aangetoond. Hetgeen daarnaast opvalt is dat van het voorgaande mag worden afgeweken in overeenstemming met het algemeen belang. Een eenduidig antwoord op de

⁸⁵ Hartkamp, A.S. 2018, *Asser/Hartkamp 3-1* 2019/ 198

⁸⁶ Hartkamp, A.S. 2018, *Asser/Hartkamp 3-1* 2019/ 198

vraag wanneer een maatregel verder gaat dan het algemeen belang valt niet te formuleren. Wel zijn er een aantal arresten waaruit het een en ander kan worden afgeleid.

- EHRM 14-05-2013, ECLI:NL:XX:2013:367: Het betrof in dit arrest een extreem progressieve Hongaarse belasting op ontslagvergoedingen, waarbij het belastingpercentage boven een bepaalde drempel (ongeveer boven de €12.000) op kon lopen tot 98%. Belanghebbende in deze zaak hield daardoor een effectieve belastingdruk van 52% over, als belasting op zijn ontslagvergoeding. Naar aanleiding daarvan was belanghebbende naar het EHRM gestapt, en daar was bepaald dat de regeling strijdig was met artikel 1 van het protocol EVRM. In deze zaak werd alleen ingegaan op het deel van de ontslagvergoeding dat werd belast tegen 98%, de effectieve gemiddelde belastingdruk, was volgens het EHRM geen aanleiding tot een onderzoek. Ook speelde mee dat de regeling kort voor het uitkeren van de ontslagvergoeding was ingevoerd en geen overgangsrecht was opgenomen. Het ging uiteindelijk fout op basis van de proportionaliteitstoets. De onderbouwing die het EHRM geeft luidt: Als de belasting leidt tot een ‘individual and excessive burden’ dan wordt niet voldaan aan de voorwaarde van proportionaliteit. Of sprake is van een ‘individual and excessive burden’ hangt af van de volgende vijf factoren:
 - 1). De hoogte van het tarief
 - 2). Gelijkheidsbeginsel
 - 3). Het belang van een belasting/ regeling
 - 4). De gevolgen voor belanghebbende
 - 5). Het overgangsrecht.

Het lijkt erop alsof het extreem hoge tarief voor (boven de drempel van 12.000) in dit geval de aanleiding was voor de inbreuk aan het eigendomsrecht.⁸⁷

- Conclusie A-G van Niessen van 3 oktober 2006, nr. 41938 (dezelfde conclusie wordt getrokken in de uitspraken op dezelfde datum met nummer 41943, 41944 die zien op dezelfde situatie): Het ging in deze uitspraak van de A-G om strijdigheid van de Nederlandse SW 1956 met het recht van eigendom. Het ging namelijk om de situatie waarin de effectieve druk van de successierechten oploopt tot 67,3% bij successie ontvangen van een oom (of een andere 3de graads-familieid). Op basis van deze hoge heffing is belanghebbende in deze casus in beroep gegaan wat ongegrond werd verklaard. Het verweer van de belanghebbende was, dat het strijdig zou zijn met het recht op eigendom zoals neergelegd in artikel 1 protocol EVRM. In de zaak ging het om een familie, waarin een ongeschreven afspraak bestond dat het geld in de familie bleef. De familiebanden waren dan ook sterk. Ten tijde van het overlijden van de

⁸⁷ 2 andere arresten geweest over dezelfde regeling met dezelfde conclusie: EHRM 25-06-2013, ECLI:NL:XX:2013:361 en EHRM 02-07-2013, ECLI:NL:XX:2013:401

oom, was zijn enige erfgenaam belanghebbende. Daardoor viel de erfenis in artikel 24 van de SW 1956 in tariefgroep 3 en het effectieve belastingtarief bedroeg daardoor 67,3%. Ook het hof grijpt terug naar de rechtspraak van het EHRM en kijkt of er sprake is van een ‘individual and excessive burdens’ voor belanghebbende. Het hof heeft geoordeeld dat het in onderhavige casus niet zo is.⁸⁸

Uit de spaarzame (bovenstaande) arresten, die te maken hebben met het recht op eigendom, durf ik voorzichtig te concluderen dat strijdigheid met het recht van eigendom alleen plaats vindt, wanneer sprake is van een excessief hoog percentage. Voor de bepaling of iets moet worden gezien als een excessief belastingpercentage kan worden geconcludeerd dat de grens ergens tussen de 70 en 98% moet liggen. Voor het onderzoek houd ik rekening met het recht op eigendom en ik maak daarom de aanname dat een gemiddeld percentage van boven de 75% en een toptarief van boven de 90% niet verenigbaar is met artikel 1 protocol EVRM.

Hoofdstuk 3.3: Economisch optimale erfbelasting

In dit onderdeel van de scriptie wordt duidelijk gemaakt wat economisch de optimale hoogte van erf-schenkbelasting zou zijn. Allereerst wordt een iets ouder onderzoek van Louis Kaplow⁸⁹ gebruikt om een inleiding te geven over het al dan niet belasten van een erfenis, economisch bezien. In dit onderzoek worden de economische aspecten van een erf-schenkbelasting uiteengezet en dit vormt de basis voor menig onderzoek daarna.

Eén van de onderzoeken die voortborduurde op het werk van Kaplow is het onderzoek van Piketty en Saez.⁹⁰ Dit is, in mijn ogen, op economisch gebied het meest relevante en uitgebreide onderzoek naar een optimale vorm van erf- en schenkbelasting. In dit onderzoek wordt op zoek gegaan naar het optimale erfbelastingpercentage onder verschillende aannames.

Ten slotte bespreek ik een onderzoek van Miralles⁹¹, die voortborduurde op het werk van Piketty en Saez. Hij geeft onder andere aan wat verandert wanneer overheidsvoorkeuren in het spel komen. Zo kan een overheid verschillende voorkeuren hebben op het gebied van de mate van herverdeling.

Daarnaast breidt Miralles het model uit door individuele heterogeniteit toe te voegen. Dit begrip houdt in dat individuen verschillende (individuele) vaardigheden hebben en daarmee in staat zijn om een doorbraak te maken in de vermogenssituatie van een dynastie.

⁸⁸ Hof 's-Gravenhage, 3 maart 2005, nr. 03/01832

⁸⁹ Kaplow, L. 2000, *A Framework for Assessing Estate and Gift Taxation*

⁹⁰ Piketty, T., saez, E. 2014, *A theory of Optimal Inheritance Taxation*

⁹¹ Garcia Miralles, E. 2020, *The Crucial role of Social Welfare Criteria and Individual Heterogeneity for Optimal Inheritance Taxation*.

Hoofdstuk 3.3.1: wel of niet belasten? - Kaplow

Kaplow is één van de eerste economen die uitgebreid onderzoek heeft gedaan naar de invloed van de erfbelasting. De scriptie van Kaplow zal dan ook een belangrijke basis leggen voor dit onderzoek. Het onderzoek is inmiddels een lange tijd geleden verricht, maar een groot deel van de relevante onderzoeken op het gebied van economisch optimale erfbelasting borduurt voort op dit onderzoek. De vraag die centraal staat is: Hoeveel meer moet een verkrijger van een schenking of erfenis belast worden, ten opzichte van iemand die het uitgeeft aan zijn eigen consumptie?⁹² Op basis van het antwoord op deze vraag kan ook worden beargumenteerd hoe hoog de optimale erfbelasting zou moeten zijn. Om dit te kunnen beantwoord benadert Kaplow de erfenis als vorm van consumptie aan de kant van de erflater en als vorm van inkomen aan de kant van de erfgenaam.

Hoofdstuk 3.3.1.1: Het model

Voor het bepalen van de formule van optimale erfbelasting, wordt door Kaplow uitgegaan van de volgende aannames:

- De erfenis geschied tussen ouder en kind.
- De monetaire transfers worden beschouwd als giften (erfenissen) in plaats van een onderdeel van een “exchange relationship”.
- Individuen zijn rationeel.
- De individuen zijn maximaal geïnformeerd en maximaliseren hun nut.⁹³

Om het goed te begrijpen is enige uitleg van het model noodzakelijk. Kaplow gebruikt hiervoor een maximalisatiepersoon met twee periodes. In de ene periode kiest het individu zijn mate van arbeid (l), wat erop neer komt dat zijn budgetfunctie er als volgt uitziet: $wl - T(wl)$, wat gelijk staat aan zijn geleverde arbeid vermenigvuldigd met de vergoeding die hij voor één eenheid arbeid krijgt, min de belasting die hij over dat loon betaald. Vervolgens kan hij dat loon over twee periodes uitgeven C_1 en C_2 . Dat toegevoegd aan de formule geeft het volgende beeld: ⁹⁴

$$wl - T(wl) = c_1 + \frac{c_2 + (1 + t_g)c_g}{1 + r(1 - t_r)}$$

Consumptie in periode 2 wordt dus verdisconteerd door hetgeen in de noemer staat en vermeerderd

⁹² Kaplow, L. 2000, *A Framework for Assessing Estate and Gift Taxation*, p. 2- 3

⁹³ Voorwaarden op te maken uit: Kaplow, L. 2000, *A Framework for Assessing Estate and Gift Taxation*, p. 5

⁹⁴ Kaplow, L. 2000, *A Framework for Assessing Estate and Gift Taxation*, P. 6

met het rendement over het niet geconsumeerde deel van het inkomen. In deze formule zou je dat C_g kunnen beschouwen als het geld dat wordt uitgeven aan een schenking of erfenis.

Het antwoord op de vraag of schenkingen/ erfenissen zich onderscheiden van andere vormen van consumptie ligt is niet makkelijk aan te tonen en is volgens Kaplow zelfs niet te bepalen op basis van huidig onderzoek. Wanneer schenkingen als onderscheidende vorm van consumptie worden gezien, en worden toegevoegd aan de formule, komt de formule er als volgt uit te zien:

$$wl + g - T(wl) = c_1 + \frac{c_2 + (1+t_g)c_g}{1 + r(1-t_r)}$$

Hierin is te zien dat het budget van de belastingplichtige stijgt met de schenking die hij ontvangt en hij in periode 2 kan kiezen of hij zijn inkomen uitgeeft aan consumptie of schenkt aan een volgende generatie. Hier ontstaan twee nutseffecten, omdat de gever een positief nut overhoudt aan het geven van het gift en de ontvanger een positief nut overhoudt aan het beschikbaar hebben van meer geld. Op basis daarvan zou kunnen worden beargumenteerd dat er een subsidie zou moeten komen op schenkingen. Dit brengt ook een nadeel met zich mee, namelijk het inkomenseffect. Dit ontstaat doordat de ontvanger van de erfenis meer inkomen ter beschikking heeft en daardoor minder arbeid hoeft te leveren. Dit beantwoordt ook meteen de vraag of schenkingen complementair zijn aan vrije tijd of een substituuut. Deze vraag is ook een belangrijk onderdeel van het economische onderzoek, omdat in de economie de goederen die complementair zijn aan vrije tijd zwaarder dienen te worden belast en substituten van vrije tijd te worden gesubsidieerd. Dat leidt er namelijk toe dat mensen meer gaan werken en daardoor weer meer belasting gaan betalen.⁹⁵

Daarnaast stelt Kaplow dat van belang is of de erfenissen als het ware ‘per ongeluk’ zijn verkregen of dat de erfenissen met voorbedachten rade zijn overgedragen. Ingeval van een erfenis zonder voorbedachten rade, zou het gedrag als het nut van de erflater niet worden aangetast door een hoof tarief in de erfbelasting. De erflater heeft zich namelijk niet voorgenomen om een erfenis na te laten en een eventueel hoge belasting op de erfenis werkt daardoor dus niet door in het nut of gedrag van het individu. Dit betekent niet automatisch dat het optimaal zou zijn om de volledige erfenis weg te belasten, omdat het nut van de erfgenaam ook nog meespeelt. Deze ondervindt nog steeds nut van het verkrijgen van de schenking of erfenis.⁹⁶

⁹⁵ Kaplow, L. 2000, *A Framework for Assessing Estate and Gift Taxation*, P.12-13

⁹⁶ Kaplow, L. 2000, *A Framework for Assessing Estate and Gift Taxation*, p. 16

Hoofdstuk 3.3.1.2: Overwegingen

Kaplow concludeert dat het achterlaten van een erfenis, of het doen van een schenking, over het algemeen de ongelijkheid laat afnemen. Dit effect wordt gecreëerd door het gegeven dat over het algemeen rijkere mensen schenkingen doen of erfenissen achterlaten (ouderen zijn vaak rijker dan jongeren). Anderzijds ondervindt hij dat de effecten van schenkingen en erfenissen binnen één generatie weer een tegenovergesteld effect opleveren. Dan is het volgens Kaplow niet alleen van belang wat voor vermogensverschil schenking en/of erfenissen opleveren, het gaat ook om het feit in hoeverre het nut verandert ten opzichte van de verkrijger van de schenking of erfenis. Het feit dat een schenking bij de verkrijger een nutsverhogende werking heeft is volgens hem goed te verklaren, aangezien in een ander geval de schenker niet tot de beslissing zou zijn gekomen om de schenking te doen, dit lijkt althans heel onwaarschijnlijk. Vandaar de aanname dat schenkingen of erfenissen een ongelijkheid creëren (niet alleen op het gebied van vermogen) door toedoen van verschillende nutseffecten binnen de populatie.⁹⁷

Er zijn volgens Kaplow twee aspecten die de hoogte van een erfbelasting kunnen bepalen. Zo is van belang in hoeverre het optimaal is om schenking en/of erfenissen te belasten ten opzichte van het belasten van eigen-consumptie. Daarnaast wordt de hoogte van de erfbelasting bepaald door de positieve en negatieve externaliteiten die een erfbelasting met zich meebrengt.⁹⁸

In de politiek is erfbelasting ook een onderwerp dat regelmatig aangekaart wordt. Dit wordt ook in het onderzoek van Kaplow benadrukt. Politiek gezien worden erfenissen vooral bekeken in het kader van kansongelijkheid. Ingeval een erfgenaam een grote erfenis en/of veel schenkingen ontvangt kan worden beargumenteerd dat de kansen van dit individu daardoor worden vergroot. Kaplow voegt daaraan toe dat mensen die rijker zijn vaak hoger opgeleid zijn en genetisch wordt dat doorgegeven aan de volgende generatie, zij begeven zich in een betere leefomgeving en zij verkrijgen andere vormen van ondersteuning van hun ouders, waaraan ook waarde kan worden ontleend.⁹⁹ Dit is in mijn ogen (gevoelsmatig) één van de meest sterke gronden om erfenissen en/of schenkingen zwaarder te belasten. Ik zou daaraan willen voegen dat kinderen in een rijkere omgeving vaak ook in een beschermde omgeving opgroeien, waardoor zij meer kans hebben om zich te focussen op zaken als opleiding en dat gaat vaak gepaard met een hoger inkomen later. Wat mij betreft zou het ongelijkheidseffect alleen al bestaan, vanwege het bovenstaande, vandaar dat het verkrijgen van schenkingen en erfenissen zwaarder belast zou moeten worden, wanneer enkel deze vorm van redenering wordt gebruikt. Echter spelen daartoe ook de economische en fiscale gevolgen mee van het ophogen van erfbelasting, waardoor mijn uiteindelijke mening genuanceerder ligt dan het bovenstaande doet lijken.

⁹⁷ Kaplow, L. 2000, *A Framework for Assessing Estate and Gift Taxation*, p.18-19

⁹⁸ Kaplow, L. 2000, *A Framework for Assessing Estate and Gift Taxation*, P.25

⁹⁹ Kaplow, L. 2000, *A Framework for Assessing Estate and Gift Taxation*, P.27

Een ander voordeel van het verhogen van erfbelasting, is dat het een supplement zou kunnen zijn voor andere belastingen; stijgt de erfbelasting, dan kan een andere belasting omlaag. Volgens Kaplow klopt deze stelling niet volledig. Belasting wordt namelijk geheven om sociale welvaart te verhogen en wordt niet primair geheven om de belastinginkomsten te verhogen. Daarnaast leidt een hogere erfbelasting tot een hogere mate van belastingontwijking en daarmee weer tot hogere handhavingskosten. Dit heeft ermee te maken dat erfbelasting een belasting is met relatief veel ontwijkingsmogelijkheden (dit is ook nog, zie vorige hoofdstuk, steeds in Nederland zo).¹⁰⁰

Schenkers schenken vaak uit hun besparingen en niet uit inkomsten of met leningen. Dit geldt eveneens bij nalatenschappen. Op basis van het model met 2 periodes kan dus worden beargumenteerd dat een belasting op erfenissen of schenkingen een belasting is op besparing. Besparingen zijn complementair aan vrije tijd en zoals eerder besproken moeten uitgaven die complementair zijn aan vrije tijd zwaarder worden belast. Er is enige nuance noodzakelijk wat betreft de invloed van erfenissen en schenkingen op de totale besparingen. Er zijn namelijk andere vormen van politieke instrumenten die een grotere invloed hebben op besparingen. Met andere woorden; het afremmen van het aantal besparingen via een verhoging van de erf- en schenkbelasting is niet optimaal.¹⁰¹

Het opnemen van erfenissen en schenkingen in de inkomstenbelasting is ook een invalshoek die als alternatief kan worden gezien.¹⁰² Dit heeft volgens Kaplow waarschijnlijk niet het gewenste effect, omdat individuen met een lage erfenis normaal gesproken nauwelijks erfbelasting betalen vanwege de vrijstellingen. Ontvangers van hoge erfenissen betalen daarentegen vaak al een bedrag tegen de 20% over hun verkrijging aan erfbelasting, waardoor het opnemen van erfenissen in de inkomstenbelasting weinig tot geen herverdelend effect heeft.¹⁰³ Hier kan ik mij ook wel in vinden, aangezien ontvangers van een lagere erfenis in Nederland effectief (door toedoen van vrijstelling) bijna geen erfbelasting betalen. Daarnaast heeft het apart belasten van schenkingen/ erfenissen andere voordelen ten opzichte van de inkomstenbelasting. Een goed ingerichte erf- en schenkbelasting kan namelijk zo worden ingericht dat voornamelijk de topvermogens meer gaan betalen en niet per se individuen met een topinkomen. Dat zal, mijns inziens, leiden tot een directere aanpak van het oplossen van vermogensongelijkheid ten opzichte van het belasten van erfenissen via de inkomstenbelasting.¹⁰⁴

Kaplow gaat vervolgens in op de concentratie van vermogen en macht. Hij poogt te beredeneren waarom een hoge concentratie (van vermogen in de top) niet gewenst is en of erf- en schenkbelasting daarin een rol zou kunnen spelen. Hij beargumenteert dat de grote verschillen in vermogen een negatieve invloed kunnen hebben op de werking van de democratie, omdat rijkere mensen vaak machtiger zijn en daardoor een grotere stempel kunnen drukken op de samenleving. Anderzijds

¹⁰⁰ Kaplow, L. 2000, *A Framework for Assessing Estate and Gift Taxation*, P. 29-30

¹⁰¹ Kaplow, L. 2000, *A Framework for Assessing Estate and Gift Taxation*, P. 31-32

¹⁰² Volgens Simons, H.C., 1938, *personal income taxation*.

¹⁰³ Kaplow, L. 2000, *A Framework for Assessing Estate and Gift Taxation*, p.34

¹⁰⁴ Zie hiervoor argumenten OESO en overige argumenten in deze scriptie.

beredeneert hij dat het in de praktijk beter uitwerkt als er een grote groep rijkere is, ten opzichte van een kleine groep. Bij een grotere groep vermogenden is de kans groter dat de meningen binnen die groep een representatief beeld van de volledige maatschappij afspiegelen. Vervolgens gaat Kaplow in op wat de invloed van een erf- schenkbelasting zou zijn op het politieke systeem. Vanwege het feit dat het alleen een belasting is op de overgang van vermogen en niet op het vermogen zelf lijkt het meer voor de hand liggend om vermogen te verdelen via een vermogensbelasting of een inkomstenbelasting. Verder zou het oplossen van de politieke invloed van vermogenden efficiënter bestreden kunnen worden door een limiet aan het aantal politieke financieringen te stellen voorspelt Kaplow.¹⁰⁵

Een ander aspect van erf- en schenkbelasting is het symbolische effect van het geven. Zo zou het kunnen dat de armere bevolking uit jaloezie tegenover de rijkere bevolking een hogere erf- schenkbelasting zou willen initiëren. Erf- en schenkbelasting kan voor sommige individuen ook een verkeerd signaal afgeven, omdat het extra belasting is op hard werken en het geven om familieleden.¹⁰⁶

In het Nederlandse erf- en schenkbelastingstelsel is het van belang wat de relatie is tussen de schenker/ overledene en ontvanger van de schenking/ erfenis. Het percentage loopt op naarmate er een minder sterke band tussen de schenker en de ontvanger bestaat. De vraag of dit onderscheid in de zin van een optimale erfbelasting relevant dient te zijn, of dat dit verschil eigenlijk niet moet bestaan. Uit het voorgaande van Kaplow valt op te maken dat aan schenkingen een grote mentale als symbolische waarde verbonden zit. Op basis daarvan kan worden beredeneerd dat differentiatie in tarief tussen verschillende relaties gerechtvaardigd is; een schenking van een ouder naar kind heeft gevoelsmatig meer waarde dan een schenking tussen derden.

Op het gebied van vermogensongelijkheid belasting zou het verschil in relatie, mijns inziens, gevoelsmatig niet uit moeten maken. Het nut van het geven van een erfenis of schenking speelt in mijn ogen geen zwaardere rol dan de mogelijke herverdelende effecten ervan. Echter kan het economische effect ervan niet worden uitgesloten, aangezien mensen andere beslissingen gaan maken met betrekking tot hun nalatenschap. Daardoor kan ook een averechts effect ontstaan wat ertoe leidt dat de inkomsten van de erf- en schenkbelasting dalen. Vandaar dat de belasting over een schenking of erfenis in zijn percentage, economisch bezien, af moet hangen van de relatie tussen de schenker en de verkrijger. Aan de andere kant hebben we gezien in hoofdstuk 2 dat de grote verschillen in vermogens vooral bestaan tussen verschillende families over tijd. Door de belasting binnen de familiesfeer te verlagen, wordt deze vorm van ongelijkheid juist gevoed. Op basis van die redenering kan ook worden gesteld dat het tarief in de erf- en schenkbelasting zelfs hoger zou moeten zijn wanneer binnen de familie wordt geschonken in vergelijking tot een schenking buiten de familie om. Al met al lijkt dit

¹⁰⁵ Kaplow, L. 2000, *A Framework for Assessing Estate and Gift Taxation*, P. 35-37

¹⁰⁶ Kaplow, L. 2000, *A Framework for Assessing Estate and Gift Taxation*, p. 37-38

laatste mij ook geen redelijke uitkomst, het is slechts één van de nuances aan het niet te veel differentiëren met tarieven op basis van verwantschap tussen de schenker en de verkrijger.¹⁰⁷

Hoofdstuk 3.3.2: het model van Piketty en Saez

De optimale erfbelasting in een model met een oneindige tijdsduur, in een dynastieke¹⁰⁸, stochastische interpretatie, bedraagt 0, omdat de erfbelasting dan de intertemporele keuzes verstoort. Deze uitkomst wordt echter anders wanneer een aantal andere extensies aan het model worden toegevoegd zoals: De aanwezigheid van idiosyncratische schokken¹⁰⁹ van arbeidsinkomen, onbedoelde erfenissen, erflaters die meer geven om de erfenis voor belasting of na belasting ten opzichte van het nut van de erfgenamen, lange termijn welvaart maximalisatie, tijd-invariante belasting en de aanwezigheid van inzet van de overheid (bijvoorbeeld om te herverdelen).

De assumptie die ook gemaakt wordt in veel economisch onderzoek is dat de optimale erfbelasting 0% bedraagt als de inkomsten optimaal worden belast.¹¹⁰ Hier is echter een doorbraak in gekomen door Fahri en Werning¹¹¹ die concludeerden dat ongelijkheid zich niet slechts tot een generatie beperkt, maar moet worden bekeken over tijd. Dat zorgt ervoor dat verdiensten niet langer de enige bepalende factor zijn voor levensmiddelen. In het onderzoek van Piketty en Saez wordt gebruik gemaakt van micro-data afkomstig uit Frankrijk en de Verenigde Staten. De uitkomst is dat de optimale erfbelasting rond de 50-60% zou moeten liggen of nog hoger voor de grotere erfenissen.¹¹²

Een belangrijk aspect dat wordt genoemd is het feit dat erfenissen onbedoeld kunnen zijn. In het geval van een onbedoelde erfenis, heeft het belasten er van geen verstoring effect. Dat houdt in dat in mijn ogen het tarief tegen de 100% zou moeten lopen. Deze assumptie houdt echter geen stand wanneer het nut van de verkrijger ook wordt meegenomen in de vergelijking, dan heeft de belasting wel een verstoring effect, zei het verminderd.¹¹³ Dit is ook in het onderzoek van Kaplow een belangrijke factor als het gaat om erfenissen. Waar het in mijn eigen ogen op neer komt is dat het van doorslaggevend belang is, wat voor motief er aan de erfenis ten grondslag ligt.

- Van het totaal aantal erfenissen zal een deel onbedoeld zijn. Zelfs indien dit individu niet van plan is om iets na te laten, zal dit onverminderd toch het geval zijn. Ingeval alle erfenissen onbedoeld zijn zal het gevolg zijn dat de gehele achtergelaten erfenis wordt weg belast, in een optimaal scenario. Het is

¹⁰⁷ Zoals politieke en maatschappelijke overwegingen.

¹⁰⁸ Met een dynastiek model wordt bedoeld dat wordt gekeken naar verschillen tussen verschillende dynastieën (opvolging van familieleden over tijd).

¹⁰⁹ Met een idiosyncratische schok wordt bedoeld dat een individu, door toedoen van speciale bijzondere vaardigheden, een schok kan creëren in de vermogenspositie van een dynastie.

¹¹⁰ Atkinson Stiglitz 1976, p. 55-75,

¹¹¹ Fahri en Werning, 2010, p. 635-673

¹¹² Piketty, T., Saez, E., 2013, *A Theory of Optimal Inheritance Taxation*, P. 1851

¹¹³ Piketty, T., Saez E., 2013, *A theory of Optimal Inheritance Taxation*, p. 1866

praktisch onmogelijk om met een vermogen van precies nul euro te sterven, omdat het moment van overlijden vaak niet precies bekend is.

- Aan de andere kant kan een erfenis ook heel goed gepland zijn, naar mijn inschatting geldt dit voor het overgrote deel van de erfenissen. In dat geval haalt een individu nut uit het nalaten van de erfenis en zal het belastingen ervan een nutsverslechtering tot gevolg hebben. Daarnaast kan worden beargumenteerd dat een erfenis achterlaten ook een positieve externaliteit met zich meeneemt, namelijk het geluk van de erfgenamen, ontstaan door het verkrijgen van de erfenis. Op basis van de Pigouviaanse belasting¹¹⁴ weten we dat het wenselijk is om acties met positieve externaliteiten te subsidiëren. Met dat in het achterhoofd zou een optimale belasting op erfenis ook negatief kunnen zijn (subsidiëren van erfenissen).

Hoofdstuk 3.3.2.1: Het model

Het model van Piketty en Saez onderscheidt zich van andere modellen, omdat zij allereerst gebruik maken van verschillende sociale welvaartsfuncties (gematigd), daarnaast maken zij onderscheid tussen verschillende motieven die een individu kan hebben om een bepaalde schenking of erfenis te doen. In het model van Piketty en Saez wordt uitgegaan van een wereld waarin een discrete set aan generaties bestaat. De generaties zelf overlappen niet en de generaties leven allemaal een bepaalde periode. Aan het einde van elke generatie blijft een bedrag over dat via vererving terecht komt bij de latere generatie; een zogenaamd ‘dynasisch’ model, dat inhoudt dat het geld en macht binnen dezelfde dynastie blijft, doordat de erfenis van generatie op generatie wordt doorgegeven. Verder is er een economische groeicomponent ($G > 1$), die aanduidt in hoeverre de lonen stijgen. Elk individu ti ontvangt b_{ti} van generatie $t-1$ aan het begin van periode t en erfenissen renderen met R per generatie. Elk individu verdient een bepaald inkomen in een periode (y_{Lti}). Dit wordt bepaald aan de hand van zijn vergoeding per unit arbeid (w_{ti}) vermenigvuldigd met de totale hoeveelheid arbeid (l_{ti}) geleverd. Verder heeft hij aan het einde van zijn periode, zijn inkomen besteed aan consumptie en laat het individu een erfenis/ schenking na die wordt aangeduid als b_{t+1i} aan de daaropvolgende generatie.¹¹⁵

De overheid heeft een inkomen dat bestaat uit een belasting op inkomen en een belasting op erfenissen/ schenkingen. Als gevolg daarvan komt de budgetfunctie van de overheid er als volgt uit te zien: $E = \tau_B R b_t + \tau_Y y_{L,t}$. De opbrengst die wordt gegenereerd met de belastingen wordt verspreid onder individuen als een subsidie per individu. Deze lump sum subsidie wordt aangegeven met E_t . Verder wordt de nutsfunctie van het individu (ti) uitgedrukt als $V^{ti}(c_{ti}, b, \underline{b}, l_{ti})$. Deze stijgt in consumptie, in de erfenis verkregen (dit wordt ook wel het wealth loving motive genoemd door Piketty en Saez)¹¹⁶, en in

¹¹⁴ Een Pigouviaanse belasting is een belasting op negatieve externaliteiten, daarnaast bestaat een Pigouviaanse subsidie voor positieve externaliteiten. Zie voor een bredere uiteenzetting van de Pigouviaanse belasting: Pigou A.C., 1932 *The economics of social welfare*.

¹¹⁵ Piketty, T., Saez E., 2013, *A theory of Optimal Inheritance Taxation*, p. 1851- 1854

¹¹⁶ Het nut wat het individu haalt uit het verkrijgen van een euro extra erfenis.

gerendeerde netto- erfenis die wordt nagelaten¹¹⁷: $\underline{b} = R \cdot b_{t+1}(1 - \tau_{Bt+1})$ ¹¹⁸ en daalt in arbeidsaanbod. Zowel w als V volgen een willekeurige ergodische verdeling. Een ergodische verdeling elimineert het tijdsverschil, dat wil zeggen dat het gemiddelde over tijd hetzelfde blijft. Om uit te rekenen wat de optimale erfbelasting per individu is, moet het nut van het individu worden berekend, met als restrictie dat hij een bepaald budget te besteden heeft. Deze gegevens leveren het volgende maximalisatieprobleem op:

$$\max_{l_{ti}, c_{ti}, b_{t+1i} \geq 0} V^{ti}(c_{ti}, b, \underline{b}, l_{ti}) \quad \text{s.t.}$$

$$c_{ti} + b_{t+1i} = Rb_{ti}(1 - \tau_{Bt}) + w_{ti}l_{ti}(1 - \tau_{Lt}) + E_t$$

De bovenstaande formule geeft het maximalisatieprobleem van het individu weer. Hij wil zijn nut zo ver mogelijk verhogen maar heeft in die keuze te maken met een bepaald budget. Aan de rechterkant van zijn budgetfunctie staan de uitgaven weergegeven (consumptie plus achtergelaten erfenis) en aan de linkerkant de inkomsten van het individu (gerendeerde ontvangen erfenis na belasting, het inkomen na belasting en de verdeling van de belastinginkomsten).¹¹⁹

Datzelfde kan worden gedaan voor het opstellen van de sociale welvaartsfunctie van de overheid. De sociale welvaartsfunctie is opgebouwd uit de som van alle individuele nutsfuncties. Aan de nutsfunctie wordt een bepaalde waarde gegeven via welvaartsgewichten (ω_{ii}), zo kan de overheid bijvoorbeeld ervoor kiezen om aan armere individuen een hoger welvaartsgewicht te verbinden, omdat zij een herverdelende voorkeur heeft. De maximalisatie van de som van de nutsfunctie is wederom onderworpen (net als bij het individuele maximalisatieprobleem) aan een budgetfunctie. De budgetfunctie van de overheid wordt, zoals ook eerder benoemd, weergegeven door $E = \tau_B R b_t + \tau_L Y_L$. Bovenstaande leidt ertoe dat het maximalisatieprobleem van de overheid er als volgt uit komt te zien:

$$SWF = \max_{\tau_L, \tau_B} \int_i \omega_{ii} V^{ti}(c_{ti}, b, \underline{b}, l_{ti}) \quad \text{s.t.}$$

$$E = R b_t \tau_B + w_t l_t \tau_L$$

De sociale welvaart is constant in en ergodisch evenwicht. Er wordt aangetoond dat de optimale erf- en schenkbelasting in dit model afhangt van de gedragseffecten veroorzaakt door belasting

¹¹⁷ Dit wordt door piketty en Saez aangeduid als het altruïstische motief van een schenker/erflater.

¹¹⁸ De erfenis die wordt nagelaten vermenigvuldigd met het rendement en verminderd met de te betalen belasting.

¹¹⁹ Piketty, T., Saez E., 2013, *A theory of Optimal Inheritance Taxation* 2013 p. 1853-1854

(elasticiteiten) en de combinatie van voorkeuren. Verder is ook de verdeling van de erfenissen en inkomens van belang voor de optimale erf- en schenkbelasting. Deze verdeling van inkomens en erfenissen worden zichtbaar in de formule door parameters.¹²⁰

Allereerst de elasticiteiten die kunnen worden weergegeven met behulp van de volgende formules:

$$\textit{Long-run Elasticities: } e_B = \frac{1 - \tau_B}{b_t} \frac{db_t}{d(1 - \tau_B)} \Big|_E \quad \text{and}$$

$$e_L = \frac{1 - \tau_L}{y_{Lt}} \frac{dy_{Lt}}{d(1 - \tau_L)} \Big|_E .$$

De elasticiteit van erfenissen laat zien hoeveel het aantal erfenissen procentueel verandert door toedoen van een procentuele verandering van het belastingpercentage τ_B . Hetzelfde geldt voor de elasticiteit van arbeid, maar dan met betrekking tot de belasting op inkomsten.¹²¹

Met behulp van de elasticiteiten, de individuele nutsfuncties en met de sociale welvaartsfunctie zijn we in staat de formule af te leiden van de optimale belasting op erfenissen aan de hand van dit model:

$$\tau_B = \frac{1 - \left[1 - \frac{e_L \tau_L}{1 - \tau_L} \right] \cdot \left[\frac{\bar{b}^{\text{received}}}{\bar{y}_L} (1 + \hat{e}_B) + \frac{\nu}{R/G} \frac{\bar{b}^{\text{left}}}{\bar{y}_L} \right]}{1 + e_B - \left[1 - \frac{e_L \tau_L}{1 - \tau_L} \right] \frac{\bar{b}^{\text{received}}}{\bar{y}_L} (1 + \hat{e}_B)}$$

Opmerkingen bij de formule:

- $\bar{b}^{\text{received}}$: Dit geeft de mate van ongelijkheid aan in de ontvangen erfenissen/schenken en het welvaartsgewicht daarvan.
- \bar{b}^{left} : Dit geeft de mate van ongelijkheid aan in de achtergelaten erfenissen en de welvaartsgewichten daarvan.
- \bar{y}_L : Dit geeft de inkomensongelijkheid aan en de welvaartsgewichten daarvan.
- De rol van R: De reden dat R in de formule zit heeft ermee te maken dat in dit steady-state model geen rekening wordt gehouden met het feit dat de huidige waarde van geld verschilt van de waarde van datzelfde geld in de toekomst.

¹²⁰ Piketty, T., Saez E., *A theory of Optimal Inheritance Taxation* 2013 p. 1854- 1855

¹²¹ Piketty, T., Saez E., *A theory of Optimal Inheritance Taxation* 2013 p. 1855

- De endogeniteit van de parameters aan de rechterkant van de formule: Veel termen in de formule (e_b , e_i , b^{left} , b^{received}) zijn afhankelijk van de erfbelasting of inkomstenbelasting. Het zijn endogene variabelen omdat deze variabelen verbanden hebben met variabelen die niet zijn opgenomen in het model.
- Vergelijkende statistieken: Het is logisch dat een verhoging van de elasticiteit e_b zorgt voor een verlaging van de belasting op erfenissen, maar ook de elasticiteit van de inkomstenbelasting heeft een invloed op de optimale erfbelasting. Zo zorgt een hogere elasticiteit op inkomen ook voor een hogere erfbelasting, al het andere gelijk blijvend.
- Voor- en nadelen van erfbelasting: Aan de ene kant heeft erfbelasting effect op zowel de erflater als de erfgenaam en is daardoor minder aantrekkelijk, aan de andere kant hebben erfenissen ook een groot aandeel in vermogensongelijkheid en dat maakt erfbelasting aantrekkelijker.¹²²
- Sociale welvaartsgewichten: de spreiding in sociale welvaartsgewichten wordt groter wanneer de drang om ongelijkheid op te lossen stijgt. Naar het idee van Fleurbaey¹²³ dienen individuen gecompenseerd te worden voor ongelijkheid voor zover zij daar niet verantwoordelijk voor zijn. Deze visie op ongelijkheid deel ik volledig. Het gegeven dat de één meer verdient dan de ander, is in mijn ogen een verschil dat gerespecteerd dient te worden. Het ontstaan van financiële ongelijkheid door factoren waar individuen geen invloed op hebben, dient in mijn ogen te worden aangepakt.

Hoofdstuk 3.3.2.2: Het optimale percentage

Met gebruik van de bovenstaande formules en microdata uit de Verenigde Staten (gefocusst op individuen boven de 70 jaar), wordt een schatting gemaakt naar het optimale belastingpercentage. Piketty en Saez gaan uit van een constante inkomstenbelasting van 30% en een netto kapitalisatiefactor van 1.8 (R/G). Hieruit blijkt dat wat betreft de jongste 70% individuen (die nog geen erfenis hebben ontvangen) een percentage van 50% erfbelasting optimaal is. Daarboven loopt het erfbelastingpercentage snel af, naar zelfs een negatief percentage bij de oudste 20% individuen, vooral bij de bovenste 10% wordt het percentage sterk positief. Dit kan worden verklaard door het feit dat dit deel van de samenleving dichter tegen het achterlaten van een erfenis aan zit en daarom meer nut haalt uit een lage erfbelasting (nutseffect van het achterlaten van een erfenis, zoals eerder besproken). Dit terwijl jongeren baat hebben bij een hogere erfbelasting, zij laten immers nog vrij weinig na, omdat zij vaak niet over veel vermogen beschikken, daarnaast zou het voor hen gunstig zijn de inkomstenbelasting te drukken met een verhoging van de erfbelasting.¹²⁴

¹²² Piketty, T., Saez E., 2013, *A theory of Optimal Inheritance Taxation*, p. 1857- 1858

¹²³ Fleurbaey, M. 2008, Fairness, Responsibility and Welfare

¹²⁴ Piketty, T., Saez E., 2013, *A theory of Optimal Inheritance Taxation*, p. 34

Het feit dat het optimale tarief gezien vanuit jongere generaties 50% is, mijns inziens, waardevoller dan het lagere percentage dat optimaal is voor de oudere generaties. De reden hierachter is dat ouderen die dichter bij overlijden zijn denken aan hun erfenis, maar zij denken bovenal aan het nutseffect dat zij achterlaten bij de volgende generatie. Het optimale tarief, gezien vanuit de generatie waar het geld naartoe gaat is echter 50%. Wanneer een oudere rationeel beslist, zou dit in zijn ogen ook optimaal moeten zijn, aangezien hij de erfenis enkel en alleen achterlaat om zijn nageslacht nut op te leveren (en daar haalt het individu dat schenkt/ nalaat dan zelf ook weer nut uit). Zonder dat de verkrijger nut haalt uit het ontvangen van een schenking of erfenis, zal de schenker/erflater daar ook geen extra nut uit halen. Vandaar dat het optimale erfbelastingtarief van de jongere generatie in dit vraagstuk ook centraal zou moeten staan en het erf en schenkbelastingpercentage op basis van dit onderzoek richting de 50% moet lopen.

Hoofdstuk 3.3.3: De rol van de overheid

Het onderzoek van Piketty en Saez wordt door Miralles¹²⁵ gebruikt als basis voor zijn onderzoek. De uitkomst van het onderzoek van Miralles is significant anders door het toevoegen van sociale welvaartsriteria en individuele heterogeniteit in vermogen en arbeidsinkomen.

Volgens Miralles is het motief achter de schenking/ erfenis van belang. Zo kan er sprake zijn van een altruïstisch motief, waarbij het nut van de schenker afhangt van het nut van de ontvanger. Verder speelt mee dat een schenker een bepaald genot haalt uit het schenken van een bepaald bedrag. Wanneer een schenker niet altruïstisch is en hij neemt dus niet de nutsverhoging van de ontvanger mee in zijn overweging om te schenken, levert dat een positieve externaliteiten op. Namelijk de nutsverhoging van de ontvanger. Daarnaast gaan sommige erfenissen zonder voorbedachte rade over op de ontvanger. Dat kan bijvoorbeeld bij plotseling overlijden voorkomen, indien een erflater nog nooit heeft nagedacht over het nalaten van een erfenis. In dat geval heeft de verkrijging geen invloed op het nut van de erflater.

Naast het motief van de schenker is het ook belangrijk hoe de individuele nutsfuncties worden meegenomen in de sociale welvaartsfunctie. Het is dus van belang in hoeverre de overheid herverdelende voorkeuren heeft.¹²⁶

Miralles geeft de preferenties van de overheid weer via sociale welvaartsgewichten. Voor de definitie van de sociale welvaartsgewichten wordt gekeken naar een onderzoek van Saez en Stantcheva¹²⁷. De gewichten worden aangeduid door g_{ii} en worden beïnvloed door het marginale nut van consumptie, waar een bepaald welvaartsgewicht aan wordt gebonden. Dit geheel wordt gedeeld door het

¹²⁵ Garcia Miralles, E. 2020, *The Crucial role of Social Welfare Criteria and Individual Heterogeneity for Optimal Inheritance Taxation*.

¹²⁶ Garcia Miralles, E. 2020, *The Crucial role of Social Welfare Criteria and Individual Heterogeneity for Optimal Inheritance Taxation*, p5

¹²⁷ Saez, E., Stantcheva, S. 2016, *Generalized Social Marginal Welfare Weights for Optimal Tax Theory*.

gemiddelde van de marginale nutsfunctie van consumptie over de gehele bevolking keer het gemiddelde welvaartsgewicht van de volledige populatie. Wiskundig ziet het er als volgt uit:

$$g_{ti} = \frac{\omega_{ti} V_c^{ti}}{\int_j \omega_{tj} V_c^{tj}}$$

Hetgeen wordt weergegeven met g_{ti} is dus eigenlijk, wat het gewicht is van een individuele nutsfunctie, ten opzichte van andere nutsfuncties. Het is kortgezegd zo dat g_{ti} aangeeft in hoeverre er belang wordt gehecht aan een specifiek individu.¹²⁸

In het onderzoek worden drie verschillende overheidsstrategieën in kaart gebracht en daaruit wordt een conclusie getrokken wat het optimale belastingpercentage zou moeten zijn.

- Optie 1: De overheid is Utilistisch. Hierbij poogt de overheid het algemeen nut te optimaliseren. Dit vertaalt zich erin dat de som van alle nutsfuncties zo hoog mogelijk is. Hier zijn alle welvaartsgewichten gelijk, aangezien de overheid geen herverdelende voorkeur heeft.
- Optie 2: De overheid is verantwoordelijk en compenseert minder bedeelden. Een middenweg tussen Utilistisch en ‘Rawlsian’. Dit vertaalt zich erin dat de hoogste ontvangers van erfenissen het laagste welvaartsgewicht hebben, terwijl degenen die het minst ontvangen de hoogste welvaartsgewichten hebben.
- Optie 3: De overheid is ‘Rawlsian’. Dat houdt in dat de overheid streeft naar een maximaal nut van het slechtst bedeelde individu.

De uitkomsten van dit onderzoek kunnen als volgt worden weergegeven:

	Utilistisch	Verant.	Rawlsian
Uitgangspunt	-582,00%	48,10%	83,30%
eB= 0,3	-619,50%	44,40%	76,90%
eB= 0,7	-724,70%	33,90%	58,80%
eB= 1	-776,00%	28,80%	49,90%

¹²⁸ Garcia Miralles, E. 2020, *The Crucial role of Social Welfare Criteria and Individual Heterogeneity for Optimal Inheritance Taxation*, p.7-9

De verschillende uitkomsten in de bovenstaande tabel tonen aan dat het optimale tarief van de erf- en schenkbelasting, economisch bezien, een stuk hoger ligt voor een Rawlsian overheid in vergelijking tot een utilistische overheid. Het verschil zit hem erin dat een utilistische overheid niet bezig is met herverdeling, in dat geval telt het nut van het geven dat een individu haalt uit een schenking of het achterlaten van een erfenis, het zwaarste in de sociale welvaartsfunctie. Dit leidt ertoe dat de overheid schenkingen en erfenissen gaat subsidiëren. Aan de andere kant loopt de uitkomst van een Rawlsian overheid richting de 100%, zodat het verschil tussen het nut van de minst bedeelde en de meest bedeelde zo klein mogelijk wordt.¹²⁹ Gezien het feit dat in Nederland de kwestie van vermogensongelijkheid op politiek gebied tegenwoordig een grote rol speelt, is het niet aan te nemen dat de overheid een utilistisch standpunt in zal nemen. Naar mijn inschatting zal de optimale positie van de Nederlandse overheid (om diens belangen te behartigen) zich ergens tussen de uitkomst van optie 2 en optie 3 bevinden.

Een andere assumptie door Miralles aan het model toevoegt is dat er heterogeniteit bestaat in vermogen en inkomen. Voor de laagste 70% percentielen individuen in het onderzoek van Piketty en Saez kan worden geconcludeerd dat heterogeniteit tussen het inkomen en het vermogen nog niet echt een rol speelt. Echter wordt het verschil voor de bovenste 30 percentielen meer significant.¹³⁰

Het belang van de toevoeging van heterogeniteit in inkomen en vermogen aan het model is gelegen in de mensen die geen erfenis of schenking ontvangen (de zogenaamde nul-verkrijgers). In het model van Piketty en Saez wordt het aantal nul-verkrijgers random verdeeld over de eerste 70 procent verkrijgers. Door heterogeniteit toe te voegen voorkom je dit en krijg je een realistischer beeld van de optimale belasting in de verschillende percentielen. Hierbij wordt er dus vanuit gegaan dat een totaal vermogen, niet het enige is dat uitmaakt voor de optimale erfbelasting binnen bepaalde percentielen. Het is ook van belang in welke mate het vermogen bestaat uit vererfd vermogen ten opzichte van het zelf verdiende vermogen.

Hoofdstuk 3.4: Samenvatting & Conclusie

Hoofdstuk 3.4.1: Samenvatting

In dit hoofdstuk heb ik gepoogd een bepaalde bandbreedte te bereiken, waarbinnen het optimale tarief van de erf- en schenkbelasting in Nederland zou moeten vallen. Allereerst door de maatschappelijke relevantie van een erfbelasting uit een te zetten, gevolgd door een economisch onderdeel.

¹²⁹ Garcia Miralles, E. 2020, *The Crucial role of Social Welfare Criteria and Individual Heterogeneity for Optimal Inheritance Taxation*, p. 11-15

¹³⁰ Garcia Miralles, E. 2020, *The Crucial role of Social Welfare Criteria and Individual Heterogeneity for Optimal Inheritance Taxation*, p.18-19

Het maatschappelijke onderdeel spitste zich toe op de vraag: dient een erfenis te worden belast en zo ja, wat voor invloed hebben bepaalde factoren op de hoogte van een maatschappelijk optimale belasting op erfenis? Deze vraag heb ik gepoogd te beantwoorden aan de hand van 2 onderzoeken, daarnaast ben ik ingegaan op het recht van eigendom, aangezien een hoge erf- en schenkbelasting wellicht niet zou passen binnen de grenzen van de mensenrechten in Europa.

Hetgeen kan worden geconcludeerd uit maatschappelijke opvatting rondom een erf- en schenkbelasting is dat een aantal aspecten van belang zijn. Allereerst kan worden geconcludeerd dat de meeste mensen tegen het concept zijn van een belasting op erfenis. Dat heeft te maken met de algehele negatieve kijk op belasting, mijns inziens. Vervolgens, gegeven dat er een erf- schenkbelasting bestaat, wordt ingegaan op verschillende factoren die dit belastingpercentage kunnen beïnvloeden. Zo ligt het maatschappelijk optimale tarief hoger, indien individuen mogelijkheden hebben om via belastingplanning de erf- en schenkbelasting te omzeilen (20-60%). Daarnaast is volgens ondervraagden van belang in hoeverre er een band bestaat tussen de schenker/ erflater en de ontvanger, wat het inkomen is van de ontvanger van de erfenis/ schenking en de hoogte van de erfenis/ schenking. In de ideale wereld zou het erf- schenkbelastingpercentage stijgend zijn in inkomen als in de hoogte van de erfenis en dalend in de mate van verwantschap met de ontvanger. Daarnaast zou het percentage tussen de 20 en de 60% moeten bedragen. Verder volgt uit onderzoek dat het percentage lager zou moeten liggen, naarmate de verwantschap tussen schenker en verkrijger groter wordt. Ten slotte heeft men de preferentie om familiebedrijven te beschermen en is men vóór een progressief tarief in de erf- en schenkbelasting. In hoofdstuk 2.2.3 wordt ingegaan op het recht van eigendom, daarbij is verschillende jurisprudentie besproken om invulling aan dit begrip te geven. Uiteindelijk kan ter zake van het recht op eigendom worden gesteld dat een gemiddeld belastingtarief van boven de 75% in strijd is met het recht op eigendom. Daarnaast dient er veiligheidshalve voldaan te worden aan de assumptie dat het tarief in de bovenste schaal niet boven de 90% mag zitten.

Naast het maatschappelijke deel is in het tweede onderdeel van de scriptie ingegaan op de economische literatuur rondom de erf- en schenkbelasting. Aangezien het wiskundige onderdeel hierachter vrij ingewikkeld is, heb ik geprobeerd de analyse wat dat betreft simpel te houden en meer in te gaan op de theoretische achtergrond. Hiervoor heb ik drie grote onderzoeken uiteengezet, die allen vergelijkbaar zijn, maar toch komt men tot een andere conclusie. Al met al kunnen de volgende belangrijke onderwerpen worden onderscheiden:

- Het effect van erfenissen op vermogensongelijkheid is niet te verwaarlozen;
- Erfenissen leidt tot kansenongelijkheid;
- Het motief van de schenker/ erflater is van belang voor het optimale tarief;
- Onbedoelde erfenissen dienen zwaar belast te worden ten opzichte van geplande erfenissen;

- De rol van de overheid valt niet te verwaarlozen:

Hoofdstuk 3.4.2 Conclusie

Al met al denk dat het bepalen van een optimaal belastingtarief in de erf- en schenkbelasting, gepaard gaat met meer dan alleen economische gevolgen. Vandaar dat het maatschappelijke deel (en het recht op eigendom) aan deze scriptie is toegevoegd. Op basis van enkel het economisch deel ben ik geneigd te concluderen dat een percentage van rond de 70% voor (in ieder geval) de bovenste 10% van alle erfenissen optimaal zou zijn. Dit heeft ermee te maken dat ik het argument van kansenongelijkheid zwaar laat meewegen in de vergelijking. Vandaar dat ik (wanneer gekeken naar de tabel met optimale tarieven in hoofdstuk 3.3.3) meer de kant op wil van een Rawlsian overheid voor wat betreft de erf- en schenkbelasting. Het belang van een overheid met een herverdelende voorkeur is onlosmakelijk verbonden met de uitkomst van dit onderzoek. Zo hebben we kunnen zien in dit hoofdstuk dat een optimale erfbelasting in principe de vorm aanneemt van een subsidie, wanneer alle erfenissen gepland zijn en het nut van de verkrijger ook in de vergelijking wordt meegenomen. In dat geval is de enige motivatie voor het belasten van een erfenis gelegen in de herverdelende voorkeur van de overheid.

Het feit dat een percentage van rond de 70%, naar mijn opvatting, net zou passen binnen de marges van het recht van eigendom, betekent niet direct dat dit percentage optimaal is in mijn ogen. In de maatschappelijk onderzoeken die ik heb gebruikt voor dit onderzoek ben ik nergens een dergelijk tarief tegengekomen. Vandaar dat het mij geen rechtvaardige conclusie lijkt om te stellen dat het toptarief naar 70% dient te worden aangepast. Vandaar dat ik op basis van dit hoofdstuk meer neig naar een percentage van tussen de 50 en de 60%, als toptarief wel te verstaan. Hierbij is ook geen onnodige aanname om te maken, dat de opbrengst van de erfbelasting wel (in ieder geval deels) moet worden besteed voor herverdelende doeleinden. De extra opbrengst ontvangen aan de bovenkant moet leiden tot een belastingkorting aan de onderkant, zoals ook werd gesteld door Kaplow.

In het volgende hoofdstuk zal worden ingegaan op de erfbelastingssystemen van omliggende landen, dat zou natuurlijk relevant kunnen zijn ingeval een kapitaalvlucht optreed bij een drastische verhoging van de erfbelasting.

Hoofdstuk 4: Buitenlandse erf- en schenkbelastingssystemen

Hoofdstuk 4.1: Inleiding

In dit hoofdstuk wordt de Nederlandse SW 1956 naast andere wereldwijde erf- en schenkbelastingen gelegd. Dit wordt toegespitst op OESO-landen. Vervolgens wordt verdiepend ingegaan op de stelsels van een aantal omliggende landen, in het kader van de belastingen op ervingen of schenkingen. Het doel van dit hoofdstuk is om in kaart te brengen in hoeverre het Nederlandse erf- en schenkbelastingstelsel vergelijkbaar is met die van de landen om ons heen¹³¹. Om dat in beeld te brengen, wordt naast de globale toetsing aan OESO-landen ook dieper ingegaan op de erf- en schenkbelastingssystemen van omliggende landen in Europa.

Allereerst zal in hoofdstuk 4.2 de vermogensongelijkheid in de OESO- landen globaal worden besproken om daarin bepaalde trends te ondervinden. Verder zal ook kort worden ingegaan op de erfbelasting in die landen. In hoofdstuk 4.3 zal verder worden uitgeweid over de erf- en schenkbelasting in Duitsland, Frankrijk, Spanje en België, om op die manier hoogte te krijgen van regelingen in andere landen waar de erf- en schenkbelasting relatief veel overeenkomsten vertoont met die van Nederland.

In dit hoofdstuk zal worden getoetst binnen welke bandbreedte de in het vorige hoofdstuk voorgestelde verhoging van de erf- en schenkbelasting moet passen om niet uit de pas te lopen met andere OESO- lidstaten (en in het bijzonder met de omliggende Europese landen). Daarnaast worden bijzondere regeling en vrijstellingen uit andere landen afgezet tegen de regelingen en vrijstellingen die wij in Nederland kennen. Daarbij wordt meer waarde gehecht aan bijzondere regelingen afkomstig uit een jurisdictie die op het gebied van erf- en schenkbelasting overeenkomt met het Nederlandse systeem.

Hoofdstuk 4.2: Het Nederlandse systeem en vermogensongelijkheid ten opzichte van OESO- lidstaten.

Hoofdstuk 4.2.1: Inleiding

Het probleem dat vermogen zich concentreert in de top speelt niet alleen in Nederland, maar is in meerdere landen een topic. Naar aanleiding hiervan heeft de OESO in 2021 een onderzoek gedaan

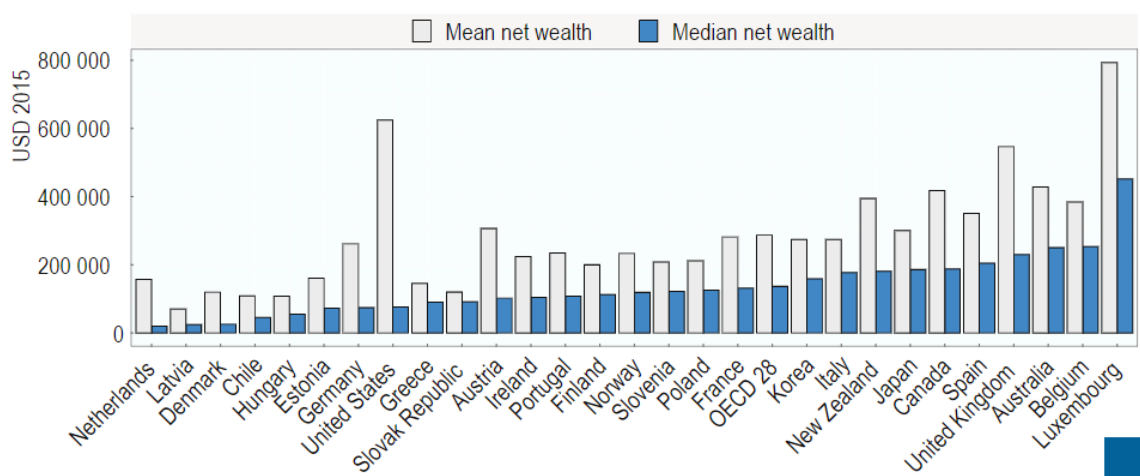
¹³¹ Dit is van belang om te bepalen in hoeverre een verandering in het tarief van de erf- en schenkbelasting in Nederland past binnen de grenzen van de redelijkheid. Als het erf- en schenkbelastingtarief, in vergelijking met omliggende landen, te hoog komt te liggen kunnen individuen door tax planning de belastingheffing in Nederland ontlopen.

naar deze vermogensongelijkheid in de lidstaten van de OESO en daarbij in het bijzonder ingezoomd op de mogelijke rol van de erf- en schenkbelasting (Inheritance Taxation) in deze problematiek.

Hoofdstuk 4.2.2: Vermogensongelijkheid in OESO- lidstaten

Het gemiddelde vermogen per huishouden, gemeten binnen de 28 participerende OESO- lidstaten (vermoedelijk over de rest van de wereld bemeten lager), is gelijk aan 336,746 Amerikaanse Dollar. Het verschil tussen het land waarin de huishoudens het minst vermogend zijn (Letland: 83,449 dollar) en het land met de meest vermogende huishoudens (Luxemburg: 893,440) bedraagt ruim 800.000 dollar per huishouden. Dit geeft al een groot verschil weer tussen verschillende landen, maar wanneer per huishouden wordt gekeken kunnen zich nog grotere verschillen voordoen.¹³²

2015 or latest available year

Bron: https://read.oecd-ilibrary.org/taxation/inheritance-taxation-in-oecd-countries_e2879a7d-en#page18

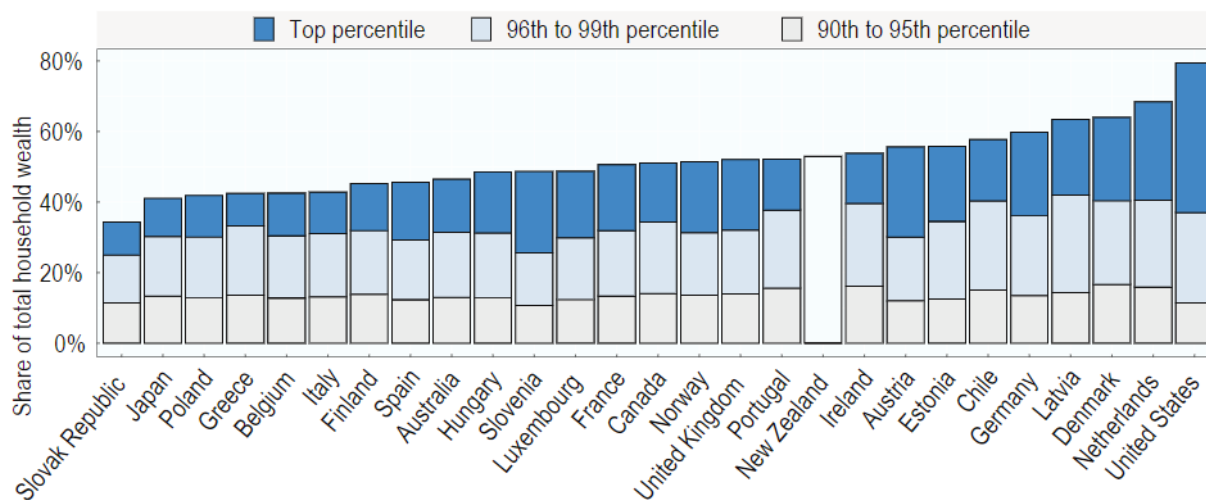
Hierboven is duidelijk te zien wat de verschillen zijn in de wereld. De mediaan geeft aan wat de waarde is van de middelste waarneming en de ‘mean’ is het gemiddelde over de gehele populatie. Dit verschil tussen de mediaan en het gemiddelde wordt veroorzaakt door de onevenwichtige verdeeldheid van het vermogen. Het vermogen stapelt zich op bij de top van de samenleving en de onderste laag moet het met relatief weinig doen. Het beeld dat het verschil tussen het gemiddelde en de mediaan in Nederland relatief groot is, moet met een korreltje zout worden genomen, aangezien opgebouwde pensioenen niet zijn meegenomen in deze grafiek.¹³³ Nederland kent namelijk een collectieve pensioenvoorziening en die kan worden gezien als een vorm van vermogen. Wanneer wordt gekozen om de opgebouwde pensioenvoorzieningen mee te tellen in de vermogensvergelijking, leidt dat tot een daling in de vermogensongelijkheid. Deze pensioenvoorziening maakt voor de ‘armere’ bevolking een groter deel uit van het vermogen dan voor de ‘rijkere’ bevolking, daarom zal de vermogensongelijkheid relatief dalen.

¹³² OECD 2021, *Inheritance taxation in OECD Countries*, p. 13

¹³³ OECD 2021, *Inheritance taxation in OECD Countries*, p. 16

In de ondervraagde OESO-landen geldt gemiddeld dat de rijkste tien procent van de huishoudens meer dan de helft van het totale vermogen in bezit heeft. De tabel hieronder geeft weer in hoeverre dit per land geldt.

2015 or latest available year

Bron: https://read.oecd-ilibrary.org/taxation/inheritance-taxation-in-oecd-countries_e2879a7d-en#page21

Ook voor deze grafiek geldt dat voor Nederland de opgebouwde pensioenen niet zijn meegenomen. Hieruit kan geconcludeerd worden dat Nederland zich op het gebied van vermogensongelijkheid tussen de koplopers van de OESO-lidstaten bevindt. Daarnaast wordt in het onderzoek van de OESO aangegeven dat de werkelijke vermogensongelijkheid omvangrijker is dan de figuren laten zien, omdat de topvermogens onder gerepresenteerd zijn in de survey.¹³⁴

Iets wat wel de moeite waard is om te benoemen is dat de groep huishoudens waar het vermogen zich concentreert niet gelijk is over tijd. Hierdoor wordt enigszins afbreuk gedaan aan de aanname dat vermogen zich ophoopt op dezelfde plek (en dat rijke mensen rijk blijven). Zo is aangetoond door het Instituut van Fiscale Studies (IFS) dat slechts de helft van de rijkste één procent vermogens zich vijf jaar later bij dezelfde groep kan voegen.¹³⁵ Met andere woorden, de samenstelling van de meest vermogende groep huishoudens (<1%) verandert continu over de tijd. Hierover kan worden gezegd dat dit een onderzoek betreft binnen het Verenigd Koninkrijk en het niet (volledig) duidelijk is wat dit betekent voor de Nederlandse situatie. Daarnaast is het de vraag of we dezelfde ontwikkeling zien in de tien procent meest vermogende huishoudens. Als die groep relatief onveranderd blijft, is het in mijn ogen van ondergeschikt belang wat de verschuivingen zijn binnen de groep van de rijkste één procent.

¹³⁶

¹³⁴ OECD 2021, *Inheritance taxation in OECD Countries*. P. 19

¹³⁵ Joyce R., et al., 2019, *The characteristics and incomes of the top 1%*.

¹³⁶ OECD 2021, *Inheritance taxation in OECD Countries*, p. 20

Over het algemeen kan worden gesteld dat het onderwerp vermogensongelijkheid in de ‘westerse’ wereld volop speelt. Daarin spant Nederland de kroon tezamen met de US, waar de topvermogens relatief het meeste vermogen bezitten.

Hoofdstuk 4.2.3: Erf- en schenkbelasting in OESO- lidstaten

Van de 36 (aan het onderzoek) participerende OESO-lidstaten kent het merendeel een belasting op de overgangsrechten van vermogen. In 20 landen gebeurt dat in de vorm van een erfbelasting en in slechts vier landen wordt een zogeheten ‘Estate Tax’ geheven. Het is gebruikelijk dat een land waarin of Estate Tax of erfbelasting wordt geheven ook een schenkbelasting bestaat (of een equivalent daarvan).¹³⁷ Dit is in mijn ogen geen verassing, aangezien de één matig werkt zonder de ander. Vermogenden zullen immers, mijns inziens, het grootste deel van hun vermogen belastingvrij schenken indien daar geen belasting over hoeft te worden afgedragen door de ontvangende partij, terwijl dat wel het geval is bij een verkrijging krachtens erfrecht.

De overige landen hebben nooit een belasting op erfenis gehad, of hebben hem afgeschaft. De grootste reden voor het afschaffen of nooit invoeren van een erfbelasting is het ontbreken van politieke steun voor het invoeren ervan, zo blijkt uit onderzoek van de OESO.¹³⁸ Dit hebben we ook gezien in het vorige hoofdstuk; erfbelasting is binnen de maatschappij niet populair. De vraag is, welke belasting is dat wel? Daarnaast kan het voorbeeld worden aangehaald van Zweden, waar de erfbelasting is afgeschaft. De vrijstellingen in Zweden waren dermate laag en de mate van belastingplanning onder de rijkere Zweedse bevolking dermate groot, dat het draagvlak voor de Zweedse erfbelasting na verloop van tijd was verdwenen.¹³⁹ Ook is in het onderzoek van de OESO onderzocht hoe dubbele belasting en dubbele non-belasting kan worden vermeden door de invulling van de belastingwetgeving. Ten eerste wordt aangegeven dat een woonplaatsfictie een goed middel is om belastingontwijking te voorkomen. Deze vorm van belastingontwijking zou kunnen ontstaan door het emigreren, vlak voordat het overlijden. Deze woonplaatsficties zijn vaak in lijn met de Nederlandse woonplaatsfictie, maar de termijn wisselt.

Het zou voor kunnen komen dat bijvoorbeeld Spanje over de wereldwijde erfenis wil heffen, op basis van het feit dat de ontvanger van de erfenis in Spanje woont en dat tegelijkertijd Nederland belasting wil heffen omdat de erflater op het moment van overlijden in Nederland woont (of bij fictie). Dit leidt in beginsel tot een dubbele belastingheffing. Daarvoor kennen we nationale voorkomingen voor

¹³⁷ OECD 2021, *Inheritance taxation in OECD Countries*, p. 73

¹³⁸ OECD 2021, *Inheritance taxation in OECD Countries*, p. 73

¹³⁹ Henrekson, M. and Walderström D., 2016, *Inheritance taxation in Sweden, 1885-2004: the role of ideology, family firms, and tax avoidance*.

dubbele belasting¹⁴⁰, maar Nederland heeft ook een aantal bilaterale belastingverdragen afgesloten op het gebied van de erf- en schenkbelasting.¹⁴¹

Hoofdstuk 4.3: Buitenlandse Erf- en Schenkbelastingssystemen

Hoofdstuk 4.3.1: Inleiding

Dit deelhoofdstuk staat in het teken van de erf- en schenkbelasting in de volgende landen: Duitsland, België, Frankrijk en Spanje. Deze zijn zorgvuldig uitgekozen op basis van geografische ligging en op basis van cijfers, waaruit blijkt dat veel emigranten naar deze landen trekken.¹⁴² Het geeft een vertekend beeld wanneer de vergelijking wordt gemaakt met bijvoorbeeld Zweden, waar de inkomstenbelasting al een stuk lager ligt, maar waar aan de andere kant inkomsten uit vermogen zwaarder worden belast dan in Nederland. Daarnaast lijkt de vormgeving van de erf- en schenkbelasting in deze landen op de Nederlandse vorm. Het doel van dit hoofdstuk is om een overzicht te geven van verschillende aspecten uit de erf- en schenkbelasting in andere landen, in relatie tot het de Nederlandse Successiewet 1956. Ook heeft het hoofdstuk een controlerende aard. Op basis van Hoofdstuk 3 zou namelijk al kunnen worden geconcludeerd dat het verhogen van het toptarief op schenkingen en erfenissen economisch optimaal zou zijn, bij herverdelende voorkeuren van de overheid. In mijn ogen is een verhoging alleen effectief indien dat niet tot een te grote discrepantie leidt ten opzichte van de landen om ons heen, anders is het risico van een kapitaalvlucht in mijn ogen te groot.

Hoofdstuk 4.3.2: Duitsland

In dit tussenhoofdstuk zal niet het volledige erf- en schenkbelastingstelsel binnen Duitsland uiteen worden gezet, maar slechts de hoofdzaken. Allereerst zal het algemene systeem worden besproken. Vervolgens zal ik ingaan op de bedrijfsopvolgingsregeling en eventuele overige vrijstellingen of verminderingen en in hoeverre zij in overeenkomst zijn met de Nederlandse erf- en schenkbelasting.

¹⁴⁰ Het Besluit Voorkoming Dubbele Belasting 2001 artikel 47 t/m 51

¹⁴¹ Zoals bijvoorbeeld met Finland en het Verenigd Koninkrijk

¹⁴² Zie cijfers van het CBS over emigratie op: <https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/dashboard-bevolking/bevolkingsgroei/emigreren#:~:text=Hoeveel%20mensen%20emigreren%20er%20per,na%20verloop%20van%20tijd%20weer>

Hoofdstuk 4.3.2.1: Algemeen

In Duitsland wordt de erf- en schenkbelasting geregeld in de Erbschaftsteuer- und Schenkungsteuergesetz (ErbStG). In artikel 1 wordt aangegeven op basis waarvan de erf- en schenkbelasting in Duitsland wordt geheven. Het artikel luidt als volgt:

(1) Onder de ErbStG vallen:

- 1. De erfenis verkregen door overlijden.*
- 2. Schenkingen tijdens leven.*
- 3. Schenkingen voor een bepaald doel*
- 4. Vermogen van een stichting of vereniging die is opgericht in het belang van bepaalde families, met tussenpozen van 30 jaar elk vanaf de datum vermeld in artikel 9 lid 1 sub 4 (vanaf het moment van overdracht van de eerste activa aan de stichting of vereniging).*

Binnen het eerste artikel valt meteen al op dat stichtingsvermogen om de 30 jaar wordt belast in Duitsland, indien deze stichting is opgericht om belasting te ontgaan. Een dergelijke bepaling kennen wij niet in Nederland. Het is ontstaan ter voorkoming van het feit dat rijke families hun vermogen onderbrengen in een stichting en via die weg nooit erfbelasting verschuldigd zijn.

De belasting wordt geheven bij de ontvanger van de schenking of erfenis. De wereldwijde erfenis wordt belast in Duitsland als de verkrijger of de erflater in Duitsland woont ten tijde van het overlijden van de erflater. In het geval van schenkingen is het aangrijpingspunt dat de schenker of verkrijger van de schenking inwoner van Duitsland was ten tijde van de schenking. In de Duitse regelgeving bestaat ook een woonplaatsfictie vergelijkbaar met artikel 3 lid 2 SW, alleen bedraagt deze termijn in Duitsland slechts 5 jaar. Ook is het meeste onroerend goed wat in Duitsland is gelegen in Duitsland onderworpen aan erf- of schenkbelasting. Althans, indien dit onroerend goed deel uitmaakt van een erfenis of schenking. Ook aandelenbelangen van meer dan 10 procent die al dan niet direct gehouden worden in een in Duitsland gevestigd bedrijf zijn op het moment van schenking of vererving in Duitsland belast, ongeacht de woonplaats van de ontvanger (of erflater/schenker).¹⁴³

¹⁴³ Artikel 1,2 en 20 van de Erbschaftsteuer- und Schenkungsteuergesetz.

Duitsland

Persoonlijke vrijstellingen

Partner	€ 500.000,00
(Stief)kinderen	€ 400.000,00
Kleinkinderen	€ 200.000,00
Overige ontvangers	€ 20.000,00 - €100.000,00

Tarief	Categorie		
	Categorie 1	Categorie 2	3
0 - 75.000	7,00%	15,00%	30,00%
75.000 - 300.000	11,00%	20,00%	30,00%
300.000 - 600.000	15,00%	25,00%	30,00%
600.000 - 6.000.000	19,00%	30,00%	30,00%
6.000.000 - 13.000.000	23,00%	35,00%	50,00%
13.000.000 - 26.000.000	27,00%	40,00%	50,00%
> 26.000.000	30,00%	43,00%	50,00%

- In Categorie 1 staan de tarieven die gelden voor: Partners, kinderen, kleinkinderen. Of ingeval van een schenking alleen kinderen en kleinkinderen.
- In Categorie 2 staan de tarieven die gelden voor: Broers, zussen, neven, nichten en andere vormen van indirect gerelateerde verkrijgers, zoals bijvoorbeeld de schoonzoon.
- In Categorie 3 staan de tarieven die gelden voor de overige verkrijgers.

Wat hieruit kan worden geconcludeerd is dat er meer differentiatie in de tarieven zit binnen de Duitse wetgeving, echter kan niet worden gesteld dat de belasting in Duitsland hoger ligt dan die in

Nederland, met uitzondering van de grotere vermogens (30% Duits toptarief > 20% Nederlands toptarief). Zeker ook gegeven de hoogte van de persoonlijke vrijstellingen lijkt het er sterk op dat het gemiddelde belastingtarief in Duitsland ter zake van een verkrijging van een minder grote erfenissen/schenken lager uitpakt dan het erfbelastingtarief in Nederland.¹⁴⁴ Voorstander van een verhoogde differentiatie qua tarief op de erf- en schenkbelasting ben ik wél. Ten eerste sluit een verhoogde differentiatie in het tarief beter aan bij het draagkrachtbeginsel (de rechtsgrond voor de erf- en schenkbelasting. Daarnaast is het opstaptarief in Duitsland lager en het toptarief hoger, waardoor het verschil in belastingtarief groter is dan in Nederland (tussen het belasten van een kleine en een grote erfenis).

Hoofdstuk 4.3.2.2: Duitse Bedrijfsopvolgingsregeling

Voor de bedrijfsopvolging is in Duitsland ook een specifieke regeling opgenomen in artikel 13a van de ErbStG. Wat nog van belang is te vermelden, is dat de regeling alleen geldt voor belangen boven de 25% in actieve bedrijven. De grootte van het belang wordt berekend door het aantal aandelen wat rechtstreeks aan de belastingplichtige ter beschikking staat te delen door het totaal aantal uitstaande aandelen.¹⁴⁵

Deze bedrijfsopvolgingsregeling houdt in dat 85% van het bedrijfsvermogen (tot 26 miljoen euro) verkregen door erfenis of schenking buiten de heffingsgrondslag wordt gehouden, indien:

- Er wordt voldaan aan het voortzettingsvereiste, deze is uitgewerkt in de Duitse ErbStG in artikel 13a derde lid:

Voorwaarde voor het verlenen van de vrijstelling uit lid 1 is dat de som van de desbetreffende jaarloontotalen (zin 6 tot en met 13) van de vennootschap, in geval van deelnemingen in een maatschap of aandelen in een vennootschap van de vennootschap van het betreffende bedrijf binnen vijf jaar na de verwerving (loonperiode) niet onder in totaal 400 procent van de aanvangsloonsom (minimale loonsom) komt. Het aanvangsloontotaal is het gemiddelde loontotaal over de laatste vijf boekjaren die eindigen vóór het tijdstip waarop de belasting ontstaat (§ 9). Zin 1 is niet van toepassing als

1. het initiële loontotaal is 0 euro of;

¹⁴⁴ Dit geldt uiteraard alleen als het aantal erfgenamen van deze groep vergelijkbaar is met het aantal erfgenamen in Nederland. Mochten er in Nederland meer erfgenamen zijn per erfenis, dan kan meermaals gebruik worden gemaakt van de vrijstelling.

¹⁴⁵ Artikel 13b lid 1 onderdeel 3 van de Erbschaftsteuer- und Schenkungsteuergesetz.

2. *de onderneming, inclusief de deelnemingen en vennootschappen genoemd in de zinnen 11 tot en met 13 en de volgens deze bepaling naar evenredigheid op te nemen werknemers, telt niet meer dan vijf werknemers. In plaats van het minimumloon komt er totaal 400 procent bij;*
3. *meer dan vijf maar niet meer dan tien werknemers een minimumloon van 250 procent;*
4. *meer dan tien maar niet meer dan 15 werknemers een minimumloon van 300 procent.*

- De waarde van het beleggingsvermogen mag vóór 1 juli 2016 niet meer dan 50% van de waarde van het totale bedrijfsvermogen bedragen. De situatie na 1 juli 2016 geldt nagenoeg dezelfde regel, met als onderscheid dat het beleggingsvermogen slechts 10% van de waarde van het totale bedrijfsvermogen mogen omvatten.

Als de situatie zich voordoet dat niet aan de voortzettingstermijn van vijf jaar wordt voldaan, dan kan de vrijstelling alsnog pro rata worden verleend. Onder bepaalde voorwaarden kan, wanneer de onderneming geheel of gedeeltelijk wordt verkocht, de vrijstelling alsnog behouden blijven indien de verkoopwinst binnen zes maanden weer wordt geherinvesteerd.

Als aanvulling op het bovenstaande kan er ook gebruik worden gemaakt van een volledige (100%) vrijstelling in de erfbelasting (let op: alleen voor de erfbelasting). Hiervoor zijn de voorwaarden iets strenger dan voor de 85%- vrijstelling. Hiervoor geldt een specifiek voortzettingsvereiste wat staat weergegeven in artikel 13a lid 10 van de ErbStG:

De koper kan onherroepelijk verklaren dat de belastingvrijstelling wordt verleend volgens de paragrafen 1 tot 9 juncto § 13b onder de volgende voorwaarde:

1. *In lid 1 zin 1 wordt de vrijstellingsaftrek van 85 procent vervangen door een vrijstellingsaftrek van 100 procent;*
2. *(...)*

Voorwaarde voor het verlenen van de belastingvrijstelling volgens zin 1 is dat de 'beleenbare activa' volgens § 13b lid 1 niet meer dan 20 procent van de administratieve activa volgens § 13b leden 3 en 4 omvatten. Het aandeel van het administratief vermogen in de marktwaarde van de onderneming wordt bepaald door de verhouding van het totaal van de marktwaarden van de afzonderlijke activa van het administratief vermogen op grond van artikel 13b (3) en (4) tot de marktwaarde van het bedrijf.

De vrijstelling voor bedrijfsvermogen in Duitsland toont veel overeenkomsten op het gebied van vormgeving met de bedrijfsopvolgingsregeling zoals wij die in de Nederlandse SW 1956 kennen. De invulling van de regeling is desalniettemin verschillend. Om te beginnen is in Nederland slechts het ondernemingsvermogen¹⁴⁶ vrijgesteld, terwijl in Duitsland het hele bedrijfsvermogen wordt vrijgesteld

¹⁴⁶ Plus een 5% marge voor het beleggingsvermogen (artikel 35c lid 1 onderdeel c sub 2 SW 1956)

als de grens van het maximaal toegestane beleggingsvermogen niet wordt overschreden. Daarnaast geldt in Duitsland een vrijstelling van 85% van de belastinggrondslag, terwijl in Nederland de eerste 1,1 miljoen euro volledig is vrijgesteld. Voor het meerdere bedraagt de grondslagvermindering 83%. Verder is het kwalificerende belang verschillend; in Nederland voldoet een belang van 5% voor de bedrijfsopvolgingsregeling en in Duitsland moet dat minimaal 25% zijn. Ten slotte kent de Nederlandse bedrijfsopvolgingsregeling geen voorwaarde omtrent het aantal werknemers, maar een algemeen voortzettingsvereiste.

Het is lastig te zeggen of de hoogte van de vrijstelling in Duitsland beter onderbouwd is dan de hoogte van de Nederlandse vrijstelling. Wel kan ik hieruit concluderen dat een kwalificerend belang van 25% de mogelijkheid tot misbruik verkleint. Een belang van 5% aankopen en dat overdragen krachtens schenking of erfenis is nou eenmaal eenvoudiger ten opzichte van een belang van 25%.

Hoofdstuk 4.3.2.3: Overige vrijstellingen en regelingen

In Duitsland bestaat nog een vrijstelling voor het zogenaamde ‘Begünstigtes Vermögen’. Een dergelijke bepaling kennen wij niet in de SW 1956. Onder ‘Begünstigtes Vermögen’ vallen meerdere goederen, hierbij kan worden gedacht aan kunst of landgoederen (vergelijkbaar met natuurschoon¹⁴⁷ in Nederland). De vrijstelling bedraagt 85% als de opgetelde verkrijging van dit vermogen niet meer dan 26 miljoen Euro bedraagt. Wat precies wordt bedoeld met ‘Begünstigtes Vermögen’ wordt in artikel 13b ErbStG opgesomd, daaronder vallen onder andere:

- Land- en bosbouwactiva die in Duitsland zijn gelegen.
- Aandelen in een kapitaalvennootschap.
- Grond, delen van grond, landrechten en gebouwen die aan derden ter beschikking worden gesteld.
- In een heel breed licht, alle vormen van kunst of antiek. Zelfs jachten of oldtimers vallen hieronder.

Deze vrijstellingen voor kunst, grond- of bosbouw kennen wij niet in de SW 1956. Aangezien Duits vastgoed in de Duitse heffingsgrondslag zit, zal daar in Nederland een belastingvermindering op worden gegeven o.g.v. artikel 47 lid 1 van het besluit voorkoming dubbele belasting 2001. Het feit dat grond, landrechten en gebouwen die aan derden ter beschikking worden gesteld en land- en bosbouwactiva in Duitsland voor 85% is vrijgesteld, biedt mogelijkheden om belasting via Duitsland te ontwijken. Dit kan worden bewerkstelligd door simpelweg een landgoed in Duitsland te kopen en te laten vererven. Een verhoging van het erf- en schenkbelastingtarief in Nederland verandert niets aan

¹⁴⁷ Natuurschoonwet 1928

de vrijstelling in Duitsland, maar zal wel de te behalen belastingwinst van een dergelijke constructie verhogen.

Hoofdstuk 4.3.3: België

In dit tussenhoofdstuk zal niet het volledige erf- en schenkbelastingstelsel binnen België uiteen worden gezet, waarbij slechts wordt ingegaan op de Brusselse regio. Om dat te bereiken zal allereerst wat achtergrond worden gegeven. Vervolgens zal ik ingaan op uitzonderingen en zal ik de verschillen belichten en daarbij aangeven of deze eventueel toepasbaar zijn op de Nederlandse situatie. Een kanttekening die nuttig is om te maken is dat het schenk- en erfbelastingstelsel los van elkaar staat in België. Er gelden andere tarieven en vrijstellingen. Voor de erfbelasting is dit geregeld in het federaal wetboek der successierechten. Daarnaast dient er een onderscheid te worden gemaakt tussen de verschillende gebieden in België. Zo zijn drie regio's relevant die allen apart erf- en schenkbelasting heffen en aparte bevoegdheid toebedeeld hebben gekregen voor het bepalen van tarieven, heffingsgrondslagen en vrijstellingen, de drie regio's zijn:

- de Brusselse regio
- de Vlaamse regio
- de Waalse regio.

Ik ga niet de specifieke situaties in elke regio bespreken, daarom neem ik de Brusselse regio als uitgangspunt. De onderstaande bevindingen gelden dus voor de Brusselse regio en niet voor België als geheel.

Hoofdstuk 4.3.3.1: Algemeen

In België wordt de Erf- en Schenkbelasting, net als in Nederland, geheven op hetgeen krachtens erfenis of schenking is verkregen en wordt belast bij de verkrijger. Een persoon die is overleden wordt als inwoner gezien als hij zijn effectieve verblijfplaats in België (Brusselse regio) had en dat wordt als aangrijpingspunt gebruikt voor de belastingheffing.¹⁴⁸ Het bovenstaande deel geldt niet voor erfbelasting op onroerende zaken. Hiervoor geldt dat sprake is van een aangrijpingspunt van heffing indien het onroerend goed in België is gelegen en tot een nalatenschap behoort.¹⁴⁹

Hieronder staan een overzicht weergegeven van de algemene vrijstellingen en de belastingtarieven in de Brusselse regio van België:

België

¹⁴⁸ Artikel 1 lid 1 van het wetboek der successierechten.

¹⁴⁹ Artikel 70 van het wetboek der successierechten.

Persoonlijke vrijstellingen

Partner (categorie 1)	€ 15.000,00
(Stief/ klein) kinderen (categorie 2)	€ 15.000,00
Overige ontvangers (categorie 3)	€ 1.250,00

Tarief	Categorie 1	Categorie 2	Categorie 3
0 - 50.000	3,00%	3,00%	20-80%
50.001 - 100.000	8,00%	8,00%	20-80%
100.001 - 175.000	9,00%	9,00%	20-80%
175.001 - 250.000	18,00%	18,00%	20-80%
250.001 - 500.000	24,00%	24,00%	20-80%
>500.000	30,00%	30,00%	20-80%

In de bovenstaande tabel vallen in categorie drie de overige ontvangers: De belasting van erfenissen tussen broers en zussen varieert tussen de 20 en de 65%, tussen neven/nichten/ooms/tantes 30 tot 75% en in de overige situaties tussen de 40 en de 80% (de 80% uit categorie 3).¹⁵⁰

Voor schenkingen gelden andere tarieven, zo is een schenking van onroerend goed tussen partners of ouder-kind belast tussen de 3 en de 30%. Voor overige personen is dat tussen de 10% en de 40%.

Hoofdstuk 4.3.3.2 Bedrijfsopvolging

Zoals Duitsland en Nederland die kennen, kent de Belgische erf- en schenkbelasting een andere invulling van de bedrijfsopvolgingsregeling.

Voor het deel van de successie dat bestaat uit aandelen of vermogensbestanddelen van een kleine, middelgrote¹⁵¹ of een familiale onderneming is in de Brusselse regio een verlaagd tarief van

¹⁵⁰ Artikel 48 van het wetboek der successierechten.

¹⁵¹ Vergelijkbaar met het MKB in Nederland.

toepassing. Het betreft belasting van 3% van de nettowaarde van het bedrijf. Het verlaagde tarief geldt alleen indien:

- de activa een going concern, een gehele onderneming of een deel van een onderneming vormt.

Daarnaast is van belang dat het bedrijf in het teken stond (ten minste tot overlijden van de overledene) van industriële-, ambachts-, agrarische of handelsactiviteiten. Een andere mogelijkheid is dat de overledene zelfstandig een beroep uitoefende; en

- Het bedrijf waarin de aandelen worden gehouden gevestigd is in de EU.

- De aandelen recht geven op meer dan 25% van de stemrechten.

Verder gelden de volgende voorwaarden nog:

- Er bestaat een voortzettingsvereiste van vijf jaar.

- In de eerste vijf jaar na overlijden (en dus overgang van de aandelen) mag het aantal werknemers dat fulltime werkt met niet meer dan 25% zijn gedaald.

- De waarde van de vermogensbestanddelen of het kapitaal in het bedrijf mogen in de eerste vijf jaar na overlijden niet dalen door toedoen van een betaling of een toelage (bijvoorbeeld een onttrekking).

Ook in de Belgische schenkbelasting is een verkrijging krachtens schenking van een onderneming of een deel van een onderneming uitgezonderd van schenkbelasting, mits het bedrijf in het teken stond van industriële-, ambachts-, agrarische- of handelsactiviteiten.¹⁵²¹⁵³

In België geldt dus een ruimere vrijstelling in vergelijking met Nederland. Zo zijn allereerst de feiten waaraan moet worden voldaan minder specifiek. Daarentegen is in de Belgische wetgeving duidelijk opgenomen dat de vrijstelling alleen geldt voor klein- en middelgroot bedrijf (en familiere bedrijven). Op die manier werkt de belastingverlaging minder gunstig uit dan in Nederland. Verder is de tariefverlaging die wordt geboden t.o.v. het Nederlandse tarief gunstig. Zo betaal je in België maar 3% over het deel van de verkrijging dat kan worden gekwalificeerd als bedrijfsopvolging. Hier vinden we, evenals in Duitsland, een kwalificerend belang van 25% terug. Daarnaast geldt ook wederom een aantal werknemers dat dient te worden aangehouden. Al met al is misbruik maken van deze regeling bemoeilijkt, maar daarmee ook het gebruik van de regeling indien de goede intenties daar wél zijn.

Hoofdstuk 4.3.3.3 Overige vrijstellingen en regelingen

Naast de bedrijfsopvolgingsregeling kent het Belgische wetboek der successierechten overige belastingverminderingen of vrijstellingen. Zo is het aandeel in de gezinswoning dat toekomt aan de rechtverkrijgende partner vrijgesteld, indien:

¹⁵² Artikel 140 lid 1 van het wetboek der Registratie- Hypotheek en Griffierechten

¹⁵³ Dezelfde voorwaarden gelden t.a.v. de vrijstelling in de Erfbelasting

- De woning op het moment van overlijden gebruikt werd als hoofdverblijfplaats
- Geen gezamenlijke hoofdverblijfplaats bestond op het moment van overlijden. Dan wordt hiervoor het laatste hoofdverblijf gebruikt indien kan worden voldaan aan een aantal specifieke voorwaarden.

154

Als er geen sprake is van een partner die een hoofdverblijf verkrijgt, maar een erfgenaam in rechte lijn, dan geldt een belastingverlaging en geen algehele vrijstelling. Daarvoor moet worden voldaan aan de volgende voorwaarden:

- De erflater heeft een deel van het gebouw in volledig eigendom.
- Het gebouw heeft ten tijde van overlijden tenminste 5 jaar als hoofdverblijf gediend.¹⁵⁵

Ook de schenkbelasting in België kent een aantal bijzondere vrijstellingen. Zo zijn de enige schenkingen die geregistreerd behoeven te worden schenkingen van in België gelegen onroerende goederen of roerende goederen vastgesteld bij notariële akte verleden voor een Belgische Notaris.¹⁵⁶ Hiervoor is ook apart opgenomen dat over handgiften van roerende goederen een vrijstelling bestaat voor wat betreft de schenkbelasting.¹⁵⁷

In deze situatie zou een erflater, voor zover mogelijk, vlak voor zijn overlijden, al zijn bezittingen door kunnen geven als handgift. Daarvoor is echter bepaald dat een niet geregistreerde gift (handgift), die binnen drie jaar voor overlijden is geschonken, mee dient te worden genomen in de belastbare grondslag voor de erfbelasting.

Hoofdstuk 4.3.4: Frankrijk

In dit tussenhoofdstuk zal niet het volledige erf- en schenkbelastingstelsel binnen Frankrijk uiteen worden gezet; hiervoor zal allereerst wat achtergrond worden gegeven. Vervolgens zal ik ingaan op uitzonderingen die verschillen, en eventueel toepasbaar zijn op de Nederlandse situatie.

Hoofdstuk 4.3.4.1: Algemeen

De erf- en schenkbelasting wordt niet geheven op basis van de hoogte van de gehele erfenis of schenking, maar wordt belast per deel dat wordt verkregen bij de verkrijger.¹⁵⁸ De belastingen worden geheven op basis van de wereldwijde erfenis indien de overledene of de schenker in Frankrijk woont ten tijde van de overgang van middelen. Ook onroerende en roerende goederen (bankrekening) die zijn gelegen in Frankrijk zijn bij schenking of vererving onderworpen aan belasting. Daarnaast wordt ook

¹⁵⁴ Artikel 56 t/m 60 van het Wetboek der Successierechten.

¹⁵⁵ Artikel 54 en 55bis van het Wetboek der Successierechten.

¹⁵⁶ Artikel 19 van het Wetboek der Registratie, Hypotheek en Griffierechten.

¹⁵⁷ Artikel 131, lid 2 van het Wetboek der Registratie, Hypotheek en Griffierechten.

¹⁵⁸ Artikel 777 van de Code Général de impôts

belasting geheven over de wereldwijde verkrijging, indien de verkrijger (schenking of erfenis) een inwoner is van Frankrijk en dat minimaal 6 jaar is geweest van de afgelopen 10 jaar. In het geval van een erfenis zijn schulden aftrekbaar van het totaal aan vermogen dat overgaat, in geval van schenkingen slechts in bepaalde situaties.¹⁵⁹ Opvallend is dat, overeenkomstig met Duitsland, Frankrijk ook erf- en schenkbelasting heft over een verkrijging krachtens schenk- of erfrecht indien de verkrijger in Frankrijk woont ten tijde van de verkrijging.

Frankrijk

Persoonlijke vrijstellingen

(Stief)kinderen (1)	€ 100.000,00		
Partner (2)	€ 80.724,00 -	Vrijgesteld	
Overige ontvangers (3)	€ 1.594,00 -	€ 31.865,00	

Tarief	Categorie 1	Categorie 2	Categorie 3
0 - 8.072	5,00%	5,00%	35-60%
8.073 - 15.932	12,50%	10,00%	35-60%
15.933 - 31.865	20,00%	15,00%	35-60%
31.866 - 552.324	20,00%	20,00%	45-60%
552.325 - 902.838	30,00%	30,00%	45-60%
902.839 - 1.805.677	40,00%	40,00%	45-60%
> 1.805.677	45,00%	45,00%	45-60%

160

De categorie overige ontvangers bestaat onder andere uit kleinkinderen waarvoor een vrijstelling bestaat van 31.865 Euro per kleinkind. Verder is, in geval er geen band bestaat met de erflater, de vrijstelling gelijk aan 1.594 Euro. Bij de partnercategorie geldt een complete vrijstelling op verkrijgingen krachtens erfrecht en een vrijstelling van 80.724 euro voor schenkingen.

¹⁵⁹ Artikel 750 e.v. van de Code Général de impôts

¹⁶⁰ Artikel 779-797 van de Code Général de impôts

Ook het Franse toptarief ligt sterk hoger dan het toptarief in Nederland. Ik verwijs hierbij terug naar wat is geconcludeerd ten aanzien van het Duitse tarief van de erf- en schenkbelasting.

Hoofdstuk 4.3.4.2: Bedrijfsopvolging

Ook Frankrijk kent een bedrijfsopvolgingsregeling waarbij 75% van de van de verkrijging van aandelen of activa in een bedrijf wordt verminderd op de belastinggrondslag van de erf- en schenkbelasting, mits de verkrijger van de aandelen/activa de intentie heeft om het bedrijf voort te zetten. Deze grondslagvermindering geldt alleen onder bepaalde voorwaarden, waarvan ik de belangrijkste onder elkaar heb gezet:

- De eerste voorwaarde houdt in dat het bedrijf een commerciële, ambachtelijke, industriële of agrarische activiteit moet uitoefenen;
- De tweede voorwaarde is dat de aandelen of bovenvermelde handelingen voor tenminste 2 jaar moeten worden voortgezet. Dat moet worden opgenomen in een schriftelijke overeenkomst;
- De derde voorwaarde is dat de aandelen of de bovenvermelde handelingen voor ten minste 2 jaar moeten worden voortgezet na overlijden/schenking;
- De vierde voorwaarde houdt in dat de aandelen 10% van de waarde van het bedrijf en dat deze aandelen minimaal 20% stemrecht met zich meebrengen. Dat geldt voor aandelen die zijn uitgegeven op een gereguleerde markt, indien dit niet het geval is gelden respectievelijk de percentages 17% en 34%.

Hieruit blijkt dat de voorwaarden voor het gebruik van de Franse bedrijfsopvolgingsregeling minder streng zijn dan de Nederlandse, als je kijkt naar het bezits- en het voortzettingsvereiste. Voor wat betreft de hoogte van het aandelenbelang en het stemrecht gelden in Frankrijk weer strengere eisen (>10% aandelenbelang en >20% stemrecht). Verder zijn de hoogtes van de vrijstelling in Nederland een stuk voordeliger ten opzichte van de vrijstelling van 75% in Frankrijk, daartegenover staat dat in Franse erf- en schenkbelasting geen duidelijk onderscheid bestaat tussen ondernemings- en beleggingsvermogen. Wel moet er sprake zijn van een onderneming, zoals aangegeven in de eerste voorwaarde. Als aan die kwalificatie is voldaan, wordt verder geen onderscheid gemaakt in ondernemings- en belegginsvermogen.

Hoofdstuk 4.3.4.3: Overige vrijstellingen en regelingen

Verder gelden er nog een aantal andere vrijstellingen specifiek voor schenkingen¹⁶¹ of erfenissen¹⁶². De belangrijkste staan hieronder opgesomd.

Eén regel binnen de Schenkbelasting is in mijn ogen relevant om te bespreken en deze is opgenomen in artikel 790 A bis van de Code Général de impôts:

Geschenken van geldsommen die in volle eigendom worden toegekend aan een kind, kleinkind, achterkleinkind of, bij gebreke van dergelijke nakomelingen, een neef of nicht, zijn vrijgesteld van schenkbelasting tot een maximum van € 100.000 indien toegekend door de begiftigde, uiterlijk op de laatste dag van de derde maand volgend op de overdracht:

- (...) *c) Bij de bouw van zijn hoofdverblijf. De begiftigde kan slechts eenmaal per donor van de regeling profiteren. Voor dezelfde donateur kan de som van de giften die hebben geprofiteerd van de vrijstelling genoemd in het eerste lid van deze I een bedrag van € 100.000 niet overschrijden.*

Dit artikel voorziet de belastingplichtige van een regeling waarin eenmalig een ton kan worden geschonken ten aanzien van de bouw van een eigen woning. Deze bepaling heeft veel gelijkenissen met de schenkvrijstelling voor de eigen woning die wij in Nederland kennen (die overigens per 2023 wordt verlaagd en per 2024 definitief geschrapt wordt).

Ook zijn er vrijstellingen voor bos- en landbouwgronden onder verschillende voorwaarden. Verder is de overdracht van een bedrijf aan een werknemer gefaciliteerd voor 50%, waarbij aan specifieke voorwaarden moet worden voldaan, die lijken op de voorwaarden van de Bedrijfsopvolgingsregeling.¹⁶³ Ook geldt een speciale vrijstelling voor giften van grootouders aan kleinkinderen van 31.865 euro, deze is eens per vijftien jaar beschikbaar. Indien de schenking wordt gedaan binnen 15 jaar voor overlijden heeft dat gevolgen voor de hoogte van hetgeen krachtens erfrecht verkregen.¹⁶⁴

Hoofdstuk 4.3.5: Spanje

In dit tussenhoofdstuk zal niet het volledige erf- en schenkbelastingstelsel binnen Spanje uiteen worden gezet, maar zal allereerst wat achtergrond worden gegeven. Vervolgens zal ik ingaan op

¹⁶¹ Artikel 790- 791 ter van de Code Général de impôts

¹⁶² Artikel 788- 789 van de Code Général de impôts

¹⁶³ Artikel 790 A van de Code Général de impôts

¹⁶⁴ Artikel 790 B van de Code Général de impôts

uitzonderingen en eventuele verschillen uitlichten en in hoeverre zij toepasbaar zijn op de Nederlandse erf- en schenkbelasting.

Hoofdstuk 4.3.5.1: Algemeen

De belasting op hetgeen krachtens erf- en schenkrecht wordt verkregen is in autonome regio's in Spanje onderworpen aan belasting. In het geval dat verkrijgingen krachtens erf- en schenkrecht toekomen aan een bedrijf wordt deze belast in de Spaanse Vennootschapsbelasting.¹⁶⁵ Op zich in eerste instantie al een opmerking waardig, dat dit expliciet staat vermeld in de Spaanse wetgeving. Het feit dat een bedrijf een bepaalde erfenis of schenking kan verkrijgen en daarvoor belast wordt binnen de VPB zou, ingeval consequent wordt gehandeld, ertoe moeten leiden dat een schenking of erfenis aan een natuurlijk persoon in de inkomstenbelasting belast moet worden. Het meenemen van de verkregen schenkingen en erfenschappen in de belastinggrondslag van de inkomstenbelasting is in het economische paper Kaplow besproken.

De erf- en schenkbelasting wordt geheven bij de verkrijger. Hieraan zit verbonden dat deze inwoner dient te zijn van Spanje voor de wereldwijde verkrijging krachtens erf- of schenkrecht, overeenkomstig in Frankrijk en Duitsland. Ook in het geval van dat een verkrijger van een schenking of erfenis niet kan worden aangemerkt als inwoner van Spanje, kan hij worden belast voor de in Spanje gelegen vermogensbestanddelen die worden verkregen.¹⁶⁶ In Spanje geldt dus dat de belasting over successie- en schenkingsrechten worden geheven op basis van het effectieve verblijf van de ontvangende belastingplichtige.

Spanje

Persoonlijke vrijstellingen

Partner/ (stief)kinderen* (1)	€ 47.858,59 -	15.956,9
Zus, broer, oom, tante etc. (2)	€ 15.956,87	
Overige ontvangers (3)	€ 0	

Verkrijging/ Tarief

¹⁶⁵ Artikel 3 en 4 van de Ley 29/1987, de 18 de diciembre, del Impuesto sobre Sucesiones y Donaciones

¹⁶⁶ Artikel 6.1 van de Ley 29/1987, de 18 de diciembre, del Impuesto sobre Sucesiones y Donaciones

0- 7.993,46	7.65%
7.993,46 - 15.980,91	8.50%
15.980,91 - 23.968,36	9.35%
23.968,36 - 31.955,81	10.20%
31.955,81 - 39.943,26	11.05%
39.943,26- 47.930,72	11.90%
47.930,72 - 55.918,17	12.75%
55.918, 17 - 63.905,62	13.60%
63.905,62 - 71.893,07	14.45%
71.893,07 - 79.880,52	15.30%
79.880,52 - 119.757,67	16.15%
119.757,67 - 159.634,83	18.17%
159.634,83 - 239.389,13	21.25%
239.389,13 - 398.777,54	25.50%
398.777,54 - 797.555,08	29.75%
>797.555,08	34.00%

Vermogen ontvanger/

Tariefverschil	Categorie 1	Categorie 2	Categorie 3
0 - 402678,11	0,00%	58,82%	100,00%
402678,11 - 2.007.380,43	5,00%	66,76%	110,00%
2.007.380,43 - 4.020.770,98	10,00%	74,71%	120,00%
>4.020.770,98	20,00%	90,59%	140,00%

Wat meteen in het oog springt ten aanzien van het Spaanse tarief van erf- en schenkbelasting, ten opzichte van de andere systemen, is dat er sprake is van een tarief dat afhankelijk is van het vermogen van de ontvanger. Zo is het toptarief voor een verkrijger in categorie 1 met een vermogen boven de

4.020.770,98 Euro en verkrijging krachtens erf- of schenkrechrecht van boven de 797.555 Euro gelijk aan $1,20 * 0,34 * 100\% = 40,8\%$. Dit percentage loopt verder op naarmate minder verwantschap bestaat tussen de verkrijger en de erflater/schenker; zo loopt een verkrijger die in categorie drie valt onder dezelfde voorwaarde (als het voorbeeld hiervoor gegeven) tegen een toptarief van $0,34 * 2,40 * 100\% = 81,6\%$ aan.

Het feit dat het vermogen van de ontvanger meeweegt voor het bepalen van tarief van de erf- en schenkbelasting is in mijn ogen begrijpelijk. Vanuit een economisch oogpunt kunnen we stellen dat het marginale nut van het ontvangen van een extra Euro daalt in het aantal Euro's dat een persoon bezit. In die zin is het verhogen van het tarief, op basis van een hoger vermogen, economisch wenselijk. Zeker omdat dit ervoor zorgt dat minder vermogenden minder erf- en schenkbelasting betalen. Het heeft ook een positief effect op de vermogensongelijkheid, als je het vergelijkt met het Nederlandse systeem, omdat minder vermogenden relatief minder betalen dan meer vermogenden.

Hoofdstuk 4.3.5.2: Bedrijfsopvolging

Uiteraard kent ook Spanje een belastingvermindering in zowel de erfbelasting als de schenkbelasting ter facilitering van de bedrijfsopvolging. Het doel is om het voornamelijk te doen laten gelden voor familiebedrijven, de voorwaarden die zijn aangehouden om dat te bewerkstelligen zijn opgenomen in de Spaanse wetgeving.¹⁶⁷

Allereerst is in artikel 4 van de “ley 7/1996, de 7 de junio, sobre medidas urgentes de carácter fiscal y de fomento y liberalización de la actividad económica” geregeld dat onder bepaalde voorwaarden de belastinggrondslag mag worden verminderd met 95%. Dit geldt alleen voor familiebedrijven of participaties in actieve bedrijven, wanneer de partner het belang verkrijgt of één van de (stief)kinderen. Verder moet voor toepassing van de vermindering aan de volgende eisen worden voldaan:

- De aandelen of participaties moeten zien op een actieve onderneming en de activiteiten mogen niet slechts bestaan uit het managen van roerende of onroerende zaken.
- De overledene moest ten tijde van overlijden in ieder geval in bezit zijn van 5% van de aandelen.
- De aandelen of participaties moeten zien op een business die voor, in ieder geval, 50% actief is (inkomsten moeten voortkomen uit bedrijfs- beroeps- of onafhankelijke inkomsten uit arbeid).
- Een aanhoudingseis geldt van tien jaar na het overlijden, tenzij de verkrijger in dezelfde periode van tien jaar overlijdt.

¹⁶⁷ Het geldt alleen voor bedrijven die zijn opgenomen in: artikel 4 onderdeel 8 sub 2 van de Ley 19/1991, de 6 de junio, del Impuesto sobre el Patrimonio

Ook geldt een soortgelijke vrijstelling voor schenkingen¹⁶⁸, hiervoor gelden de volgende voorwaarden:

- De schenker heeft ten tijde van de schenking een leeftijd bereikt van tenminste 65 jaar.
- In het geval dat de schenker als bestuurder van het bedrijf opereerde, dient te worden voldaan aan de voorwaarde dat hij niet langer door het bedrijf wordt betaald en zich ook niet meer met de bedrijfsvoering bemoeit.
- De verkrijger houdt de onderneming of het onderdeel van de onderneming aan voor een periode van ten minste tien jaar. Daarnaast zal de verkrijger binnen tien jaar geen transacties plegen die de waarde van het bedrijf significant doet verminderen.

Na de bedrijfsopvolgingsregelingen uit de overige landen te hebben besproken, valt op te merken dat een kwalificerend belang voor de Spaanse wetgeving 5% bedraagt. Daarmee een overeenkomst ten opzichte van het de Nederlandse Bedrijfsopvolgingsregeling. Verschil is ook aanwezig, zo geldt in Spanje een aanhoudingseis van tien jaar en wijkt het tarief van belastingvermindering af. Daarnaast is opmerkelijk dat de schenkvrijstelling voor bedrijfsovergang aan andere voorwaarden onderworpen is dan dezelfde vrijstelling in de erfbelasting.

Hoofdstuk 4.3.5.3: Overige vrijstellingen en regelingen

In Spanje geldt eenzelfde vrijstelling zoals die in België geldt voor de verkrijging van onroerende zaken die, ten tijde van overlijden, dienen als hoofdverblijf van de erflater. De vrijstelling wordt verkregen, wanneer kan worden voldaan aan de volgende voorwaarden:

- Het woonhuis moet worden verkregen door de partner, één van de (stief)kinderen, de zus of broer, de oom of tante of de neef of nicht van de overledene. Daar zit de voorwaarde aan verbonden dat zij 65 jaar of ouder moeten zijn en ten minste 2 jaar voor overlijden hebben samengewoond met de overledene.
- De woning moet 10 jaar worden aangehouden, tenzij de verkrijger in deze periode zelf overlijdt.
- De maximale vrijstelling bedraagt 122,606.47 Euro.

De belastingvermindering voor verkrijgingen krachtens erfrecht van de eigen woning kennen we ook in België. Het grote verschil tussen de twee is dat in Spanje de verkrijger 65 jaar of ouder moet zijn ten tijde van de verkrijging van het woonhuis. Deze eis heeft mijns inziens geen gevolgen voor de vermogensongelijkheid, maar rechtvaardig lijkt dit mij niet. Het nageslacht/ partner kan er immers niet voor kiezen wanneer de partner/ouder overlijdt. Een dergelijke vrijstelling lijkt in het kader van vermogensongelijkheid in een erfbelastingstelsel te kunnen passen, aangezien de vrijstelling slechts

¹⁶⁸ Ley 13/1996, de 30 de diciembre, de Medidas Fiscales, Administrativas y del Orden Social.

geldt tot een bedrag van 122,606.47 Euro, waardoor armere individuen hier relatief meer voordeel uit kunnen behalen.

Daarnaast kent de Spaanse wet, ten aanzien van de bepaalde goederen, een aantal antimisbruikbepalingen. In sommige gevallen worden bepaalde goederen toegewezen aan de belastinggrondslag van de begunstigen, het gaat hierbij om de volgende goederen:

- Alle goederen die zijn vervreemd door de overledene in het jaar voorafgaand aan zijn overlijden. Hieraan kan worden ontkomen, als kan worden aangetoond dat de koper niet en partner of andere wettelijke legitimaris is.
- Alle goederen die zijn gekocht door de overledene in de drie jaar voorafgaand aan het overlijden en waarvan hij/zij het vruchtgebruik heeft genoten waarbij het juridisch eigendom bij de partner of andere legitimaris van de overledene berust.
- Verder zijn er nog een aantal andere antimisbruikbepalingen die allemaal zien op het verkrijgen van een met de belastingplichtige verbonden persoon (in de ruime zin van het woord), waaraan iets is verkocht of verkregen om belasting te voorkomen. In elk geval kan de belastingplichtige zijn tegenbewijs aanleveren.

Hoofdstuk 4.4: Samenvatting en Conclusie

In het eerste inhoudelijke hoofdstuk is ingegaan op vermogensongelijkheid in de OESO-lidstaten. Hierin wordt onder andere duidelijk dat het probleem van vermogensongelijkheid ook buiten Nederland speelt. Echter wordt wel duidelijk dat Nederland dit gebied een van de koplopers is, als wordt gekeken naar hoeveel procent van het vermogen in bezit is van de rijkste tien procent vermogenden.

Vervolgens is globaal ingegaan op de Erf- en Schenkbelasting in de OESO-lidstaten, waaruit kan worden geconcludeerd dat het overgrote deel verkrijgingen krachtens erf- en schenkrecht belast. Daarnaast wordt door de OESO benadrukt dat woonplaatsficties in de erf- en schenkbelasting een effectief middel zijn om belastingontwijking tegen te gaan. Daarmee wordt ook het probleem van belastingplanning door de OESO onderkend, wat in mijn ogen van belang is.

In het omvangrijke hoofdstuk 4.3 zijn de erf- en schenkbelastingen van de landen Duitsland, België, Frankrijk en Spanje besproken. Allereest kan daarin worden geconcludeerd dat het 2-schijvenstelsel in Nederland beperkt is ten opzichte van de omliggende landen. Zo kennen alle onderzochte landen meerdere schijven, waarbij het toptarief in alle gevallen hoger uitvalt dan het Nederlandse toptarief. Dat biedt in elk geval ruimte voor een tariefsverhoging in Nederland, omdat belastingontwijking door eventueel te verhuizen naar een buurland daarvoor geen voordeel oplevert. Daardoor zal een

tariefsverhoging geen significante invloed hebben op de belastingplanning van de meer vermogenden. Het gevolg hiervan is dat, naar mijn mening, ruimte is voor het creëren van een nieuwe schijf binnen de erf- en schenkbelasting met een ondergrens van 5 miljoen Euro en een tarief van rond de 35%.

Verder zijn de bedrijfsopvolgingsregelingen besproken in de bovengenoemde landen en in hoeverre zij aansluiten bij de Nederlandse Bedrijfsopvolgingsregeling. Allereerst kan worden opgemerkt dat in de overige landen wel eisen worden gesteld aan de activiteiten van de onderneming, maar de vrijstelling zelf geldt niet uitsluitend voor het ondernemingsvermogen. Dit is mijns inziens een bepaling die in de Nederlandse wetgeving gehandhaafd moet worden ten aanzien van de Bedrijfsopvolgingsregeling. Aangezien de Bedrijfsopvolgingsregeling, naast het feit dat het zorgt voor de continuïteit van het bedrijf, een manier is om belasting te ontgaan, en soepelere voorwaarden vergemakkelijken dat. Daarnaast lopen de hoogten van de vrijstellingen enigszins uiteen, maar niet genoeg om daar veel waarde aan te hechten in het kader van het onderzoek naar vermogensongelijkheid. Ten slotte dient te worden nagedacht over het kwalificerend belang van de Bedrijfsopvolgingsregeling in Nederland (>5%). In omliggende landen ligt dit percentage (met uitzondering van Spanje) een stuk hoger (>25%). In hoofdstuk 2 hebben we gezien dat de Bedrijfsopvolgingsregeling in Nederland vaak voor niet-reële bedrijfsopvolgingen wordt gebruikt. Een verhoging van het kwalificerend belang lijkt mij in dat kader een goede stap in de juiste richting. Vandaar mijn voorstel: een verhoging van het kwalificerend belang voor de Bedrijfsopvolgingsregeling naar 20%.

Hoofdstuk 5: Conclusie

Hoofdstuk 5.1: Samenvatting

In deze scriptie staat de erf- en schenkbelasting in Nederland centraal. De afgelopen jaren hebben meerdere wetenschappers en politici maatregelen voorgesteld om het probleem van vermogensongelijkheid aan te pakken. De oplossing voor dit probleem is niet eenduidig, maar na het lezen van enig economisch onderzoek en het rapport van de OESO is duidelijk gebleken dat ook de erf- en schenkbelasting een rol zou kunnen spelen in het bestrijden van vermogensongelijkheid. Daarom is de vraag in dit onderzoek niet of, maar in welke vorm de erf- en schenkbelasting een rol kan spelen in dit vraagstuk. De onderzoeksvraag luidt dan ook:

Wat is een optimale inrichting van de erf- en schenkbelasting in Nederland, in het kader van vermogensongelijkheid?

Voor het beantwoorden van deze onderzoeksvraag is het onderzoek opgedeeld in drie inhoudelijke hoofdstukken die allen een deel van het probleem behandelen.

Hoofdstuk 5.1.1 De erf- en schenkbelasting in Nederland

In hoofdstuk 2 is de Nederlandse erf- en schenkbelasting uiteengezet. In Nederland zijn verkrijgingen krachtens erf- en schenkrecht belast op grond van artikel 1 van de SW 1956. Eén dergelijke verkrijging is alleen in Nederland belast indien de erflater/schenker ten tijde van overlijden of de schenking in Nederland woonde. Ook indien de erflater/schenker ten tijde van overlijden/ de schenking niet in Nederland woonde is heffing van erf- en schenkbelasting in Nederland mogelijk. Zo bestaat in artikel 3 lid 1 SW 1956 de woonplaatsfictie, die ervoor zorgt dat een individu na verhuizing naar het buitenland nog 10 jaar belastingplichtig blijft.

Binnen de SW 1956 gelden verschillende tarieven met als eerste factor verwantschap tussen de verkrijger en de schenker/ erflater en als tweede factor de hoogte van de totale verkrijging per verkrijger. Voor schenkingen/ erfenissen tussen partners/ of aan kinderen geldt dat het erf- en schenkbelastingpercentage tussen de 10% en de 20% (bij een belaste verkrijging boven de 130.425 euro) ligt. Verder kent de SW 1956 nog een aantal vrijstellingen, waardoor het effectieve tarief lager uitvalt dan het statutaire tarief. Hierbij kan worden gedacht aan de generieke vrijstelling voor bijvoorbeeld de partner, of kinderen, en specifieke vrijstellingen Bedrijfsopvolgingsregeling, of de schenkvrijstelling voor de eigen woning. Daarnaast kent SW 1956 verschillende kwijtscheldingsmogelijkheden. Het is bij de meeste van deze vrijstellingen de vraag in hoeverre zij hun doel bereiken en of zij te rechtvaardigen zijn in het kader van vermogensongelijkheid. In het algemeen is het, mijns inziens, te kort door de bocht om een vrijstelling af te schaffen indien het een negatief effect op vermogensongelijkheid heeft. Wat in mijn ogen rechtvaardiger zou zijn is om

bepaalde criteria aan te scherpen om belastingontwijking te bemoeilijken. Zo kan in de BOR worden nagedacht over het kwalificerend belang of andere criteria om ervoor te zorgen dat de BOR minder geschikt wordt als middel het ontwijken van belasting. Naast deze vrijstelling kent de Successiewet ook nog verscheidene kwijtscheldingsregelingen. Deze zijn, net als de BOR, vatbaar voor misbruik door de ruime omvatting van het begrip ‘*nationaal cultuurhistorisch of kunsthistorisch belang*’. Indien een landgoed wordt vererfd en deels wordt opengesteld zal in veel situaties aan deze voorwaarde worden voldaan en een volledige kwijtschelding van belasting het gevolg zijn. Hetgeen naar verwachting in veel gevallen niet zal leiden tot een grote maatschappelijke nutsverhoging, maar voornamelijk een nutsverhoging bij de persoon die de vrijstelling mag gebruiken. Daarom zou een onderzoek naar de werking van deze vrijstellingen op zijn plaats zijn en ook in het kader van vermogensongelijkheid relevant, omdat deze kwijtscheldingen een ontgaansmogelijkheid bieden voor belastingontwijking, die naar mijn verwachting alleen toegankelijk zal zijn voor de meest vermogenden.

Ten slotte hebben onderzoeken van het CPB en de OESO voor mij genoeg basis geleverd om te kunnen concluderen dat de erf- en schenkbelasting een rol zou kunnen spelen in de strijd tegen vermogensongelijkheid.

Hoofdstuk 5.1.2: De optimale erf- en schenkbelasting

In dit hoofdstuk wordt onderzocht, op basis van de maatschappelijke en economische kijk, wat een optimaal tarief is voor de erf- en schenkbelasting. Allereerst wordt ingegaan op de maatschappelijke kant hiervan. Over het algemeen is de meerderheid van de ondervraagden tegen een erf- en schenkbelasting. In de maatschappelijke onderzoeken wordt onder andere een basis gevonden voor: een progressief tarief, een lager tarief (wanneer wordt geërfd) binnen de familiesferen en het maatschappelijk belang van een lagere belasting op familiebedrijven. Vervolgens wordt ingegaan op het optimale tarief waarin een onderscheid wordt gemaakt in tussen de situaties met en zonder belastingplanning. Zonder belastingplanning werd een percentage van 15% als redelijk bevonden, terwijl deze met belastingplanning op 20%-60% uit zou komen. Het is een feit dat (voornamelijk binnen de rijkere kringen) belastingplanning bestaat in Nederland, dus zal slechts het tweede antwoord worden meegenomen in de afweging. Ten slotte wordt in dit onderdeel nog het recht op eigendom besproken. Het recht van eigendom is een recht dat staat opgenomen in het EVRM en hier kan door elke EU-staatsburger beroep op worden gedaan. Het houdt in dat iedereen recht heeft op het ongestoord genot van zijn eigendom, daarvan mag echter wel worden afgeweken in het algemeen belang. Of iets in overeenstemming is met het algemeen belang en daardoor de schending op het recht van eigendom rechtvaardigt, wordt getoetst door het EHRM. Op belastinggebied zijn er een aantal arresten van het EHRM waaruit kan worden afgeleid in hoeverre een hoog tarief tot een schending van het recht van eigendom kan leiden. Het EHRM geeft daarin aan dat indien sprake is van een ‘individual excessive burden’ het recht op eigendom wordt geschonden.

Vervolgens is uiteengezet hoe in de economie wordt gedacht over een optimale inrichting van de erf- en schenkbelasting. De analyse is gedaan aan de hand van drie onderzoeken waarin op zoek is gegaan naar een optimaal tarief in de erf- en schenkbelasting. De volgende punten blijken in de zoektocht naar een optimale erf- en schenkbelasting cruciaal:

- Het effect van schenkingen en erfenissen op de vermogensverdeling;
- Het veroorzaken van kansenongelijkheid door schenkingen en erfenissen;
- Het motief van de schenken/erflater en de invloed op het tarief;
- Onbedoelde nalatenschappen versus geplande nalatenschappen;
- De rol van de overheid in het optimale tarief van de erf- en schenkbelasting

Hoofdstuk 5.1.3: Buitenlandse erf- en schenkbelastingssystemen

In het vierde hoofdstuk wordt gekeken naar de buitenlandse vormen van erf- en schenkbelasting. In het eerste onderdeel wordt globaal gekeken naar de positie van Nederland en de omvang van het probleem van vermogensongelijkheid, specifiek binnen de OESO-lidstaten. Vervolgens wordt ingegaan de erf- en schenkbelasting in omliggende landen: Spanje, Frankrijk, Duitsland en België (Brussels gewest). De manier waarop deze landen belasting heffen op erfenissen en schenkingen hebben enige stof tot nadenken gebracht. Om te beginnen komt het aanknopingspunt van de heffing in Nederland niet overeen met de aanknopingspunten in Frankrijk Spanje en Duitsland. Daarnaast is de BOR in elk land anders vormgegeven; de hoogte van de grondslagvermindering verschilt en de algemene toepassingsregels lopen ook uiteen. Het belangrijkste om op te merken is dat in alle omliggende landen (in ieder geval voor verkrijgingen in de eerste categorie¹⁶⁹) het toptarief hoger ligt dan in Nederland. Verder is in de omliggende landen sprake van meer differentiatie in het tarief. Zo is schenkingen en erfenissen die in de hoogste schaal vallen in deze landen respectievelijk belast tegen 30% (Duitsland), 30% (België), 45% (Frankrijk) en 34-81,6% (Spanje). Daarnaast kennen we in artikel 24 van de wet SW slechts 2 tarieven (10% en 20%), waardoor een schenking/erfenis van 100 miljoen tegen (nagenoeg) hetzelfde effectieve tarief zal worden belast, als een schenking/erfenis van 5 miljoen.

Hoofdstuk 5.2: Conclusie

Onderzoeksvraag: *Wat is een optimale inrichting van de erf- en schenkbelasting in Nederland, in het kader van vermogensongelijkheid?*

In deze scriptie staat de bovenstaande vraag centraal en op deze vraag is zo volledig mogelijk antwoord gepoogd te geven. Een aantal aspecten blijven onzeker en zullen daardoor ook teruggevonden worden in de aanbevelingen. Het antwoord op de vraag is een voorzichtige benadering op een nieuwe bovenste tariefschijf. Vanwege de omvang van de scriptie en de beschikbare informatie

¹⁶⁹ Aan partner of (stief)kind

is een precieze berekening niet nodig, maar met behulp van de informatie opgedaan in deze scriptie kan het volgende worden geconcludeerd:

- Vermogensongelijkheid is een probleem dat in meerdere landen in de westerse wereld (OESO-landen) speelt en in Nederland is op dat gebied een van de vaandeldragers. Het is na de Verenigde Staten het land waarin de vermogensongelijkheid het grootste is.
- Vermogensongelijkheid groeit, indien daartegen niet wordt opgetreden.
- Erfenissen en schenkingen hebben een negatief effect op vermogensongelijkheid binnen één generatie.
- Ingeval sprake is van een identieke grondslag, kan een verhoogde differentiatie van het tarief (gepaard met een hoger toptarief) van de erf- en schenkbelasting leiden tot een verbeterde positie in het kader van vermogensongelijkheid.
- Rekening houdend met een herverdelende voorkeur van de overheid, loopt het economisch optimale belastingtarief op erfenissen op richting de 80%.
- Er is ruimte voor een hoger toptarief binnen de erf- en schenkbelasting, in verband met hogere toptarieven in de landen om ons heen.

Op basis van het bovenstaande kan worden geconcludeerd dat ruimte is voor een verhoging van het toptarief in de erf- en schenkbelasting in Nederland. Allereerst op basis van het feit dat de (zowel maatschappelijk als economisch) optimale erf- en schenkbelasting op topvermogens significant hoger ligt dan het toptarief in Nederland en daarnaast op basis van hogere toptarieven in omliggende landen. Vandaar dat ik een volgende verandering voorstel in artikel 24 van de SW 1956.

Gedeelte van de belaste verkrijging tussen	En	I. indien verkregen door partner of afstammelingen in de rechte lijn¹⁾	II. in overige gevallen
€ 0	€ 500.000	10%	30%
€ 500.000	2.500.000	20%	40%
2.500.000 en hoger ¹⁷⁰		35%	50%

In mijn ogen is sluiten de bovenstaande tarieven aan op het rapport van de OESO, waarin wordt gesteld dat een goed ingerichte erf- en schenkbelasting het probleem van vermogensongelijkheid kan tegengaan. Een lager belastingtarief op relatief kleine erfenissen en schenkingen en een hoger

¹⁷⁰ Met deze grens worden 2% meest vermogende geraakt, dat is een goed begin aangezien uit de cijfers blijkt dat deze twee groepen exceptioneel veel vermogen bezitten. Zie cijfers van het CB over het vermogen per huishouden.

belastingtarief op relatief grote schenkingen en erfenissen. Dit alles natuurlijk binnen de grenzen van de redelijkheid en met de realiteit in oogschouw nemend.

Hoofdstuk 5.3: Aanbevelingen

Een verhoging van de erf- en schenkbelasting kan leiden tot meer belastingplanning bij de individuen die in bezit zijn van een topvermogen (en daardoor vaak een hoge erfenis nalaten). Daarbij kan worden gedacht aan een emigratie, om op die manier erf- of schenkbelasting te besparen of het gebruik/misbruik maken van de vrijstellingen of kwijtscheldingsregeling in de SW 1956. Zodoende is het mijns inziens verstandig om onderzoek te doen naar het aanknopingspunt van de heffing. In Nederland wordt de belasting geheven indien de erflater ten tijde van overlijden of de schenker ten tijde van de schenking in Nederland woonde. In omliggende landen vinden wij ruimere aanknopingspunten voor de heffing, zo hebben Duitsland en Frankrijk eenzelfde systeem met daaraan toegevoegd dat ook belasting wordt geheven indien de verkrijger in Duitsland of Frankrijk woonde. Een verbreding van het aanknopingspunt van de heffing zorgt, mijns inziens, voor minder mogelijkheden om erf- en schenkbelasting te ontwijken, aangezien in dat geval zowel de schenker/erflater als de verkrijger moeten verhuizen. Een onderzoek naar de overwegingen voor- en tegen het toevoegen van dit aanknopingspunt zou daarom wenselijk zijn. Het zou een aanvulling zijn op de woonplaatsfictie in artikel 3 lid 1, die als doel heeft om het ontgaan van Nederlandse erfbelasting te voorkomen. Het toevoegen van een extra aanknopingspunt voor de heffing van erf- en schenkbelasting kan ook in het kader van dit doel worden toegevoegd, mijns inziens.

Verder zijn de regels omtrent het gebruik van de BOR in Nederland, mijns inziens, grotendeels in overeenstemming met vergelijkbare regelingen in de landen om ons heen. Een algehele verandering in de hoogte van de vrijstelling of in de vormgeving is in mijn ogen niet nodig. Hetgeen opvalt is dat de BOR in deze vorm, zo blijkt in dit onderzoek, ook een faciliteit inhoudt voor niet-reële bedrijfsopvolgingen. Eén van de redenen daarvoor kan zijn, dat in Nederland een kwalificerend belang voor de BOR slechts 5% van de aandelen in een bedrijf bedraagt.¹⁷¹ Dit leidt in grote lijnen tot een onwenselijke situatie, omdat misbruik door vermogenden mogelijk is door het laten vererven/schenken van een aanmerkelijk belang. Ingeval het kwalificerend belang van de BOR wordt verhoogd van 5% naar bijvoorbeeld 20% (dit zou ook in lijn zijn met de regelingen in de omliggende landen) wordt het ontgaan van belasting minder eenvoudig en zal dit naar mijn verwachting ook minder vaak gaan voorkomen. Onderzoek naar het kwalificerend belang voor het gebruik van de BOR wordt door mij aanbevolen.

In hoofdstuk 2 wordt kort besproken dat andere, naast de vrijstellingen en regelingen in de SW 1956, mogelijkheden bestaan om de erf- en schenkbelasting te drukken. Onderzoek naar wat deze mogelijkheden zijn, is naar mijn mening niet meer nodig (daar is immers genoeg over geschreven).

¹⁷¹ Ervan uitgaande dat aan de overige voorwaarden is voldaan.

Wat in mijn ogen wél een toevoeging kan leveren aan dit vraagstuk is in hoeverre deze constructies gebruikt worden om erf- en schenkbelasting te voorkomen en wat de invloed daarvan is op het algehele tarief. Ingeval de invloed groot blijkt te zijn kan worden nagedacht over manieren om deze constructies aan te pakken, zodat een eventuele verhoging van het tarief daadwerkelijk doeltreffend is in het kader van vermogensongelijkheid.

Ten slotte wil ik nog een aanbeveling doen ten aanzien van het ontwijken/ ontduiken van belasting. In 2020 is door het CPB een rapport uitgebracht, dat ziet op belastingontduiking en vermogensongelijkheid.¹⁷² Hierin staat op welke schaal in Nederland belasting wordt ontdoken, met name door het vermogende deel van de bevolking. Eén onderzoek naar de motieven van het vermogende deel van de bevolking kan, mijns inziens, bijdragen aan een efficiënter belastingsysteem. Daarbij kan ook worden ingeschat in hoeverre een verhoging van het toptarief binnen de erf- en schenkbelasting zal leiden tot een verplaatsing van kapitaal. Op basis van het bovenstaande beveel ik aan om een onderzoek te doen naar de mogelijkheden om belasting te ontwijken of ontduiken en wat de reactie van met name het vermogende deel van de bevolking zal zijn, als het toptarief van de erf- en schenkbelasting in Nederland significant zal stijgen.

¹⁷² CPB, 2020, *Belastingontduiking en vermogensongelijkheid*

Bibliografie

Artikelen

- P.J.A. Adriani, 'De plaats van het successierecht in ons belastingstelsel', *WPNR* 1925/2901-2904.
- M. Albertini & J. Radl, Intergenerational transfers and social class: inter-vivos transfers as means of status reproduction, *Reproduction Acta. Sociol.* 55(2)
- A. Alesina & G. M. Angeletos, Fairness and Redistribution, *Am. Econ. Rev.* 95(4)
- A. Alesina & E. La Ferrara, Preferences for redistribution in the land of opportunities, *Journal of Public Economics* 89 (5-6) p. 897-931
- A.L. Alstott, Equal opportunity and inheritance taxation, *Tax Law Rev.* 121(2)
- A.B. Atkinson & J.E. Stiglitz, "The Design of Tax Structure: Direct versus Indirect Taxation.", *Journal of Public Economics*, July-August 1976, 6(1-2),
- S.E. Black and P.J. Devereux 2011, Recent developments in intergenerational mobility, *Handbook of Labor Economics*, vol.4, p. 1489-1541, Amsterdam Elsevier
- G.C.B. Boelens, 'Boedel- en/of verkrijgingsbelasting', AN nr. 161 2015/II.6.2.2
- M. Corak 2013, Income inequality, equality of opportunity, and intergenerational mobility, *J. Econ. Perspect.* 27(3)
- G. Clark & M. Cummins, Intergenerational wealth mobility in England, 1858–2012, *Economic Journal* 125(582)
- C. Gross, K. Lorek & F. Richter, Attitudes towards inheritance taxation – results from a survey experiment, *The journal of Economic Inequality*, 15
- A.M.A. De Beer & M.J. Hoogeveen, 'Een zoektocht naar de reële bedrijfsopvolging' *TFO* 2019/160.5
- R. Durante, L. Putterman & J. Weele, Preferences for redistribution and perception of fairness: an experimental study. *J. Eur. Econ. Assoc.* 12(4)
- M. Elinder, O. Erixson & H. Ohlsson, The Impact of Inheritances on Heirs' Labor and Capital Income", *The B.E. Journal of Economic Analysis & Policy*, Vol. 12/1.

- E. Fahri & I. Werning, 2010, Progressive Estate Taxation, *Quarterly Journal of Economics*, Vol. 125/2
- E. Garcia-Miralles, 'The Crucial Role of Social Welfare Criteria and Individual Heterogeneity for Optimal Inheritance Taxation', *The B.E. Journal of Economic Analysis & Policy* no. 2019/0274.
- R.A. Gordon & W. Kopzuck, 'The Choice of the Personal Income Tax Base', *Journal of Public Economics*, 118.
- M. Henrekson & D. Walderström, Inheritance taxation in Sweden, 1885-2004: the tole of ideology, family firms, and tax avoidance, *The Economic History Review* Vol. 69/4
- T.C. Hoogwout, 'Politiek 'framing' van de bedrijfsopvolgingsregeling in de SW 1956', *FTV* 2019/22
- B.C.M. Jacobs, 'Hoe moet kapitaalinkomen worden belast?', *S&D Jaargang 3 juni 2015, nr. 72*
- B.C.M. Jacobs, "van collaterale impost tot successiebelasting", *WPNR* 2003/6516
- R. Joyce, T. Pope & B. Roantree, The characteristics and incomes of the top 1%, London: *Institute for Financial Studies*
- L.C.H.N. Kuivenhovenen & J.H.M. Nieuwenhuizen 'De bedrijfsopvolgingsregeling (BOR) is objectief en gerechtvaardigd', *WFR* 2020/140
- N.G. Mankiw, M. Weinzierl & M.D. Yagan, Optimal taxation in theory and practice, *J. Econ. Perpect.* 23(4), p. 147-174
- M. Moon, How Do Americans Feel About Taxes Today?, *Tax Foundation Special Report* no. 166.
- A.C Pigou, The economics of social welfare. 1920
- T. Piketty & E. Saez, 'A Theory of Optimal Inheritance Taxation', *Econometrica* Vol. 81, No 5
- E. Saez & S. Stantcheva, Generalized Social Marginal Welfare Weights for Optimal Tax Theory, *American Economic Review* 2016, 106(1)
- M. Schrenker & B. Wegener, was ist gerecht? Ausgewählte Ergebnisse aus dem International Social Justice Project 1991–2007, *ISJP-Arbeitsbericht Nr. 150*
- I.J.F.A Van Vijfeijken, 'Bouwstenen voor een betere SW 1956?' *WFR* 2020/153

- M. Wrede, 'Fair inheritance taxation in presence of tax planning', *Journal of Behavioral and Experimental Economics* 2014, no. 53.

Rapporten

- AR, 'Ontwikkeling raming en realisatie Schenk- en Erfbelasting', *Den Haag: AR 2020*
- CBS, 'Vermogensongelijkheid opnieuw gedaald', *Den Haag: CBS 2021*.
- CBS, vermogensverdeling en vermogensopbouw, 2006-2020, *Den Haag: CBS 2021*
- CPB, 'Effect van erfenissen en schenkingen op vermogensongelijkheid en de rol van belastingen' *Den Haag: CPB 2019*.
- OECD, 'Inheritance Taxation in OECD Countries', *Parijs: OECD 2021*.
- Vermeulen, W., Luiten, W., Verheuvél, N., Rougoor, W., 'Hulp voor huiseigenaren met vermogende ouders', *Amsterdam: SEO 2021*.

Boeken

- J. Banks & P.A. Diamond, '*The Base for Direct Taxation*', Oxford: Oxford University Press 2010
- M. Fleurbaey, *Fairness, Responsibility and Welfare*, Oxford: Oxford University Press
- I.J.A. Gögel, *Memoriën en correspondentiën betreffende den staat van 's Rijks geldmiddelen in de jaren 1820*, Amsterdam: Muller 1844
- N.C.G. Gubbels, '*Samenlevingsverbanden in de Inkomstenbelasting en de Schenk- en Erfbelasting*', Den Haag: Kluwer 2011.
- A.S. Hartkamp, *Het EVRM en EHRM*, Asser/Hartkamp 3-I 2019/ 198
- W.G. Huijgen, G.C.B. Boelens, B.E. Reinhartz & F. Sonneveldt, '*Compendium Erfrecht*', Den Haag: Kluwer 2018.
- H. Schuttevâer & J.W. Zwemmer, *De Nederlandse SW 1956geving*, Kluwer: Deventer 1998
- H.C. Simons, *personal income taxation*, Chicago: University of Chicago Press 1938
- F. Sonneveldt, '*Wegwijs in de SW 1956*', Den Haag: SDU 2021
- F. Sonneveldt, J.C.L. Zuiderwijk, M.H. ten Wolde & M. Monteiro, '*Internationale aspecten van erf- en schenkbelasting*', Den Haag: Kluwer 2013.

- F. sonneveldt, '*Internationale aspecten van Estate Planning*', Compendium Estate Planning
- E.P. Hageman, H. Lohuis & M.H.C Ruijschop, '*De herziene SW 1956*', Den Haag: Kluwer 2010.
- T. Piketty, '*Capital in the Twenty-First Century*', Cambridge: Harvard University Press 2014.
- I.J.F.A Van Vijfeijken & N.C.G. Gubbels, '*Cursus belastingrecht S&E*', Den Haag: Kluwer 2021
- S.J. Van Vliegen, '*Het weerbarstige draagkrachtbeginsel*', Coulant compenseren 2012/22.1, Den Haag: Kluwer 2012
- R. Wilkinson & K. Pickett 2010, '*The Spirit Level: Why Greater Equality Makes Societies Stronger*'. New York: Bloomsbury

Kamerstukken en besluiten:

- Kamerstukken II, 1935-1936, 355, nr. 3
- Kamerstukken II, 2008-2009, 31390, nr. 3
- Kamerstukken II 2008/09, 31930, nr. 9
- Kamerstukken II, 2018-2019, 34775, nr. AR
- Besluit Minister van Financiën, 01-12-2021, nr. 203166
- Besluit van 15 oktober 2014, nr. BLKB2013/1870M, *Stcrt.* 2014, 29938
- Brief Staatssecretaris van Financiën, 17-05-2019, nr. 2019-0000078667

Jurisprudentie:

- EHRM 25-06-2013, ECLI:NL:XX:2013:361, nr. 18450/07
- EHRM 02-07-2013, ECLI:NL:XX:2013:401, nr. 41838/11
- EHRM 14-05-2013 ECLI:NL:XX:2013:367, nr. 66529/11
- HR 22 april 2016, ECLI:NL:HR:2016:705, nr. 15/02845
- Hof 's-Gravenhage 3 maart 2005. ECLI:NL:GHSGR:2005:960. nr. 03/01832
- Rechtbank Den Haag 19 juni 2018, ECLI:NL:RBDHA:2018:9041, nr. AWB – 17/7314

Overige literatuur:

- Alosa, F., ‘*Optimal Inheritance Taxation: Should the Rich pay more?*’, London School of Economics and Political Science 2019.
- Conclusie A-G van Niessen van 3 oktober 2006, nr. 41938
- Kaplow, L., ‘*A Framework for Assessing Estate and Gift Taxation*’, Cambridge: Harvard Law School 2000.
- Ministerie van Financiën, Kamerbrief ADR-onderzoek naar het uitnodigingen beleid bij de Erfbelasting, kenmerk 2019- 0000108333
- Ministerie van Financiën, Managementreactie ontwikkeling raming en realisatie Schenk- en Erfbelasting. Den Haag: 2020
- Ministerie van Financiën, Managementreactie ontwikkeling raming en realisatie Schenk- en Erfbelasting. Den Haag: 2020
- Ministerie van Financiën, *Bouwstenen voor een beter belastingstelsel – belasten inkomen uit aanmerkelijk belang, Den Haag 2020*